

**Sprehodi
čez mostove**

Zbornik projekta
»Vključujemo
in aktiviramo!«
Prvi del

2018

Avtorji spremnih besed:

Zarika Snoj Verbovšek, Neli Filipič, Hana Stupica,
Aksinja Kermauner, Jerca Cvetko, Jure Engelsberger,
Cvetka Sokolov, Adriano Janežič, Bina Štampe Žmavc,
Kristina Krhin, Tone Partljič, Bojana Dimitrovski,
David Bedrač, Manica Klenovšek Musil

Uredila in jezikovno pregledala: Zarika Snoj Verbovšek

Oblikovanje in prelom: Tomato Košir

Tiskarna: Gorenjski tisk

Založila in izdala:

Javna agencija za knjigo Republike Slovenije
Metelkova 2b, 1000 Ljubljana
Zanjo: Renata Zamida, direktorica

Naklada: 200 izvodov | Darilna izdaja

Ljubljana, 2018

Projekt »Vključujemo in aktiviramo!« sofinancirata
Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada (ESS).

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-1

821.163.6-32

37.015.31:7

ZBORNIK projekta Vključujemo in aktiviramo!. Del 1,
Sprehodi čez mostove / [avtorji spremnih besed Zarika Snoj Verbovšek ... [et al.] ;
uredila Zarika Snoj Verbovšek]. - Darilna izd. - Ljubljana : Javna
agencija za knjigo Republike Slovenije, 2018

ISBN 978-961-94441-1-5

1. Snoj Verbovšek, Zarika

297460736

Kazalo

HAIKUJI

- 9 Pomlad
- 9 Poletje
- 10 Jesen
- 10 Zima
- 11 Odlično mi gre
- 11 Svet je zafrknjen
- 11 Ljubezen je

DRUGE PESMI

- 15 Drugačen
- 15 Moj dom
- 15 Na drugi strani Radovljice
- 17 Srečni ljudje
- 17 Včasih
- 19 Življenje
- 20 Svoboda
- 21 Pomlad je
- 22 Roža
- 22 Ljubezenska pesem
- 23 Pesem o ljubezni
- 23 Ferdo in ljubica
- 24 Ples
- 24 Zaspali
- 24 Tebe imeti
- 25 Vino in poezija
- 26 Cesto spoznati
- 27 Gobica za posodo
- 27 Takrat

VIZUALNA POEZIJA

- 31 Miza
- 32 Hiša
- 33 Žoga
- 34 Drevo
- 35 Gnezdo
- 36 Gnezdo otroka

ZAPISI

- 41 Trenutek
- 41 Spoznanje
- 41 Terapija
- 42 Moja zgodba
- 42 Predmeti imajo ljudi
- 43 Zoprna obveznost
- 43 Morje
- 44 Zamuda
- 45 Obisk gledališča
- 46 Imeli smo športne igre

ZGODBE

- 51 Zvita pamet
- 57 O zajcu Davidu in medvedu Marku
- 57 Papagaj, skodelica in žlica
- 58 Mačja zgodba
- 59 Jež
- 59 Oblaki in sonce
- 60 Florencija Peklar, zaščitnica živali
- 61 Slišal sem strele
- 62 Hitrost
- 63 Zvita zgodba
- 64 Princ vseh sanj
- 65 Ljubi moj Peter
- 65 Moj spis o Petru
- 66 Prešeren pa piše, piše ...
- 67 Drvar Dušan
- 68 Pravljica o žogi
- 68 Lepo je deliti

KAMIŠIBAJ ZGODBE

- 73 Zaljubljena želja
- 74 Pomlad
- 75 Veter in okraski
- 76 Ko vsi spijo
- 78 Saškina zgodba
- 79 Nesreča Coste Concordie
- 80 Zgodba o Orfeju in Evridiki

STRIPI

- 85 Delavni zajec
- 86 Veseli zajček
- 88 Lisica v Furlaniji

PIREDBE

- 93 Zgodba o kralju Matjažu
- 93 *Andreja Peklar:*
Ferdo, veliki ptič
- 94 *Svetlana Makarovič:*
Mesečinska struna
- 98 *Maja Vidmar:*
Z zamikom

IGRA

- 103 V mačjem gledališču

**SPREMNE
BESEDE**

- 107 *Zarika Snoj Verbovšek:*
Tretje leto projekta
»Vključujemo in aktiviramo!«
- 108 *Neli Filipič:*
Kot žlahtne cvetlice
na polju drugačnosti
- 110 *Hana Stupica:*
Zvite ilustracije
zvite pravljice
- 111 *Aksinja Kermauner:*
Ustvarjalnost s pomočjo
kamišibaja
- 112 *Jure Engelsberger*
in Jerca Cvetko:
Kamišibaj
zgodbe iz Črne na Koroškem
- 114 *Cvetka Sokolov:*
Barvitost
našega leta v CUDV Radovljica
- 116 *Adriano Janežič:*
Stari prijatelji
- 117 *Bina Štampe Žmavc:*
Projekt ViA v CVIU Velenje
- 118 *Kristina Krhin:*
Čustveni naboj, dramatičnost
in mističnost v ilustraciji

- 120 *Tone Partljič:*
Radost v Varstveno delovnem
centru Polž v Parku mladih
v Mariboru
- 121 *Bojana Dimitrovski:*
Odpiranje je potreba duše
- 125 *David Bedrač:*
Knjižnica človeških zgodb
- 126 *Manica Klenovšek Musil:*
Spoznavanje s tekstilno
ilustracijo

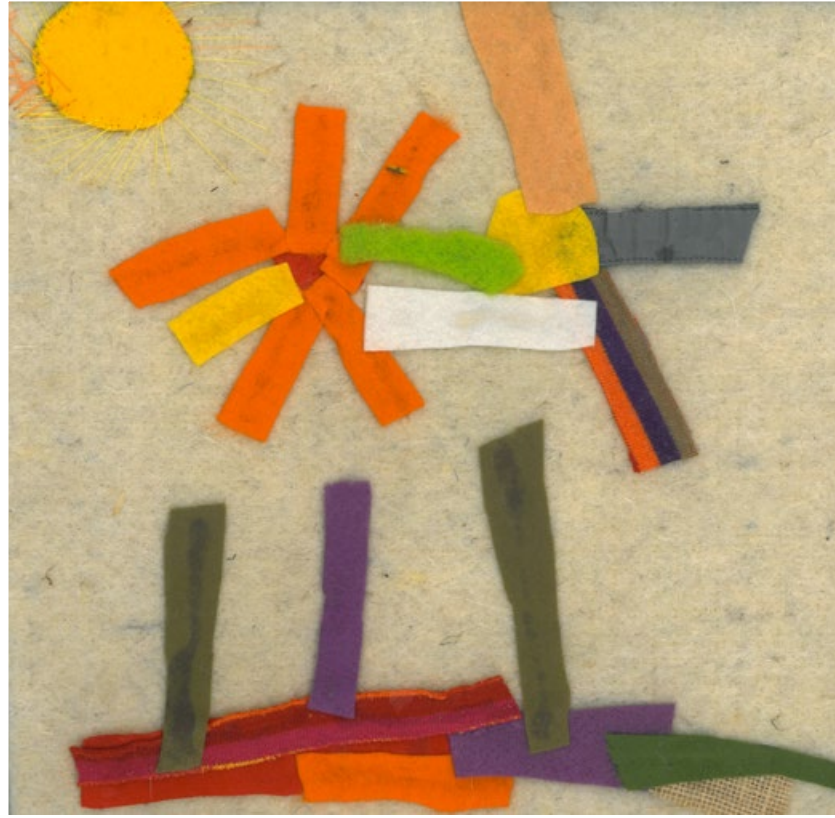
Haikuji

Sonja Novak (VDC Polž)

Petra Senekovič (ZUDV Dornava)

POMLAD

1.
Pomlad na mojem bregu.
Zvončke nabiram.
V srčku je zvonček.

Teja Stropnik
(CVIU Velenje)

2.
Roze nabiramo.
Podarim jih atiju.
Sem vesela.

Rosana Štiglic
(CVIU Velenje)

3.
Nabiram šopek rož za mamo.
Šopek diši.
Sonce toplo sije.

Barbara Škoflek,
Kaja Praprotnik, Miha Blažič
(CVIU Velenje)

4.
Vesela sem, da je pomlad.
Rada nabiram zvončke.
Zvončki so beli.

Sanja Grabovac,
Teja Stropnik, Lea Bitenc
(CVIU Velenje)

Haikuji

POLETJE

5.
Pomladne rože so lepe.
Šopek nesem mami.
Roža v vazi oveni.

Rosana Štiglic, Josip Grbić,
Maruša Golčer (CVIU Velenje)

6.
Pomlad je topla.
Srce razbija.
Odnese me v sanje.

Zala Pirec
(CVIU Velenje)

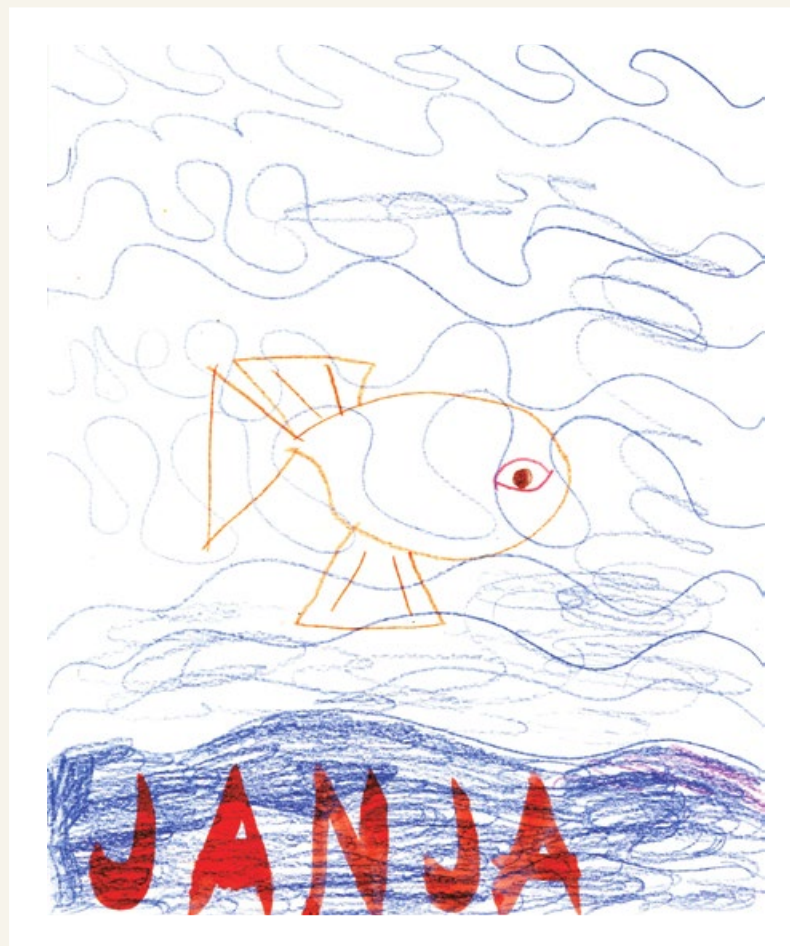
1.
Poletje.
Kopamo se na morju.
Vesela sem.

Sanja Grabovec
(CVIU Velenje)

2.
Modro morje.
Toplota kamnov.
Lepo.

Lea Bitenc
(CVIU Velenje)

9

Janja Pavlinek (VDC Polž)

J E S E N

J

esen je dolga.

Listje šumi.

Nikamor se nam ne mudi.

Zala Pirec

(CVIU Velenje)

Z I M A

1.

Z

ima bela.

Sanke drsijo po snegu.

V srcu je zima.

Maruša Golčer

(CVIU Velenje)

3.

G

ledam snežinke.

Kako padajo.

Rada se kepam.

Barbara Škoflek

(CVIU Velenje)

2.

S

nežinke padajo.

Zunaj je belina.

Srček se smeji.

Kaja Praprotnik

(CVIU Velenje)

10

Maja Štern (ZUDV Dornava)

Alenka Šeliga (VDC Polž)

ODLIČNO MI GRE

Pomlad je tukaj,
narava je v zelenju –
odlično mi gre.

Udeleženci
v CUDV Radovljica

SVET JE ZAFRKNJEN

Poštar je prišel,
rada berem časopis.
Svet je zafrknjen.

Udeleženci
v CUDV Radovljica

LJUBEZEN JE

Ljubezen je, da imaš sebe rad.
Je trpljenje, če je hudo.
Srce bije hitreje.

Miha Zupan
(CUDV Radovljica)

Miha Zupan (CUDV Radovljica)

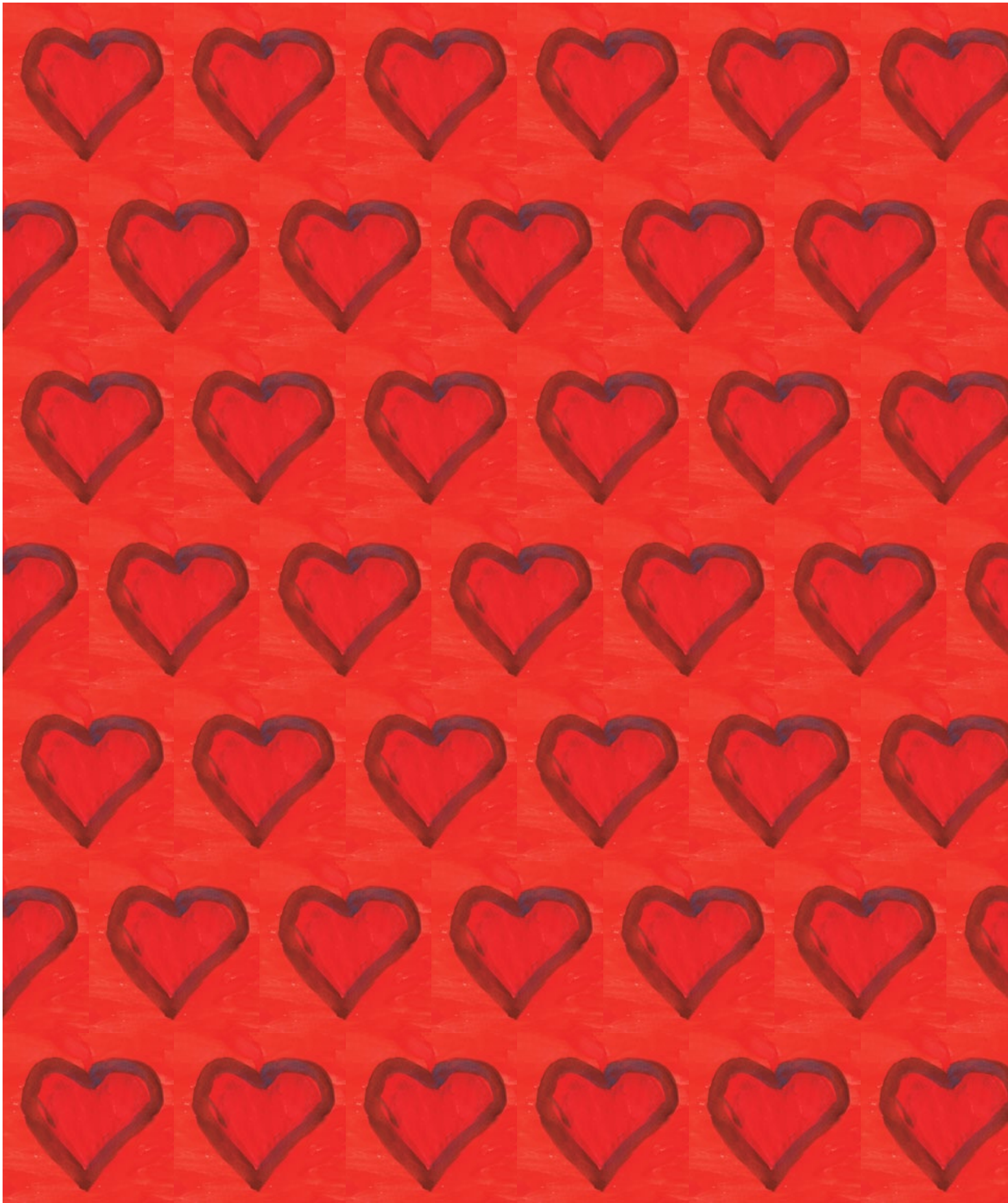

Poldka Petrič (CUDV Radovljica)

Miha Zupan (CUDV Radovljica)

Druge pesmi

Mario Martinez (VDC Polž)

Tadej Svenšek (VDC Polž)

DRUGAČEN

Kdo je drugačen?

Sonce, ki sveti, ali ptica, ki leti?

Pomežik lune v temi

ali srce, ki pospešeno bije?

Ne vem.

Povejte, v oči me pogledajte,

me z besedo pogrejte.

Tamara Belec

(CIRIUS Kamnik)

MOJ DOM

Dom je toplina.

Dom je zavetje.

Dom je hiša.

Dom je naš.

Tudi moj!

Ksenja Dornik

(CUDV Radovljica)

NA DRUGI STRANI RADOVLJICE

Na drugi strani mesta

je letališče,

na drugi strani letališča je koruzno

polje,

na drugi strani koruznega polja

je bezeg,

na drugi strani bezga je potka,

na drugi strani potke je tepka,

na drugi strani tepke sem pa jaz

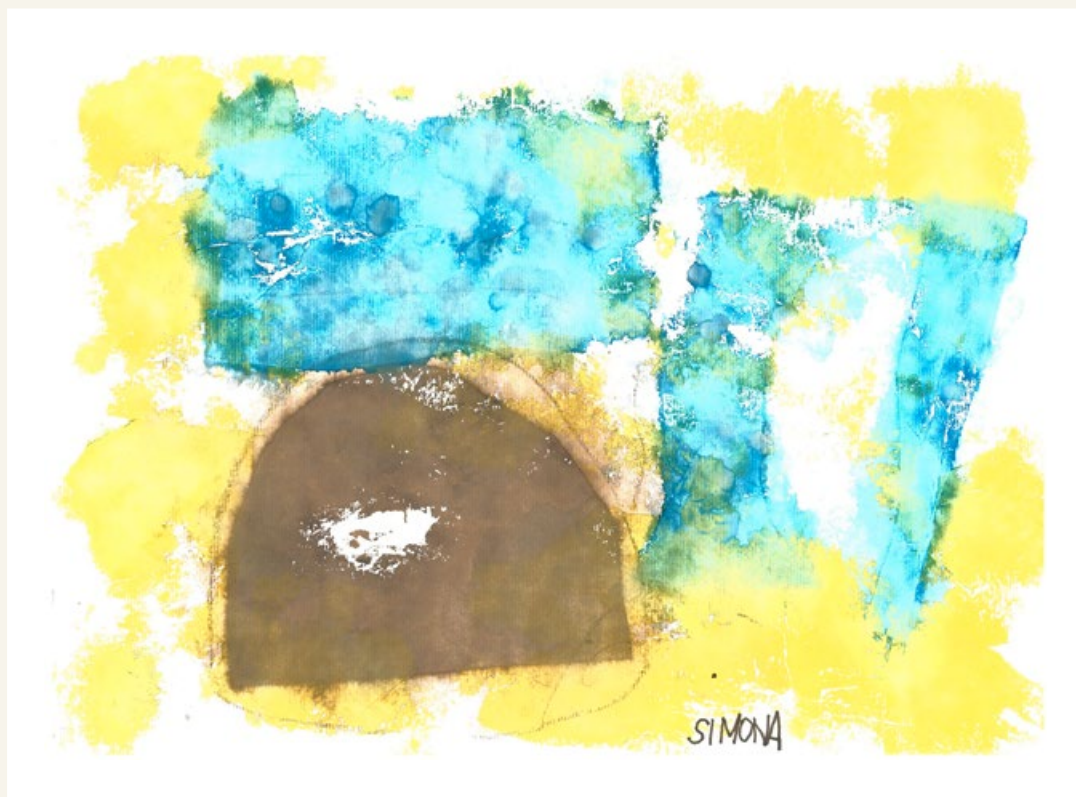
in pišem pesem.

Udeleženci

v CUDV Radovljica

15

Simona Peternel (CUDV Radovljica)

Dejan Šumandl (VDC Polž)

SREČNI LJUDJE

K

am so šli vsi srečni ljudje?

Tja, kamor nesrečni ne morejo.

Odšli so v pohorske gozdove.

Skriti med drevesi bivajo.

Kam so šli vsi srečni ljudje?

Danes jih ni več na Pohorju.

V grobovih spijo.

Njihovi duhovi strašijo.

Viktorija Fras

(CIRIUS Kamnik)

VČASIH

1.

V

časih, ko je svet žalosten,
sem jaz vesel.

Timotej Bučar

(CIRIUS Kamnik)

2.

V

časih slišim
glas otroka v samoti.

Jočem zaradi ljudi,

brez razloga.

Slišim, česar ne bi

želela slišati.

Maja Zablačan

(CIRIUS Kamnik)

17

3 .

časih gledam oblake,
oblaki me sproščajo.
Včasih gledam zvezde,
zvezde me pomirjajo.

Monika Mencinger
(CIRIUS Kamnik)

4 .

časih želiš si, da bi letel,
včasih, ko rad bi svobodo imel.
Včasih, ko zdi se, da svet te duši,
včasih, ko vse ti polzi iz dlani.

Nina Goričan
(CIRIUS Kamnik)

5 .

časih naredim kaj
brez razloga.
Obujem čevlje,
pogledam stran,
razmislim in –
odidem.

Ajda Sofrić
(CIRIUS Kamnik)

Janja Pavlinek (VDC Polž)

Dušan Mesarec (ZUDV Dornava)

ŽIVLJENJE

1.

ivljenje je umetnost,
nesmiselna umetnost.
Nima strukture niti obrazov.
A ima začetek. In seveda – konec.
Življenje kriči, kriči na planet.
Je stresno kot današnji svet.

Endi Pašić

(CIRIUS Kamnik)

2.

e edino:
kjer se čaka,
upa na bolje –
a v njem
je vse, kar potrebuješ.
Je igra:
usodno,
neminljivo.
Stresno in boleče ...

Maja Zablačan

(CIRIUS Kamnik)

3.

ivljenje je mati, ki zvečer
poljubi otroka.
Življenje je zadnji strel v bitki.

Timotej Bučar

(CIRIUS Kamnik)

19

Ivan Macun (VDC Polž)

SVOBODA

4.
Z

Življenje je, ko miš mačko
poljubi,
prazen papir, nejasna prihodnost,
opravičilo za slabo dejanje,
golo žensko telo.
Življenje ima dobre in slabe plati.

Urša Podboj
(CIRIUS Kamnik)

1.
S

Svoboda je, ko lahko
kar koli govoriš,
kamor koli zbežiš.
Je neskončna pesem,
žarek sonca skozi krošnje dreves.
Svoboda je več,
kot si lahko želiš.

Ajda Sofrić
(CIRIUS Kamnik)

2.
S

Svoboda je črv, ki rije skozi prst.
Svoboda so vilice v žličniku.
Svoboda je pes, ki se povalja po travi.

Timotej Bučar
(CIRIUS Kamnik)

3.

Svoboda je svet brez meja,
življenje brez pravil in navodil.
Svoboda je voda na strehi,
življenje z nogami na mizi,
spanje ves dan,
misel, ki se ne konča.

Urša Podboj
(*CIRIUS Kamnik*)

SVOBODA (RAPERSKA PESEM)

Svobodne misli,
svobodn svet,
svobodo res je dobr met.
A vse manj je je te dni,
ko vse nad glavo nam visi,
šola, starši in prfoksi –
ko država ne pusti,
da bi svobodno delali.

Morda pa vendarle
naslednje generacije
spremenile bodo svet,
da ne bo treba več trpet.
Da za vse enak bo svet,
da svobodo bo obvezno met.

Nina Goričan
(*CIRIUS Kamnik*)

POMLAD JE

Ptiči se pogovarjajo.
O pomladi.
Ko cvetijo drevesa.
Trava zeleni.
Toplo sonce sije.
Črvov je veliko.
Imajo se lepo.

Tomaž Urbančič
(*CUDV Radovljica*)

21

Tomaž Urbančič (CUDV Radovljica)

ROŽA

Nekoč sem srečala rožo.

Bila je roza barve.

Rekla je:

Ne me trgat.

Poslušala sem jo.

Roža še cveti.

Simona Peternel
(CUDV Radovljica)

LJUBEZENSKA PESEM

Računalničar, rada te imam.

Konja oponašaš tako fino,
da je tvoje rezgetanje res nekaj
posebnega.

Vsakokrat, ko me hočeš
objemati in lupčkati,
si mi še bolj všeč.

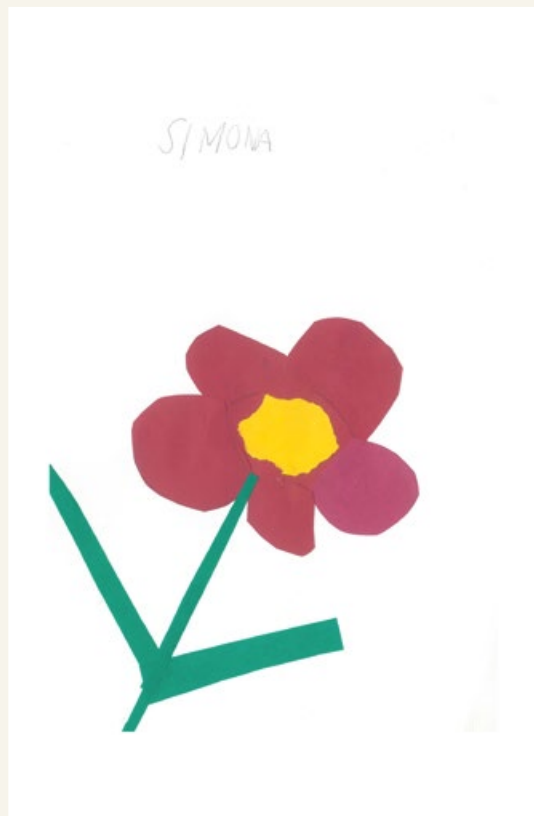
Urša Podboj
(CIRIUS Kamnik)

Alenka Šeliga (VDC Polž)

22

Simona Peternel (CUDV Radovljica)

Robi Petko (VDC Polž)

PESEM O LJUBEZNI

Lep si kot sonce spomladi.
Tvoji poljubi so zvok mojega srca.
Želim si le tebe.
To je ljubezen.

Maša Wolf
(CIRIUS Kamnik)

FERDO IN LJUBICA

Ferdo poje in pričakuje ljubico.
Ferdo pleše z ljubico.
Ferdo in ljubica jesta v tišini.
Ferdo in ljubica gresta v senco počivat.
Ferdo in ljubica stanujeta na drevju
v gnezdu.
Ferdo in ljubica pospravljata svoj dom.
Ferdo in ljubica se poročita in dobita
leglo mladičkov.
Ferdo in ljubica jim nosita hrano.
Ferdo in ljubica jih naučita letati
in nabirati hrano.
Ferdo in ljubica ostaneta sama.

Vesna Potočnik
(CUDV Radovljica)

23

Andreja Treska (VDC Polž)

PLES

Ples plesati

treba znati,
imeti voljo
in talent,
da potem
nastane bend!

V bendu igrati,
ples plesati,
vedeti, kako in kaj,
da skupaj prideta
še kdaj.

Skupaj priti,
ples razkriti ...

V plesu
se imeti lepo,
da to za vedno
zapisano bo!

Andreja Žebela
(ZUDV Dornava)

ZASPATI

Zaspati,

o ničemer preišljevati,
sprostiti se,
nabrati volje, upanje,
kar za naju
pomembno je!

Bi hotela,
bi razumela,
sebi dala upanje,
da pozabiti
se ne da,
kar prijateljstvo
skupnega ima.

Andreja Žebela
(ZUDV Dornava)

TEBE IMETI

Tebe imeti,

vse zaupati,
verjeti ...

Zvečer, ko zaspim,
pogovora s teboj
si želim.

Tebi lahko
zaupam vse,
česar drugim ne!

Dobro vem,
kakršen koli
odgovor želim,
pri tebi
vedno ga
dobim!

24

Natalija Polajžer (VDC Polž)

Ivan Macun (VDC Polž)

VINO IN POEZIJA *

Ti oseba si,
po kateri
moje srce hrepeni,
si tebe želi,
to si samo ti!

Andreja Žebela
(ZUDV Dornava)

čem se
to razvija?

Poezija –
kot taki,
a vendar
ne enaki?

Da privabila
bi ljudi,
kot se njej zdi?

Jim dala
dobre volje bi?
Nasmeh na obraz –
ali sem
to jaz?

Knjigi, ki molči,
povedati ne želi,
kaj v sebi
skrivala bi?

Solze, upanje –
ali tudi to
zraven gre?

En koš smeha,
ki pa ni
pregreha!

Ali veliko
te nauči,
vprašajmo
se vsi!

Poezija
učiteljica je,
mar ne?

Od poezije
veliko se
naučimo?
Preden šolske
klopi zapustimo
in kot ptice
poletimo!

Andreja Žebela
(ZUDV Dornava)

* V sodelovanju
s festivalom
Dnevi poezije
in vina.

25

Tatjana Ploj (VDC Polž)

CESTO SPOZNATI

Cesto spoznati,
po njej se peljati,
vedeti, kako in kam,
da na koncu
ne ostaneš sam.

Sam ostati,
po pravilih se ravnati,
da naredil boš vse,
kar ti za nalogo dano je.

Naloga mora
biti dokončana,
sama ne naredi se,
zato vzemi čas
si za vse,
kar tvoje je.

Andreja Žebela
(ZUDV Dornava)

GOBICA ZA POSODO

Gobica rumena,
ali si usposobljena?
Boš posodo počistila?
Svoje naloge razmislila?

Pa ničesar se ne boj,
le pogumno se nasmej
in pojdi naprej!

Se boš posušila
in svoj dan sklenila:
»Potrebujete še kaj pomoči,
ki v meni tli?!«

Nihče mi nič
ne odgovori –
jaz pa rada delala bi!

Andreja Žebela
(ZUDV Dornava)

TAKRAT**

Zjutraj, ko jem, uporabljam
ŽLICO.

Takrat FANT spušča zmaja,
takrat ZMAJ prosi za denar, da bi si
kupil ogenj,
takrat REVEŽ ne dobi ničesar,
takrat iz OBLAKA dežuje,
takrat sta VOJAKA na straži,
takrat otroci naredijo IGLU.

In POLONA si naroči čaj z limono,
TAKRAT.

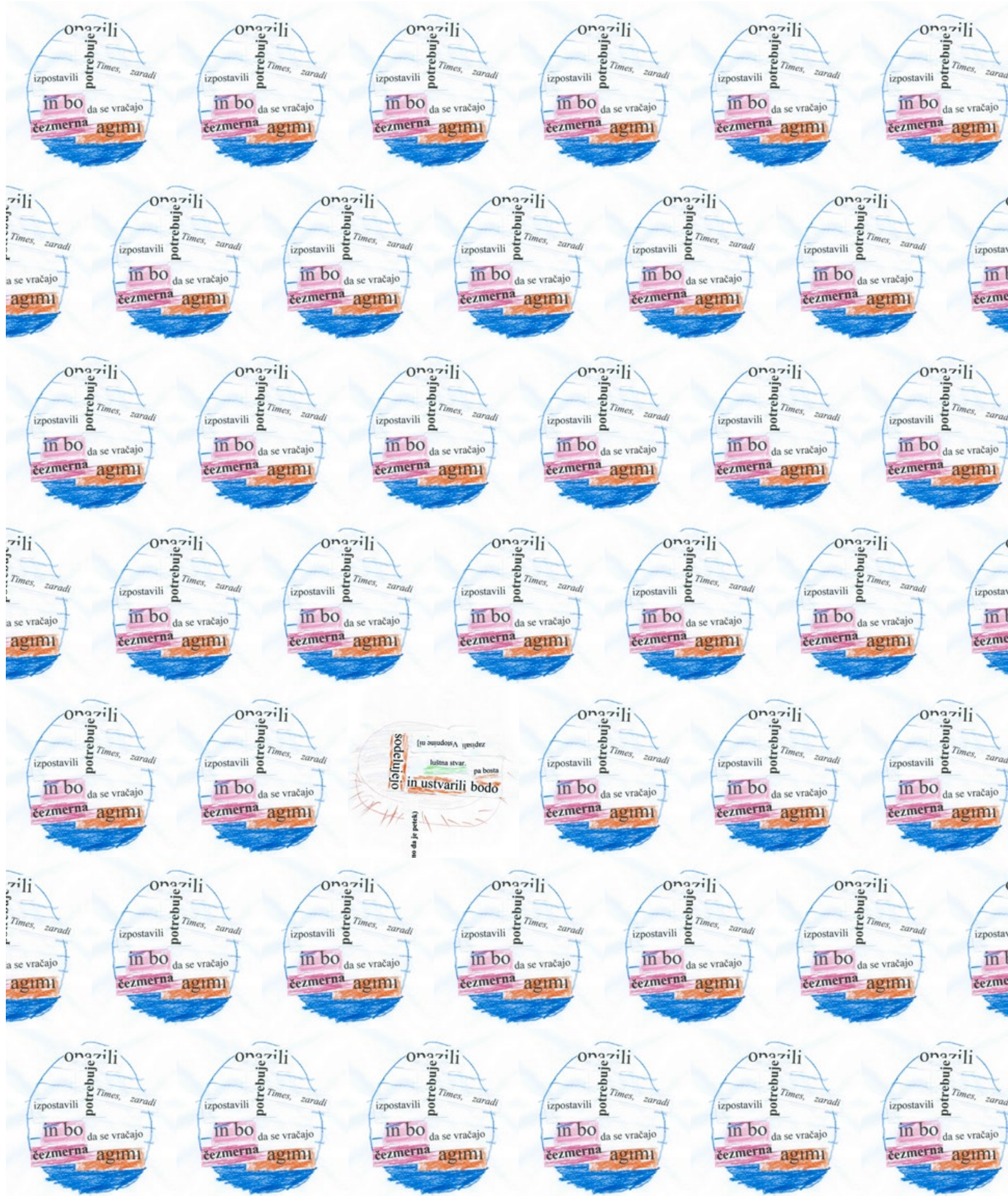
**Miran Bunc, Vojka Batista,
Biserka Pernek, Andreja Žebela,
Majda Pernek, Dušan Mesarec,
Petra Senekovič, Maja Štern,
Danica Vargazon,
Vlado Godler, Peter Šeruga**
(ZUDV Dornava)

** Moderna pesem,
ki se je »sama«
sestavila iz besed
ŽLICA, FANT, ZMAJ,
REVEŽ, OBLAK,
VOJAK, IGLU,
POLONA in TAKRAT.

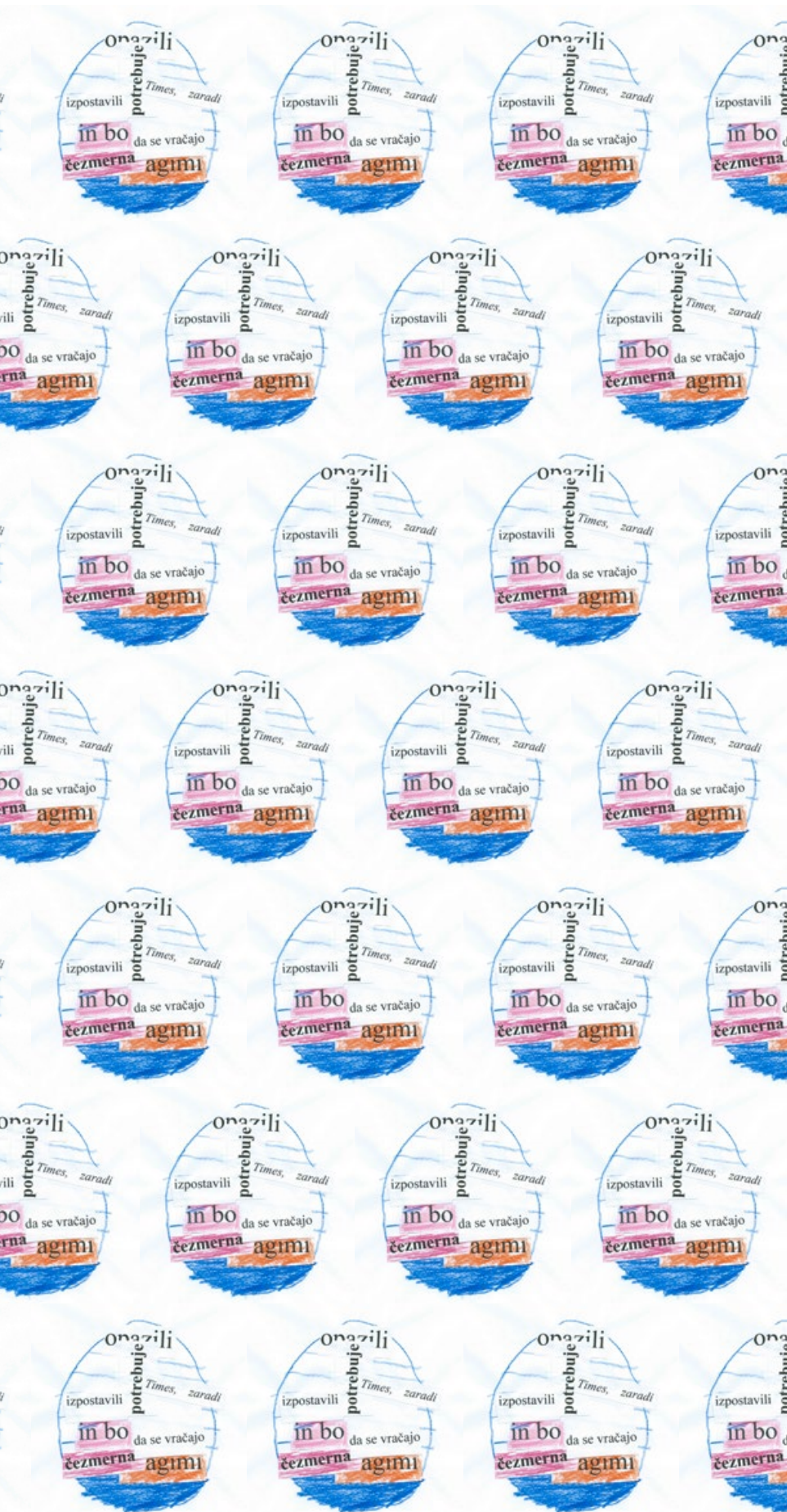
27

Danica Vargazon (ZUDV Dornava)

Vizualna poezija

MIZA

Vlado Godler

(ZUDV Dornava)

MIZA

v pomoč

potrebujete, je

sušim močvirje, se le-to upira.
da včasih malo skacemo

Kako

otroške

Skrbno upamo,

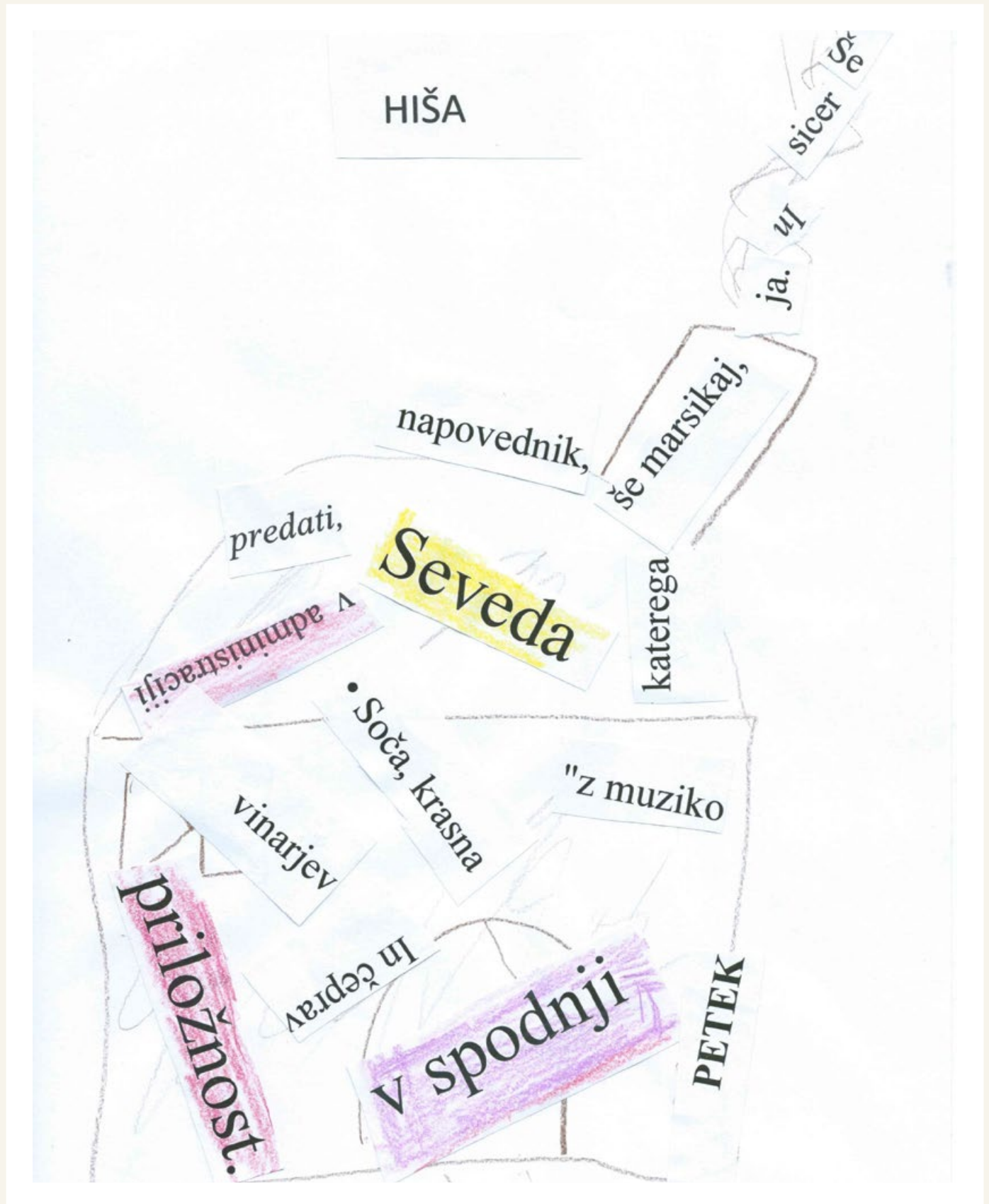
poglejte

HIŠA

Danica Vargazon

(ZUDV Dornava)

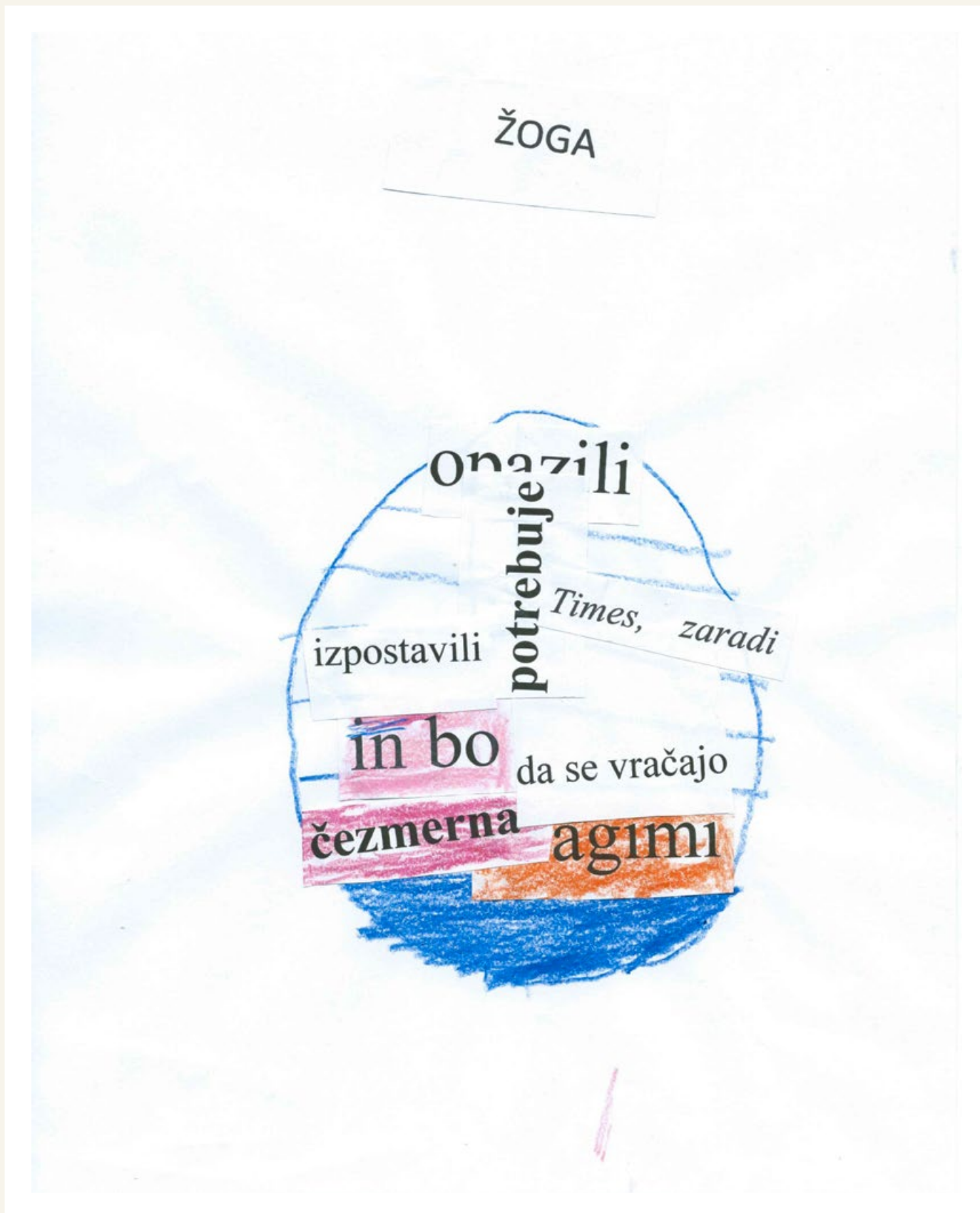
32

ŽOGA

Petra Senekovič

(ZUDV Dornava)

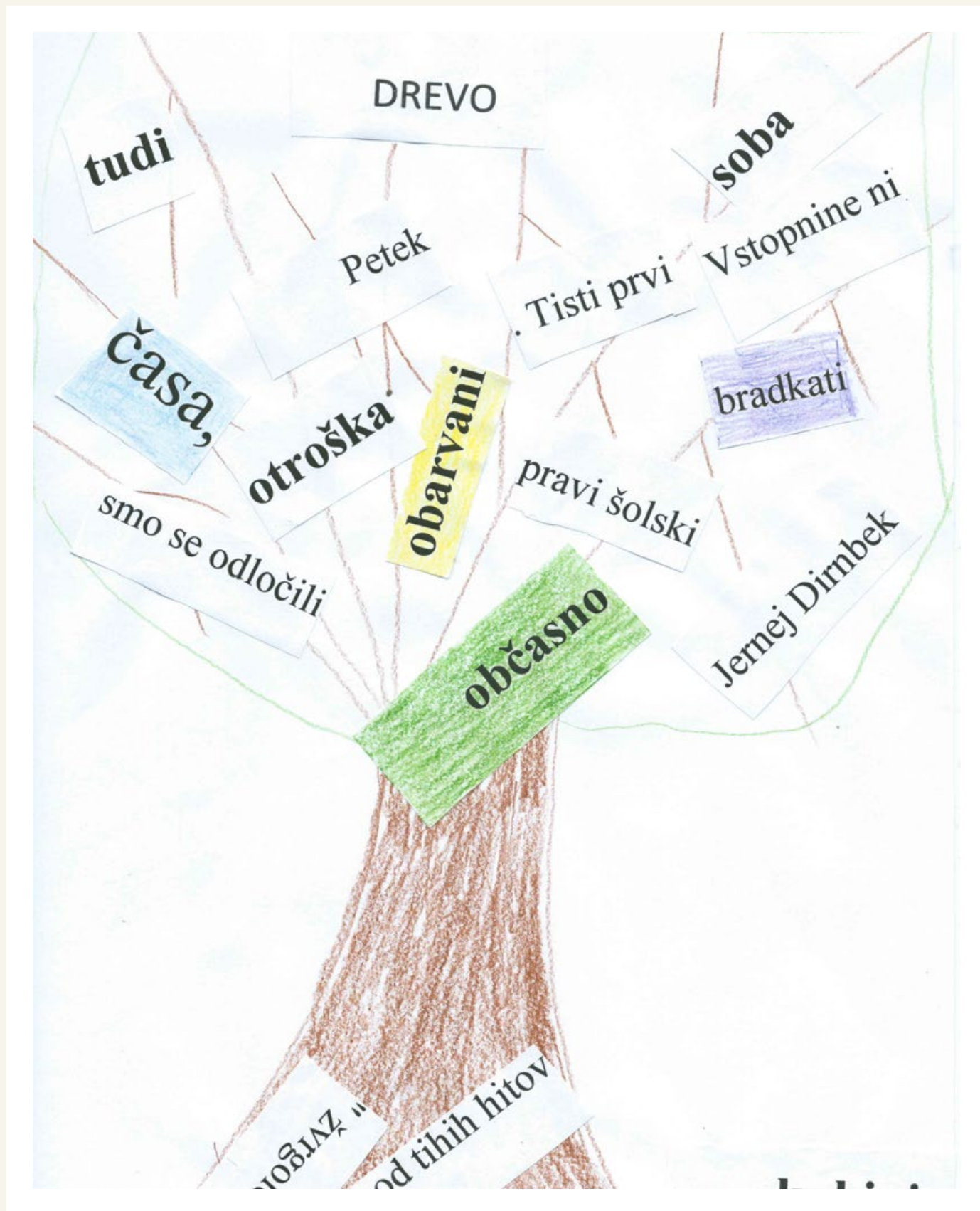

DREVO

Majda Pernek

(ZUDV Dornava)

34

GNEZDO

Biserka Pernek

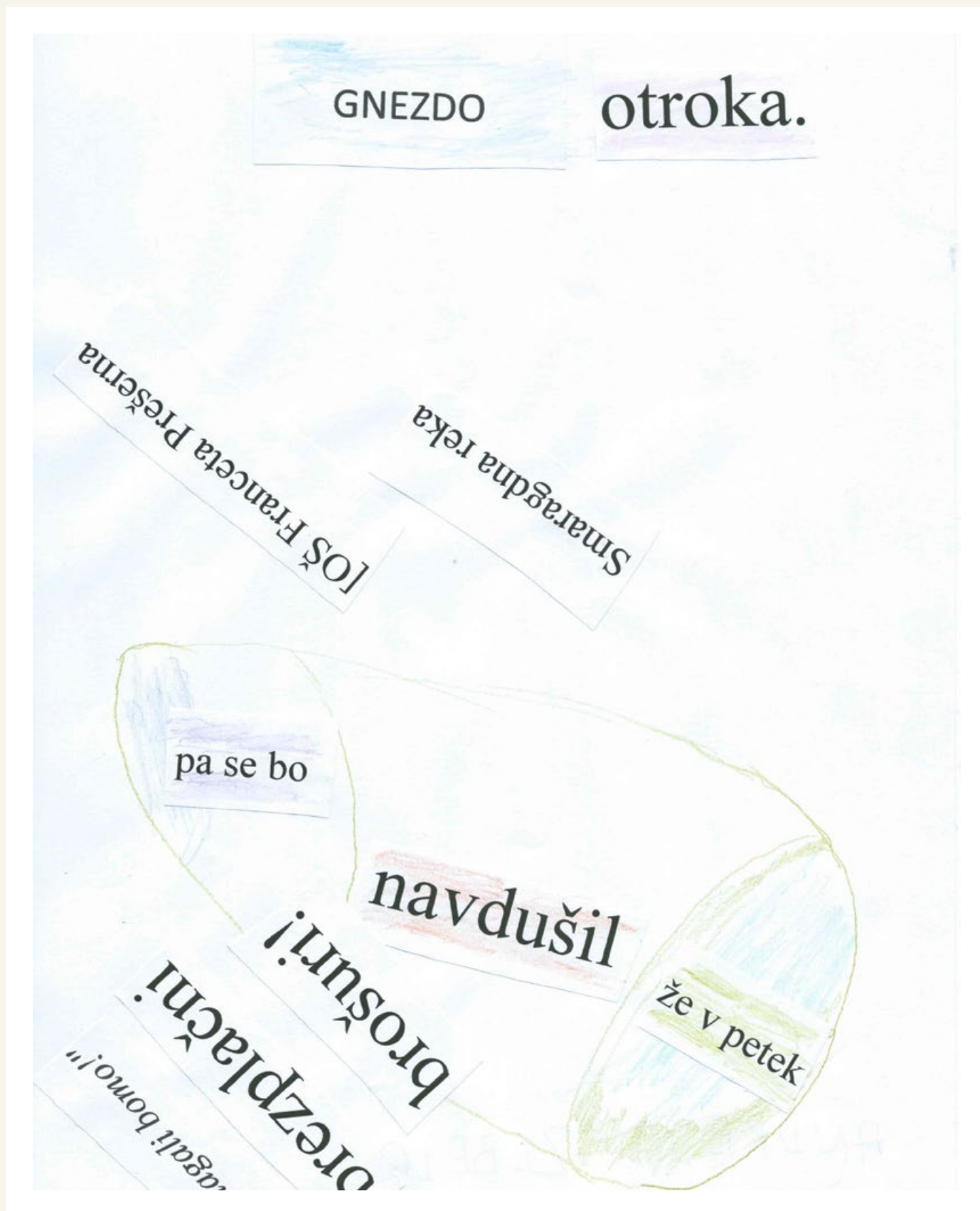
(ZUDV Dornava)

GNEZDO OTROKA

Andreja Žebela

(ZUDV Dornava)

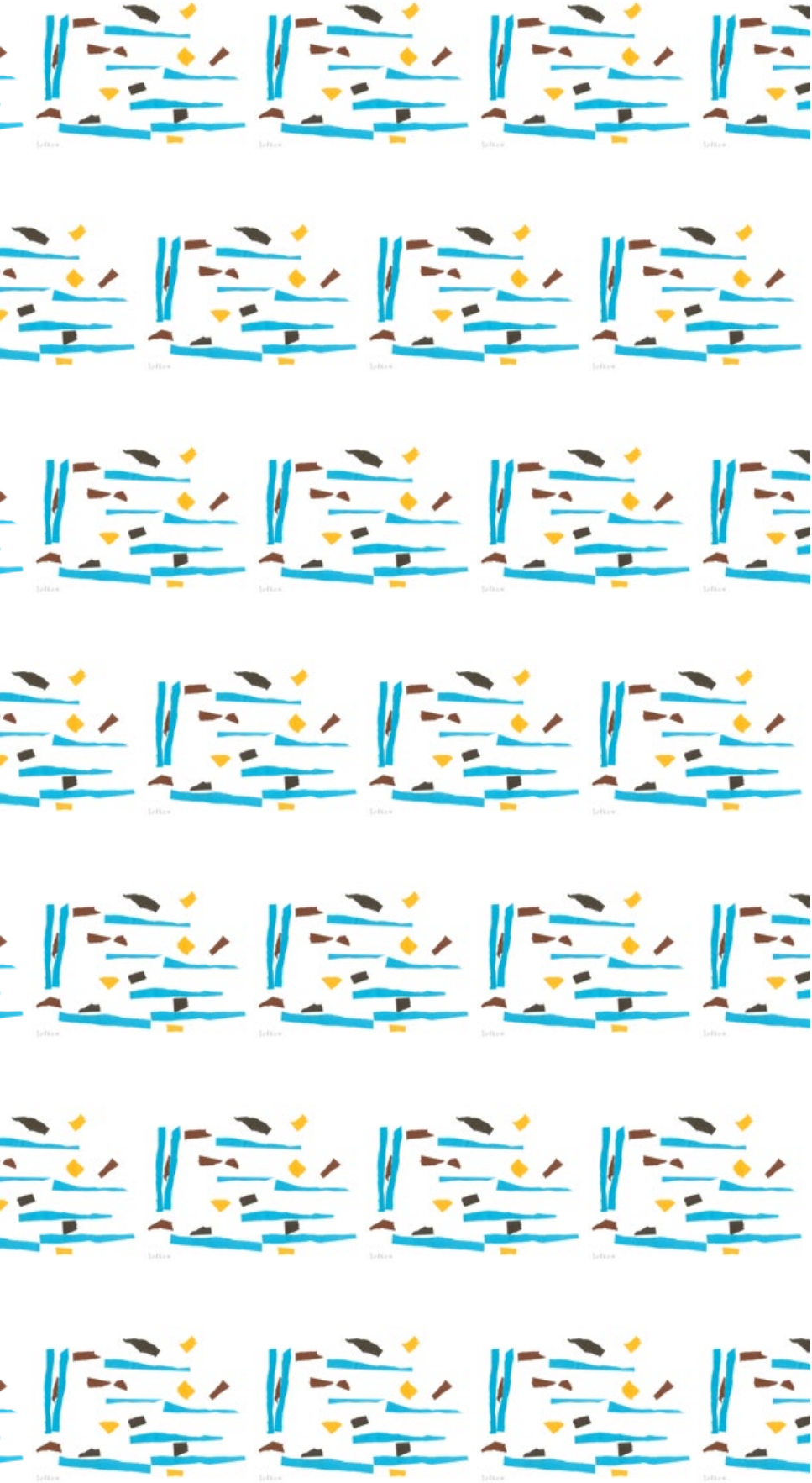

38

Zapisi

DEJAN

ŠELIGA ALENKA

TRENUTEK

Telefon zazvoni. Ati je. Oglasiti se moram. Govori. Poslušam njegove besede in si želim, da jih nikoli, prav zares nikoli ne bi slišal. Odložim aparat. To je trenutek, ko bi najraje skočil v smrt.

Uroš Kavčič
(*CIRIUS Kamnik*)

SPOZNANJE

Bežim. Slišim šelestenje listja za sabo. Prihaja bliže. Ko bi bila vsaj nevidna. Še trznem ne, ko se med plezanjem čez žičnato ograjo porežem. Preplavi me adrenalin, da ne čutim bolečine. Ne smem se ustaviti. Za mano je. Vem, da me še vedno lovi. Vedela sem, da se bo to slabo končalo. Ne morem večno teči. Pogledam svoje roke in noge ter spoznam, da sem prekrita s krvjo, ki teče iz globokih urezov. Čutim, kako postajam omotična. Nisem se zavedala, da ni bila le žičnata ograja. Nisem se zavedala, kako daleč sem tekla. Pozabila sem, da tega kraja ne poznam. Nisem se zavedala, da me nikoli nihče ni lovil.

Nina Goričan
(*CIRIUS Kamnik*)

TERAPIJA

Lep dan je. Nebo je brez oblaka. Skozi okno opazim belega metulja. Veličasten pogled. Vzgojiteljica potrka na vrata. Čaka me terapija, me spomni. Konji v maneži potrebujejo mojo nego. Danes je na vrsti Belko. Vzamem krpo in krtačo. Belka najprej navlažim, potem še temeljito skrtačim. Objamem ga okrog vratu, nato poljubim na nos. »Dober si,« mu šepnem.

Timotej Bučar
(*CIRIUS Kamnik*)

MOJA ZGODBA

Hej. Sem Maša in stara sem petindvajset let. Se ti zdim srečna? V resnici nisem. Pogrešam najstniška leta. Poslušaj mojo zgodbo ...

Vse se je začelo v petem razredu. Nisem imela pravih prijateljev in sošolci so me sovražili. Bila sem debela in klicali so me pujs, koza, bajsa, cipa, ku... in krava – samo človek nisem bila. Vsak dan sem jokala. Vsak dan! Zbadanja ni in ni bilo konec. Vseeno pa se nisem predala.

Nato sem shujšala. In spet sem postala vesela. Dobila sem prijateljice, tudi najboljšo prijateljico. Ampak sošolci kljub temu niso odnehali. Zanje sem postala pra...a. Začela sem se rezati. Načrtovala sem samomor. Najboljša prijateljica se je preselila. Svet se mi je popolnoma obrnil na glavo.

Še težje prenašam žaljivke. Nikogar ne skrbi zame.

Nikomur ni mar zame ... Svet bo boljši brez mene. Ni me strah umreti! Saj tako ali tako ne bodo opazili, da me ni.

Ne prenesem več bolečine. Hočem, da se vse – konča!

Maša Wolf

(CIRIUS Kamnik)

42

Leon Halas (VDC Polž)

PREDMETI IMAJO LJUDI

In čigumi se je zalepil na glavo mojega bivšega sošolca Vida, jaz pa sem se samo smejala in mi je bilo potem zelo žal in sem se mu opravičila.

Urša Podboj

(CIRIUS Kamnik)

Robi Petko (VDC Polž)

ZOPRNA OBVEZNOST

Teden dni po poroki mi je Suzana rekla: »Dragi, pojdiva k mojim na obisk.«

Čeprav mi predlog ni bil pogodu, sem popustil. To je bil svojevrsten dogodek. Da bo tako, se je videlo že, ko sva odhajala. V navalu navdušenja in pričakovanja je pokomentirala vsako malenkost, kot to znajo le predstavnice nežnejšega spola.

»No ja,« sem si mislil. »Sčasoma jo bo že minilo.«

Obiskati taščo je lahko zanimivo in razburljivo.

Ti občutki popestrijo že tako burno zakonsko življenje.

Moja izkušnja ni nobena izjema. Same priprave na obisk so prava umetnost. Da bi bila moja dama srečna, sem dve uri druženja tlačil občutek dolgočasje. Vrhunec družinskega nelagodja pa je sledil, ko je tašča postregla s kosilom, kar je na moj obraz zarisalo kisel nasmeh. Ta obveznost je namreč naporna, čeprav spada med okusnejše.

To pa že lahko povem: najina zveza je trdna kot značaj moje tašče Marte.

Blaž Romih

(CIRIUS Kamnik)

MORJE

Morje je mrzlo. Zaplavam, tudi če je mrzlo. Jaz samo skočim. Super je!

V morju so morske živali: ribe, morski ježi, školjke, meduze in morske zvezde.

Plavamo skupaj.

Barbka Rešek

(CUDV Radovljica)

ZAMUDA

Z

avtobusom sem se peljala na Jesenice. Na Breznici so bile zapornice. Niso se dvignile. Šofer je poklical, naj nekoga pošljejo. Prišel je nekdo, da je popravil zapornice. Več kot dvajset minut smo stali. Panika! Nisem mogla sporočiti, da bom zamudila v vdc.

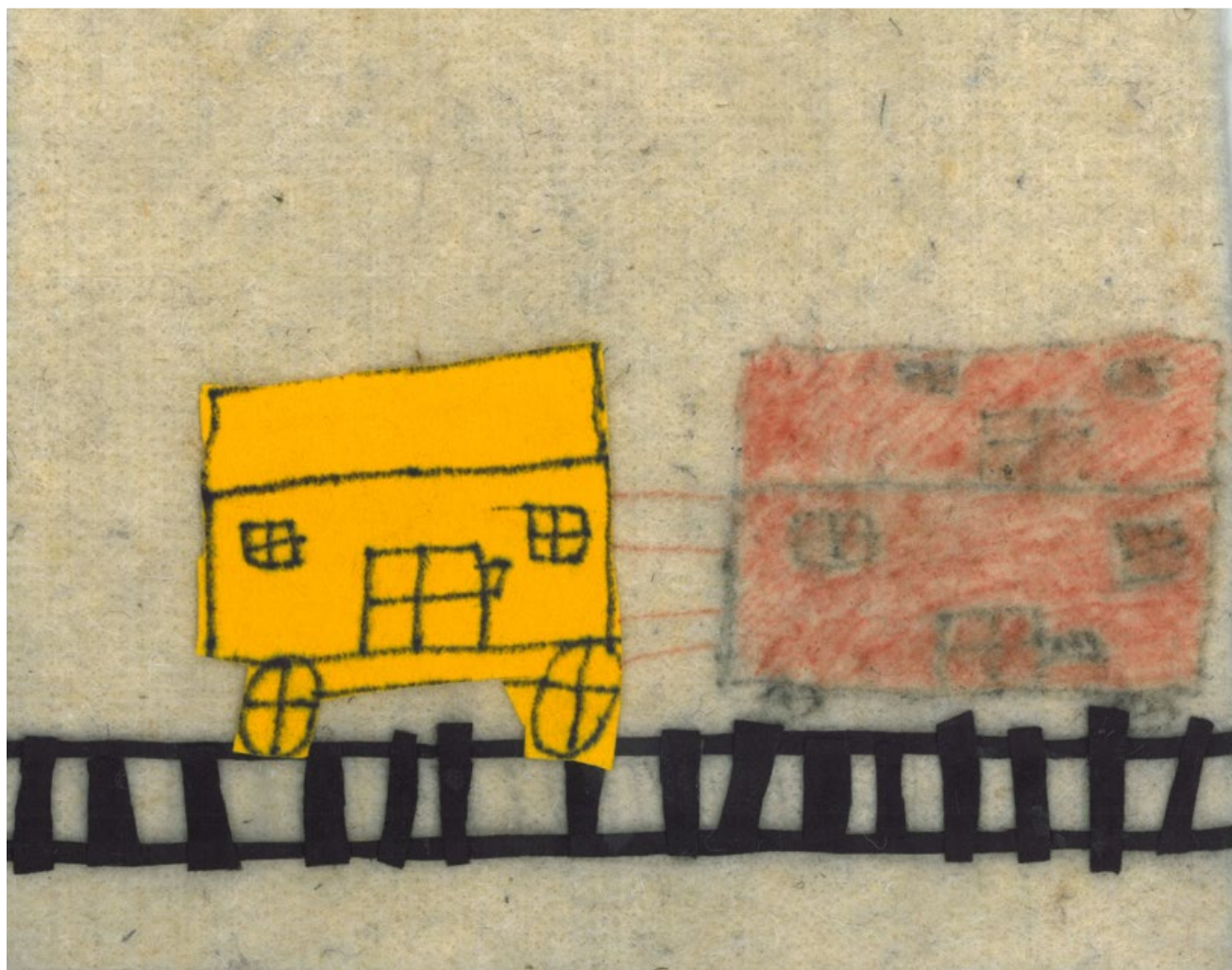
Ko sem prišla, sem se opravičila: »Se opravičujem, da zamujam!«

»Nič hudega,« so rekli, »da si le prišla.«

Zamujati ni lepo, a včasih ne gre drugače. Včasih zamudim pozimi, ko gre sneg in ni spluženo. Temu rečemo »višja sila«.

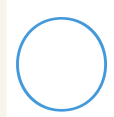
Poldka Petrič

(CUDV Radovljica)

OBISK GLEDALIŠČA

1.

biskali smo gledališče. Na pravem odru so naši igrali Romea in Julijo. Bilo mi je všeč. Lepi so rdeči stoli in oder, kamere in luči, ki so utripale. S Tonetom sva prijatelja, ker je dober in prijazen, lep tudi.

Janja Pavlinek

(VDC Polž)

Janja Pavlinek (VDC Polž)

2.

gledališču sem bil večkrat, prvič, ko je moja sestra nastopala v *Ciciban poje in pleše*. To je bilo leta 2005.

S šolo in Domom Antona Skale smo bili večkrat v gledališču. Gledali smo komedije in opere. Nikoli si nisem mislil, da bom nastopal na tem odru. V veliki dvorani smo vadili predstavo o Romeu in Juliji, ki jo je za nas pripravil Tone Partljič.

Na odru je stala veličastna ladja Titanik, pripravljena za gledališko predstavo *Titanik*. Po ogledu nas je Tone povabil v gledališko kavarno. Tam smo pojedli sendviče in spili kavico. Najlepše mi je bilo, ko je Tone malo klepetal z nami. To, kar smo ga vprašali, je odgovoril. Klepetal je tudi z delavkami.

Imel sem krasno in lepo doživetje.

Matej Kopic

(VDC Polž)

IMELI SMO ŠPORTNE IGRE

1.

čera, 24. 5. 2018, sem si ogledala prireditve na ptujskem stadionu. Videla sem prostor za tekmovalce in navijače.

Imeli smo tudi stojnice. Moje delo je bilo podajanje informacij ekipam. Vsaka ekipa je imela tudi svojo hosteso, ki je dajala informacije, ko jih je kdo potreboval.

Andreja Žebela
(ZUDV Dornava)

2.

čera smo se zbrali na mestnem stadionu. Prišli so tekmovalci iz vseh držav. Tekmovali so v več disciplinah: tek na 50 metrov, štafeta, namizni tenis in košarka. Tekmovalo nas je zelo veliko ...

Miran Bunc
(ZUDV Dornava)

3.

brali smo se ob 8.30. Prireditev je potekala do 14.00. Bilo je sončno vreme. Sodelovali so tekmovalci iz več zavodov. Eni so igrali košarko, eni so igrali namizni tenis, jaz pa sem tekel v skupini. Videl sem vesele navijače. Ko smo pritekli na cilj, sem bil prvi. Dobil sem pokal in medaljo.

Po igrah na stadionu smo šli na kosilo v Kidričevo.

Zelo sem bil vesel, da sem bil na tekmovanju prvi.

Na stadionu so nastopali tudi pevec Isaac Palma in veliko plesalcev. Mojemu prvemu mestu smo tudi nazdravili.

Sašo Špoljar

(ZUDV Dornava)

4.

četrtek smo se zbrali med pol deveto in deveto na mestnem stadionu. Zunaj je bilo lepo, sončno vreme.

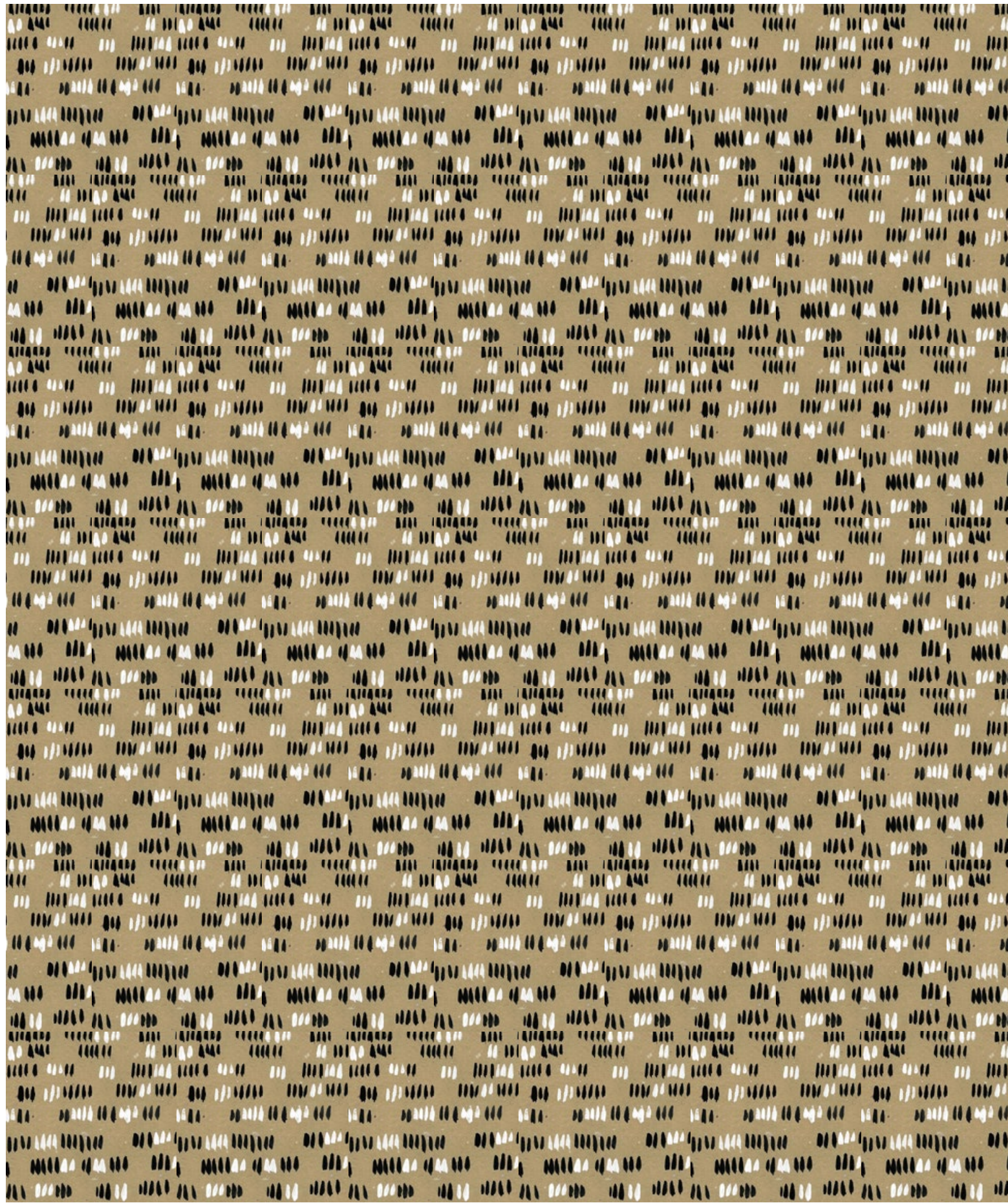
Tisti, ki smo nastopali, smo se šli preobleč, ostali pa so šli sedet na tribune. Sledili so govori, zatem pa je Dejan Zavec odprl športne igre. Nastopila sta tudi plesna prvaka, zapel pa je Isaac Palma.

Plesalci smo ob njegovem petju zaplesali. Treme nismo imeli, smo pa morali dati vse od sebe. Tisti na tribunah so uživali med plesnim nastopom. Športniki so se potem razporedili glede na različne športe. Tekmovali so v košarki, metu žogice, skoku v daljino, štafeti, teku na sto metrov ... Pri tem smo ostali glasno navijali. Navijala je tudi naša maskota Štorklja.

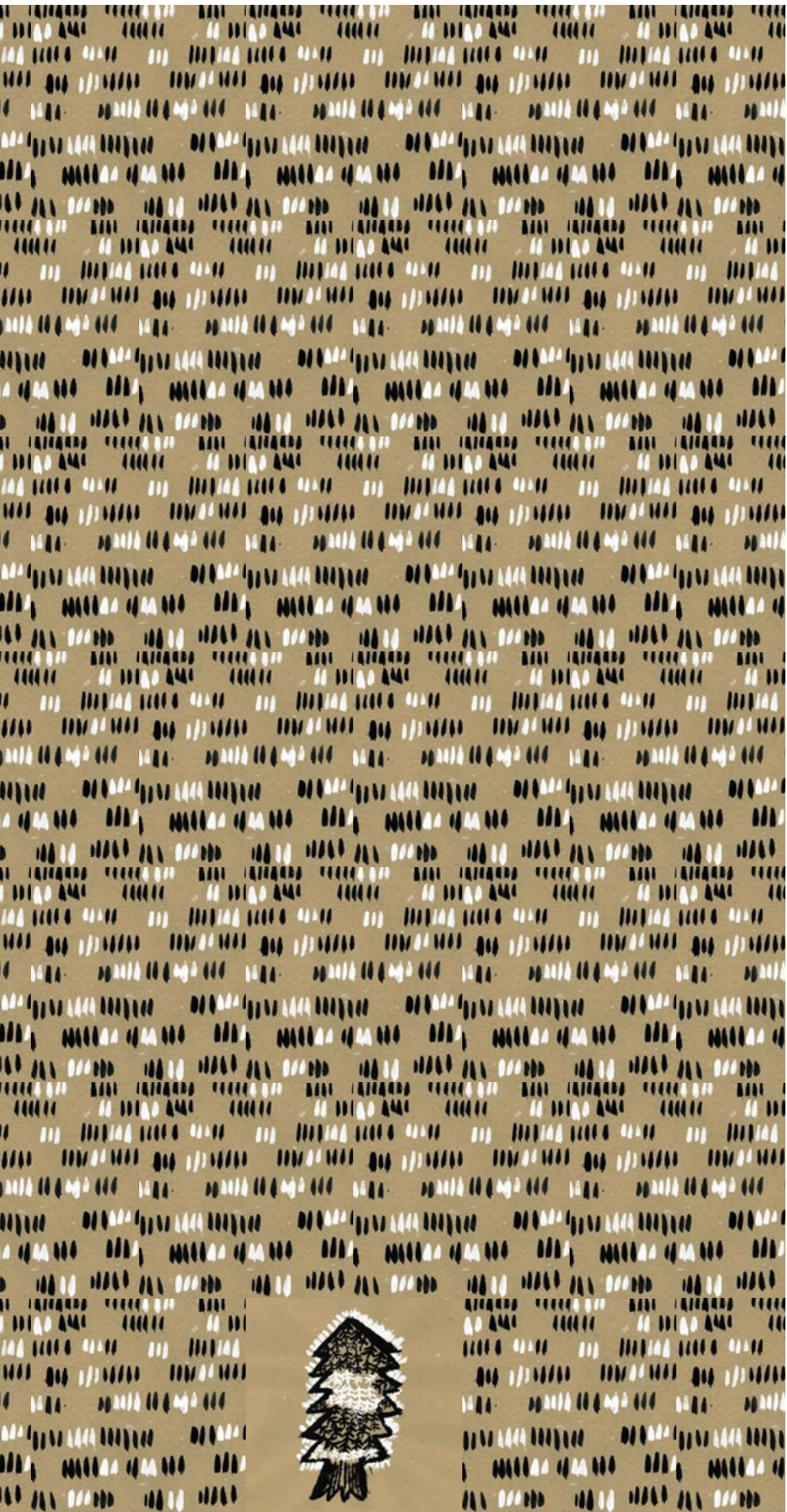
Sledila je podelitev medalj. Tudi naši člani so jih veliko osvojili. Nanje smo bili vsi zelo ponosni!

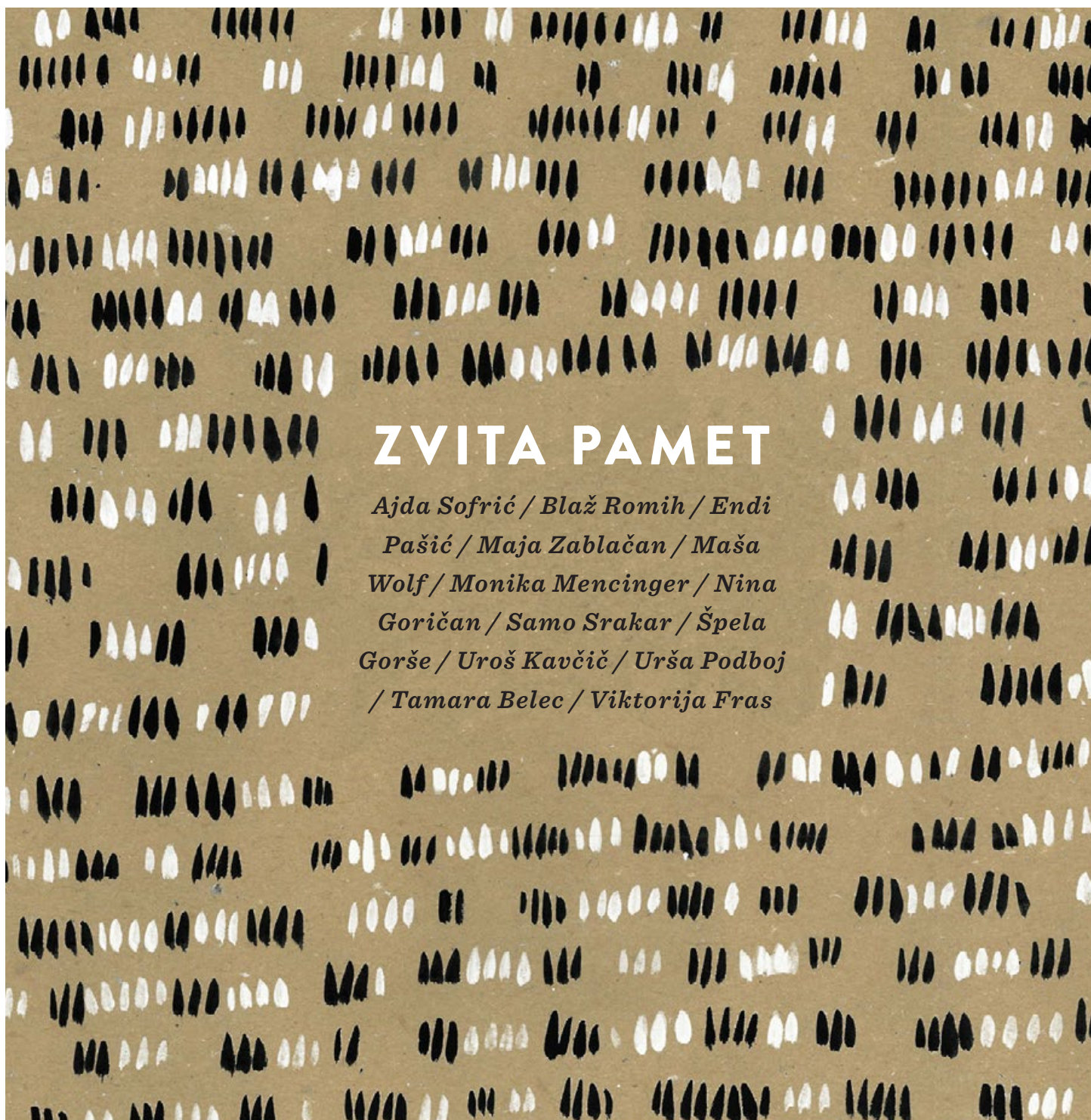
Majda Pernek

(ZUDV Dornava)

Zgodbe

ZVITA PAMET

*Ajda Sofrić / Blaž Romih / Endi
Pašić / Maja Zablačan / Maša
Wolf / Monika Mencinger / Nina
Goričan / Samo Srakar / Špela
Gorše / Uroš Kavčič / Urša Podboj
/ Tamara Belec / Viktorija Fras*

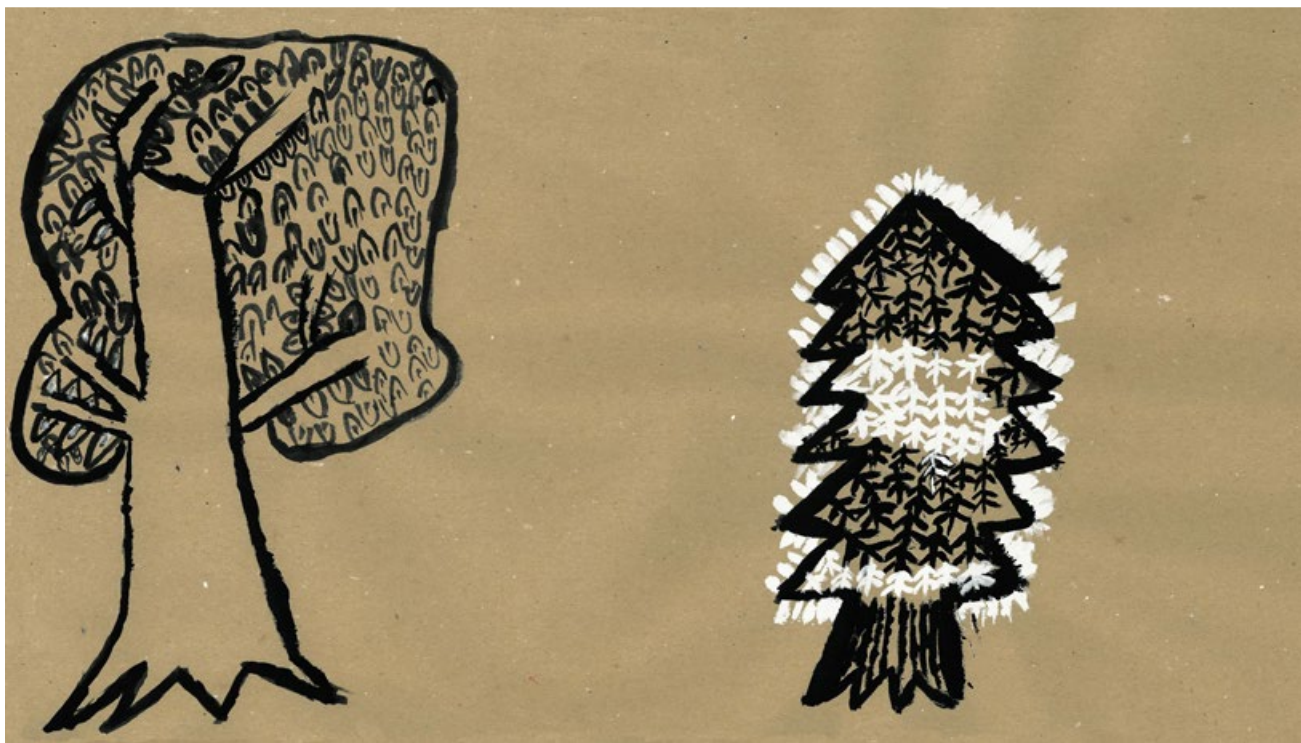
ZVITA PAMET

T
e zgodbe ne razume nihče, ki ni dovolj pameten in zvit.
Zgodila se je v najbolj oddaljenem kotičku sveta, kjer se živali
obnašajo kot človek, čeprav še nobenega niso srečale.

Nekoč je tam živela lisica Zvitka. Bila je najbolj pretkana in zvit
lisica v gozdu. Zнала je prelisiti vse: ježka Špička, kačo Siko,
kukavico Kuklo, medveda Šapka in še mnogo drugih.

51

Samo Srakar (CIRIUS Kamnik)

Urša Podboj (CIRIUS Kamnik)

52

Zvitka je Šapka poslala na medene tedne, češ da ga tam čaka medvedka Kosmatinka. »Kosmatinka?« je vprašal Šapko. »A je lepa?«

»Pa še kako, pri mojih brkih, da je!« je rekla Zvitka in se mu ponudila, da lahko medtem popazi na njegove čebele. Šapko ji je zaupal ključ svojega panja in odšel na pot. Ko se je čez par tednov ves jezen vrnil domov, saj Kosmatinke ni našel nikjer, o njegovem medu ni bilo več sledu. Toliko o medenih tednih. Te je imela – Zvitka.

Tudi kukavico Kuklo je Zvitka pretentala. »Zlato uro s kukavico ti dam,« ji je obljubila, »če le iz tistega vranjega gnezda pomečeš vsa jajca.«

»Kaj mi bo zlata ura s kukavico?« je hotela vedeti Kukla.

»Vsako uro ti bo z zlatim glasom kukala,« jo je sladko prepričevala Zvitka. »Vsi ti bodo nevoščljivi.«

To je bilo Kukli všeč. Brž je pometala iz gnezda vsa vranja jajca. A zlate ure s kukavico ni dobila. Jih je pa dobila po buči s kljunom od tiste vrane. Medtem se je Zvitka brezbrizno oblizovala okrog ust, jajca so ji namreč zelo teknila.

Viktorija Fras (CIRIUS Kamnik)

Ježek Špiček bi se prav tako lahko pritožil nad Zvitko. Prepričala ga je namreč, da ji je prekopal vrt za jušno zelenjavo. Medtem mu je Zvitka kazala podobe hrušk, ki naj bi jih dobil kot pošteno plačilo. Ubogi Špiček ni razumel, da hruške pripadajo Ježku Jančku iz neke druge pravljice ... Ko je to spoznal, je osramočen odšel in o Zvitkini prevari ni nikomur niti pisnil.

Maša Wolf (CIRIUS Kamnik)

In kako je navila kačo Siko, ki je najraje zvita počivala na kakšnem toplem kamnu? Dražila jo je, dokler kača ni siknila in planila za njo. Zvitka pa hop okrog drevesa, spet in spet, Sika pa za njo, dokler se ni povsem ovila okrog drevesa. Zvitka se ji je nato posmehovala: »Si mislila, da si zvita kača. Pa si samo ovita. Jaz sem zvita, jaz – Zvitka!«

Le volk Pametnjakovi© ji ni nasedel. Bil je najpametnejša žival v gozdu. Tako zelo pameten je bil, da je celo svoje ime zaščitil. In če je kdo komu rekel: »Ah, kakšen pametnjakovič si,« je Pametnjakovi© brž protestiral – to je smel biti le on.

54

Pametnjakovi© je vedel, da mora Zvitko vedno z enim očesom opazovati, saj bi bila prevelika sramota, da bi lisica preliščila tako pametnega volka. Ko mu je poskušala prodati osoljeno vodo namesto limonade, jo je ujel pri zvižaji. Živalim je predlagal, naj jo izženejo iz gozda. A njim se z Zvitko ni ljubilo prerekati. Zanje je bila preveč zvita, zato so se bali, da jim jo bo še huje zagodla. Pametnjakovi© pa je vztrajal.

To je šlo Zvitki zelo na živce. Ker je poznala njegovo samoljubje, je predlagala, naj tekmujeta. Pametnjakovi© je pristal, saj je bil prepričan, da njegova pamet premaga njeno zvitost.

»No, Zvitka, koliko dreves je v gozdu?« jo je vprašal. Lisica je pomislila in pošteno povedala, da ne ve. »Vendar pa tudi ti ne veš, koliko listov ima to drevo,« se je znašla in pokazala na veliko lipo. Volk, ki ni hotel priznati, da tudi on nečesa ne ve, je hitro začel šteti. Štel je in štel in štel, se nekajkrat zmotil, znova začel, štel in štel – dokler ni opazil, da lisice ni več. Postalo mu je jasno, da ga je lisica prevarala, saj listja ni bilo mogoče prešteti. Šel je za njo in jo našel, kako sreba kokošjo juho.

»Si ugotovil, koliko listja je na drevesu?« ga je vprašala z zvitim nasmehom.

»Ne,« je priznal. »Vendar vseeno vem, koliko ga je.«

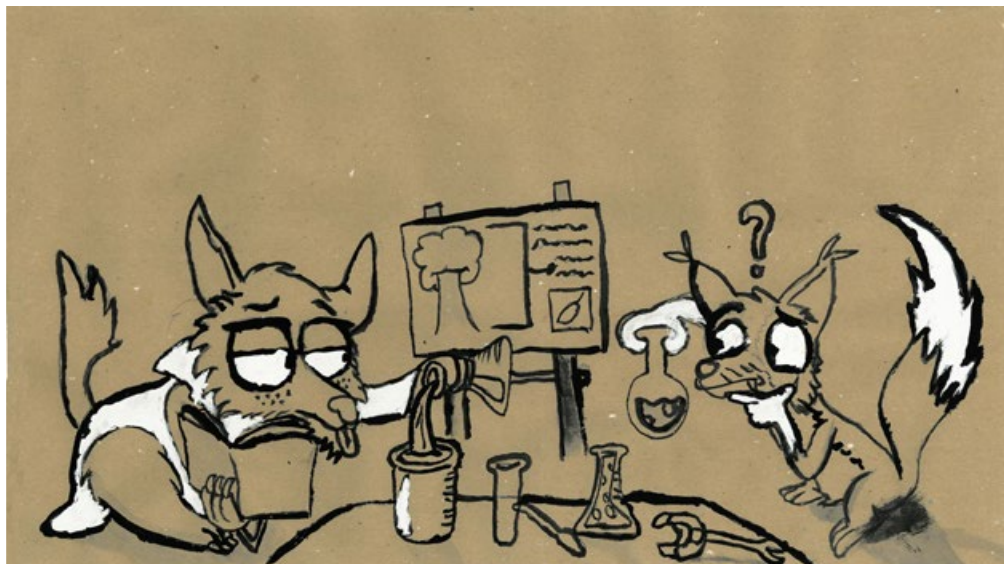
»Koliko?« se je Zvitka začudila.

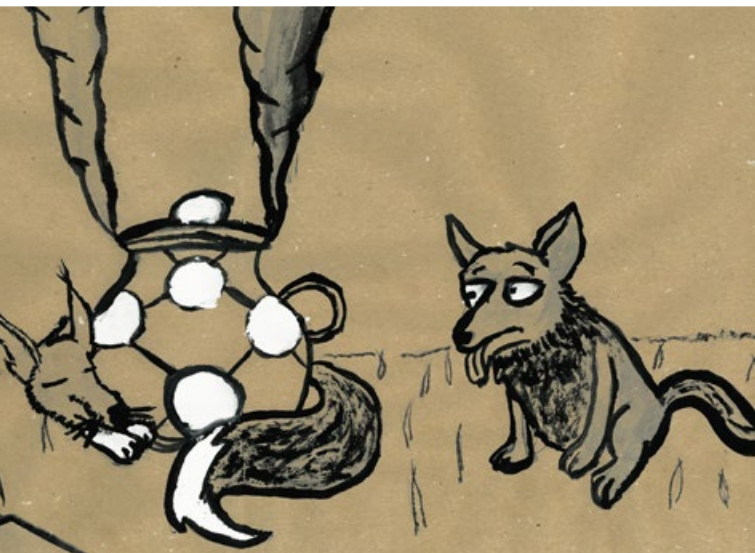
»Kot trave. Saj veš – tako pravi star pregovor: bilo jih je kot listja in trave.«

»Ampak koliko je trave?«

»To boš pa morala sama prešteti.«

Lisici se je povetil nos. Tokrat jo je volk preliščil.

Endi Pašič (CIRIUS Kamnik)

»Imam že novo vprašanje,« je pohitel Pametnjakovi©, ki je vedel, da ima lisica od vsega najraje kokošjo juho. »Kako bi preživela, če ne bi jedla kokošje juhe?«

»Eh, to je pa lahko vprašanje. Pojedla bi kokoš brez juhe. Kako bi pa ti preživel brez ovčje obare?«

»Tvojo kokošjo juho bi pojedel.«

To je bilo prelahko. Oba sta se zamislila.

Končno se je volk spomnil novega vprašanja: »Zvitka, kako boš preživela, če ne boš spala trideset dni?« Lisico, ki je oboževala spanje v brlogu, je zaskrbelo. To je bilo zares težko vprašanje. Brez spanja bi umrla. S težkim srcem je priznala, da ne ve.

»He, he,« se je zasmel Pametnjakovi©. »Bi pač spala trideset noči.«

Bil je že večer in na nebu je zasijal poln mesec. Zvitka je bila kar penasta ob besa, ker je bilo videti, da je volkova pamet premagala njeno zvitost. S tem se ni mogla pomiriti.

»Mogoče si res tako pameten, kot verjameš, da si,« je zvito rekla, »ampak jaz pa sem boljša v skokih s kolebnico.«

Pametnjakovi© je menil, da je tudi v tem nepremagljiv, zato je pristal na preizkus. Zvitka pa, ki je imela skrite namene, ga je odpeljala na osamljeno jaso in stokrat skočila čez kolebnico.

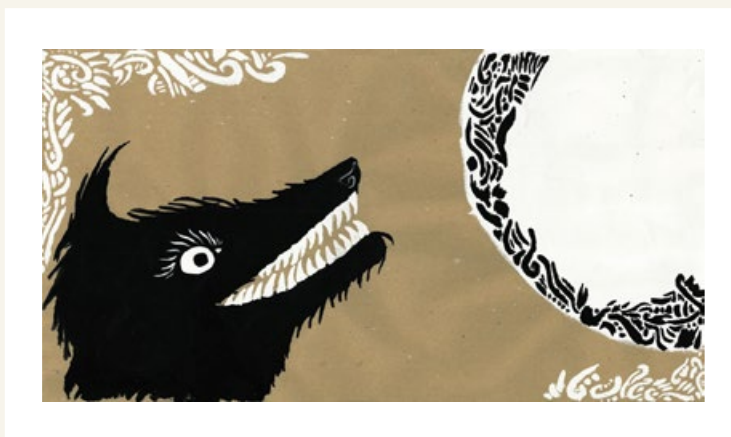
»Zdaj pa ti,« je zadihano rekla, a še preden mu je kolebnico izročila, jo je namazala z oljem. Nameravala ga je tako zelo poškodovati, da ga ne bi bilo deset let na spregled. In res. Volku se je vrv izmuznila iz prednjih tac in se mu zapletla med zadnje, da je z vso močjo treščil na smrček, iz katerega se mu je pocedila kri. Dvignil je smrček v zrak, da bi se kri ustavila, ter tulil in tulil – od bolečine, pa tudi iz užaljenosti, ker se je pustil lisici tako grdo premagati. Zvitka pa se je le hihitala.

Živali so slišale volkovo tuljenje in lisičino hihitanje. Prihitele so in vprašale, kaj se je zgodilo. Pametnjakovi© ni hotel priznati, kako jo je po neumnosti skupil, zato se je znašel in rekel, da se pogovarja z Luno, ker ta vse ve in vse zna.

»In kaj je povedala Luna?« so hotele vedeti.

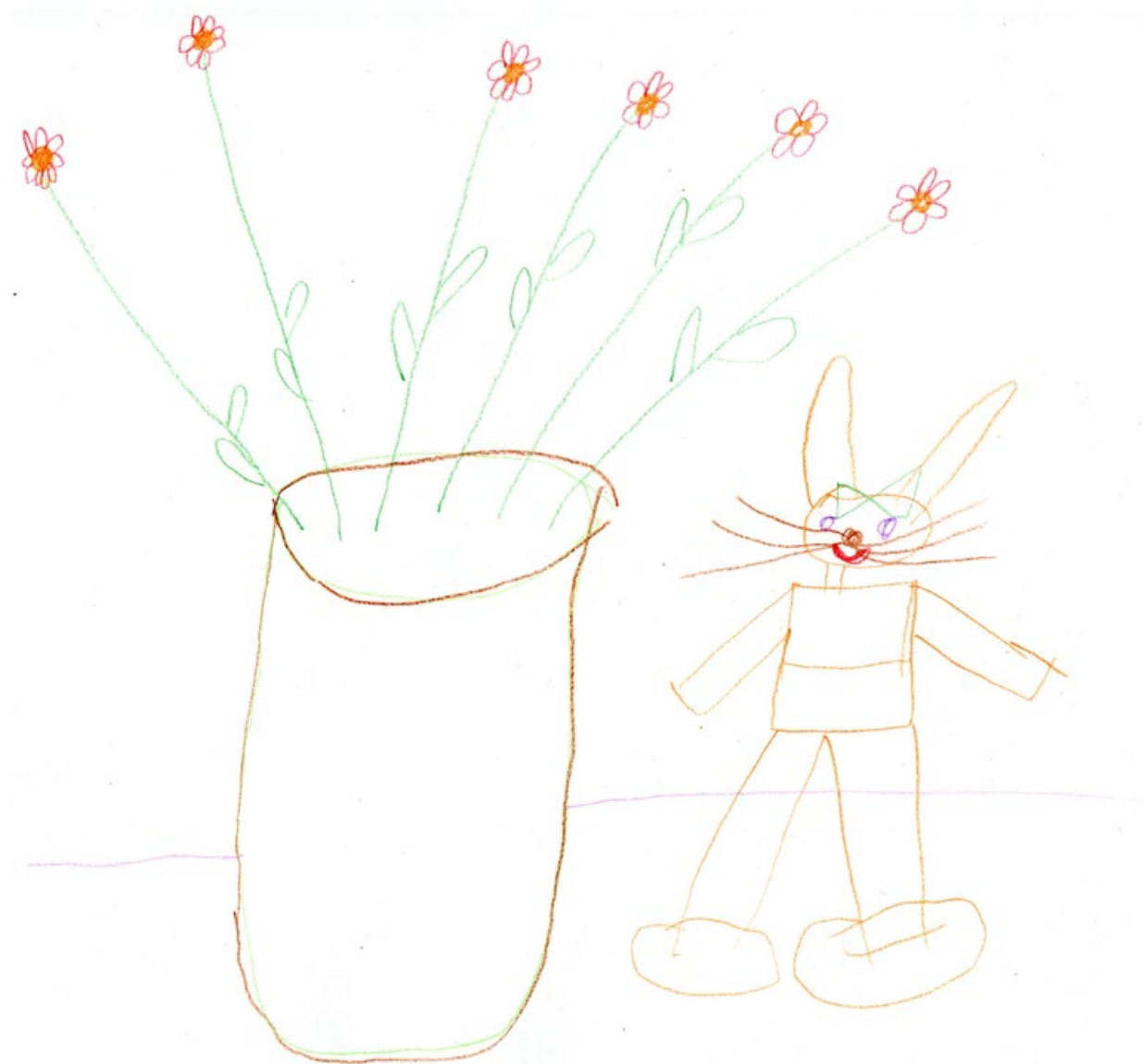
»Da je to, kar rabimo vsi, zvita pamet,« je dvoumno rekel Pametnjakovi©, da mu ne bi bilo treba priznati poraza. Zvitka pa, ki prav tako ni želela priznati, da je bil volk pametnejši od nje, je samo prikimala.

Tako lahko še danes ob polni luni v oddaljenih kotičkih sveta slišimo volka, ki tuli v polno luno, medtem ko se lisica ob tem le zvito hihita.

Nina Goričan (CIRIUS Kamnik)

Ajda Sofrić, Blaž Romih, Endi Pašič, Maja Zablačan, Maša Wolf, Monika Mencinger, Nina Goričan, Samo Srakar, Špela Gorše, Uroš Kavčič, Urša Podboj, Tamara Belec, Viktorija Fras
(CIRIUS Kamnik)

MAZIBOR 22.1.2018
Natalija Polajžer

O ZAJCU DAVIDU IN MEDVEDU MARKU

Medved Marko pride na obisk k zajcu Davidu, ki ne mara medvedov. Ker je Marko velik in debel, si razširi vhod, nato pa vstopi. Zajec David debelo pogleda in se razjezi.

»Ti, medved, kaj pa delaš tukaj?! Zakaj si razkopal mojo hišo?«

»Hotel sem noter, pa nisem mogel ... Zato sem pač razsul vhod. Si mislil, da lahko medvedi pridejo skozi tako majhno luknjo?«

»Hm, uničil si mi dom! Kje bom pa zdaj bival?«

»Oprosti, res sem naredil precejšnjo škodo. Bil sem slabe volje, saj si pojedel vse jagode na mojem vrtu ...«

»Jagode?« se začudi zajec, »nisem vedel, da so tvoje!«

»Je že v redu,« ga pomiri medved, »če mi daš nekaj svojega korenja, bova skupaj skuhala juho.«

»Korenja nimam ... Imam pa zelje!« se domisli zajec.

»No, pa poskusiva s tem!«

Zavihata rokave in skuhata okusno zeljno juho, ki je tako krepčilna in okusna, da se medved nemudoma odpravi k vhodu zajčeve hiše in ga popravi.

»Kako boš pa zdaj prišel ven?« se čudi zajec.

»Nekaj časa bom še pri tebi,« se nasmehne medved, »potem pa bom že kako. Tebe pa povabim k sebi. Imam velik, širok vhod, tako da bova lahko oba brez težav šla skozenj.«

Zajec in medved sta postala najboljša prijatelja.

*Vojka Batista, Andreja Žebela,
Danica Vargazon, Dušan Mesarec
(ZUDV Dornava)*

PAPAGAJ, SKODELICA IN ŽLICA

Nekoč je živel pisan papagaj, ki se je rad pogovarjal s samim seboj. Nekega dne pa je potrkalo na vrata ...

S kljunom jih je odprl in zagledal žlico ter skodelico.

»Dober dan!« sta zavpili v en glas.

Papagaj se je prestrašil in začudil, kako je to mogoče.

»Dober dan, kdo pa sta?« ju je vprašal, potem ko se je ojunačil.

»Haha, skodelica in žlica! Žlica in skodelica!« sta skakljali in ponavljali.

»Kako pa je mogoče, da govorita in se premikata?«

»Seveda govoriva in se premikava, saj sva čudežni. Kako pa to, da ti govoriš?«

»Vsi papagaji znajo govoriti,« je odgovoril.

Papagaj je pomislil, da bi mu, če sta res čudežni, lahko pričarali katero koli jed ali pijačo.

»Si kaj žejen?« je vprašala skodelica.

»Si kaj lačen?« je vprašala žlica.

»Seveda! Sem žejen. Sem lačen!« je odgovoril papagaj.

Od takrat naprej so bili odlični prijatelji. Skodelica je skrbela za pijačo, žlica za hrano, papagaj pa je vsak večer pripovedoval pravljice.

*Miran Bunc, Majda Pernek, Danica Vargazon
(ZUDV Dornava)*

MAČJA ZGODBA

M

aček je šel po svetu iskat ženo, da bi imela mlade mucke. Jo je našel in sta se poročila. Imela sta otroke. So se imeli zelo lepo. Igrali so se otroške vragolije in se zabavali. Otroci so že odrasli. So se nehali igrati. Postali so samostojni. Med seboj si pomagajo. Tudi staršem pomagajo pri različnih delih.

*Poldka Petrič
(CUDV Radovljica)*

58

Poldka Petrič (CUDV Radovljica)

Dejan Celik (CUDV Radovljica)

JEŽ

Jež se veseli, ker sije sonce in nabira hruške in jabolka. Pride lisica. Jež se ustraši. Zvije se v klobčič in bode. Čaka, kdaj bo pomlad.

Dejan Celik

(CUDV Radovljica)

OBLAKI IN SONCE

Oblaki so rekli, da bodo vsi pomrli: rože, drevesa, ptiči, ribe in vse živali. Vse, kar leze in gre. Poplavilo bo skednje, hiše, sonce, vse sorte. Gore se bodo podrle.

Ptič je rekel, da bo prosil Boga in Sonce za pomoč. Bog in Sonce sta rekla, da sta močnejša od oblakov in da ne bo konec sveta, ker sta dobra in ne hudobna, in da je dobrota močnejša od hudobije in vedno zmagaja.

Če bi zmagali oblaki, bi Stvarnik ustvaril svet na novo!

Darja Vrhunc

(CUDV Radovljica)

Darja Vrhunc (CUDV Radovljica)

SONJA

SUZANA

FLORENCIJA PEKLAR, ZAŠČITNICA ŽIVALI

Flo Peklar, s polnim imenom Florencija, je razigrana, pustolovska ter pogumna dvanajstletna deklica z velikim srcem. Živi s svetovno prizanim veterinarjem, doktorjem Radoslavom Peklarjem, ki zanjo skrbi, odkar jo je kot dojenčico našel na enem od gričev blizu Lokvaja.

Nekega sobotnega deževnega dne je doktor Peklar v svoji ambulanti pregledoval konja s poškodovanim kopitom, ki so ga pripeljali iz mesta Sveti Žiga. Ko je zazvonilo pri vratih, je Flo ravno hranila svojo nemško ovčarko Lolo. Doktor Peklar ji je naročil, naj pogleda, kdo je. Pred vrati je stal Grgič, nekoliko debelušen inšpektor v zrelih letih z zelo dolgimi brki pod nosom. Pozdravil je Flo in doktorja Peklarja ter vstopil. Sporočil jima je, da so v Presekarjevem dolu gospodu Debevcu umorili konja, prvaka Eliona, in da storilca še iščejo. Flo je to zelo prizadelo, saj je imela rada živali. Sovražila je ljudi, ki so jih mučili in zlorabljali. Odločila se je pomagati pri preiskavi. Toda doktor Peklar in inšpektor Grgič nista bila prepričana, da pri tem lahko sodeluje. Seveda je Flo trmasto vztrajala, tako da sta končno popustila. V Presekarjevem dolu so se ustavili pri Debevčevi domačiji, da bi zaslišali gospoda Debevca in druge. Doktor Peklar je sumil neko osebo, ki je sovražila živali in se na vse pretege poskušala vseh znebiti. To je bil njegov mlajši brat dvojček Vladoslav Peklar. Flo ga še ni spoznala, a je zaradi veterinarjevih pripovedi vedela, kakšen okrutnež je. Ko je bila še majhna, je rešila mlado lisico iz pasti, ki jo je nastavil neki lovec. Od tedaj si je prizadevala za varnost, zdravje in življenje vseh živali. Seveda jo je za to navdušil njen skrbnik. Zato je sklenila narediti vse, da bodo našli zlobneža, ki je usmrtil konja gospoda Debevca, ter ga končno spravili za zapaha – za vedno.

Špela Gorše
(CIRIUS Kamnik)

Si slišal, da je nekdo izginil?« zašepeta Rožmarinka.

V svoji domači garderobi se skriva z Radoslavom. Zaradi izginotja, o katerem se govori, ju je strah. Ampak Rožmarinka skrivaj želi, da bi izginil Radoslav, ta pa istočasno goji podobno željo. Že trideset let sta skupaj.

»Slišal sem, da je izginila sosedova Micka,« pravi Radoslav.

»Ja, jaz pa sem slišala, da je Nevemova žena izginila. Ubogi revež,« zavzdihne Rožmarinka.

»Ne me basat, kakšen mega zaplet. Torej izginjajo žene. Še dobro, da se nisem poročil s tabo. Saj nimam denarja, da bi najel detektiva, ki bi te iskal,« odvrne Radoslav.

Rožmarinka, ki brska med oblekami, najde v žepu Radoslavovega plašča listek. Polglasno prebere: »Nisem te hotela opaziti zaradi hudih izkušenj iz preteklosti. Žal ti tega ne oprostim, niti ljubiti te ne želim več. Naj ti ne bo več hudo za meno!«

»Ah, ja, to je še iz osnovne šole. Čisto sem pozabil na to sporočilo. Sploh se ne spomnim, katero dekle mi je to napisalo,« reče Radoslav nekoliko prehitro.

Rožmarinka ne more skriti jeze. »Ta plašč sem ti kupila lani. Ne verjamem ti!«

»Ljubica, a potrebuješ svojo tabletko? Ti spet ni dobro?« se poskuša izmuzniti Radoslav.

»Včasih mi je žal, da sem te spoznala. Včasih mi je žal, da ti ne izgineš,« zašepeta Rožmarinka.

»Kje je pa tvoja poletna obleka? Je tudi ta izginila?« se domisli Radoslav.

Tedaj se zasliši zavijanje požarnega alarma pri sosedih. Rožmarinka in Radoslav stečeta ven in se zagledata v njihovo hišo.

»Kot da ni že vsega preveč! Še tega se je manjkalo,« reče Rožmarinka.

»Moj bog, kako bodo njuni otroci na to odreagirali,« zavzdihne Radoslav.

Tudi ona zavzdihne.

»Hej, a se ni včeraj okrog najine hiše klatil župnik?« se spomni Radoslav.

»Res je! Ko sem šla na sprehod, sem se ozirala naokrog, a nisem opazila nič novega. Je bila policija že tu? Vse bodo preiskali. Tudi najino hišo ...« razmišlja Rožmarinka na glas. Skupaj se vrneta domov.

»Rožmarinka, si pospravila kuhinjo in najino sobo?« plane Radoslav.

»Misliš ... da ne bi našli tistega?« vpraša Rožmarinka.

»Tako je. Uspešno sva skrivala dvajset let ...« tiho doda Radoslav.

Skupaj pospravljata sobo. Rožmarinka najde škatlico, v kateri je prstan. Vzhičena se obrne k Radoslavu: »Ali sem ti všeč in bi se poročil z mano?«

Radoslav pa pogleda skozi okno proti sosednji hiši in vzklikne: »Pravkar je šel moški iz hiše. Videl sem ga!«

»Grozno se počutim. Če bi včeraj Micko pospremila domov, se to ne bi zgodilo,« odvrne Rožmarinka.

»Si se z njo pred tem kaj pogovarjala?« vpraša Radoslav.

»Ja. Ampak nič posebnega,« odgovori Rožmarinka.

Zasliši se pisk prispelega sporočila. Rožmarinka potegne mobilni telefon iz žepa in ugotovi, da je Mickin in da sta si ga očitno prejšnji dan pomotoma zamenjali.

Radoslav ga pograbi in prebere: »Kam si izginila, moja ljuba deklica? Mati me obsoja, da sem jaz kriv, v resnici pa te tukaj sploh ni bilo. Kjer koli že si, samo povej, ali me ljubiš.«

Rožmarinka pomolči, nato vpraša: »Katera obleka mi je izginila? Upam, da ne tista pisana.«

»Slišal sem strele,« odvrne Radoslav.

Blaž Romih, Špela Gorše, Uroš Kavčič, Maja Zablačan, Maša Wolf, Nina Goričan, Urša Podboj, Endi Pašič, Viktorija Fras
(CIRIUS Kamnik)

Naj se predstavim: ime mi je Samo in kot avtomehanik delam v delavnici Paulus v Škofji Loki. Že ves teden razlagam šefu Tomažu, da bi rad testiral Audi RS3. To je eden najhitrejših avtomobilov, potegne do tristo dvajset kilometrov na uro. Imamo ga v salonu.

In zdajle je petek popoldne. Šef ve, da bo kmalu moj rojstni dan. Sem dober delavec, pa se je spomnil, da bi me nagradil. Dovolj mi poskusno vožnjo. Avto je nebeško modre barve. Sedem vanj in obrnem ključ. Zasliši se zvok kot pri rjovečem levu. Šef prisede. Pripneva se. Pritisnem na stopalko za plin in že drviva proti avtocesti. Še bolj pritisnem in kar zalepi naju na sedež. Letiva kot raketa. »Juhuhu,« zavriskam.

Tedaj zaslišim sireno in zagledam modro utripajoče luči. Lovita me dva policijska avtomobila. Šef pobledi. Zavrem in zapeljem na odstavni pas. Policisti me grdo gledajo. Eden me vpraša: »Ali veste, da je najvišja dovoljena hitrost sto trideset kilometrov na uro? Vi pa ste vozili tristo dvajset. Avto vama bomo vzeli, vidva pa v zapor!«

Kmalu se znajdeva v majhni, tesnobni celici. Zlezem v posteljo in poskušam zaspati. Še v sanjah slišim šefa, kako se jezi.

Čuden zvok me vrže pokonci. Kje sem? Kaj se dogaja? Čisto sem prepoten. Pogledam okrog sebe in ugotovim, da sem v svoji sobi. Vse se mi je sanjalo. Nič ni res. Nisem vozil avta, saj nimam vozniškega izpita. Nisem avtomehanik, saj še nisem končal šole. Res pa si želim, da bi nekoč delal kot avtomehanik in testiral hitre avtomobile. Ampak tristo kilometrov na uro bom vozil samo na poligonu.

Samo Srakar
(CIRIUS Kamnik)

ZVITA ZGODBA

Nekoč je živel deklica Anamarija. Živela je z mamo, očetom in mlajšo sestro Zoe. Ker sta bili obe sestri navdušeni nad peko, sta se nekega deževnega dne odločili, da bosta poskusili narediti mavrično rulado. Zmešali sta moko, sladkor in jajca. Iz zmešanih sestavin je nastala nenavadna rulada. Oživela je in deklici popeljala v čudežni svet, poln sladkarij, kjer je bilo vse mogoče. Čeprav ni bilo videti, sta se deklici tam naučili veliko pomembnih stvari kot na primer: kako speči palačinke, kako izdelati čokolado ... Naučili sta se tudi pravilno se izražati v maternem jeziku – slovenščini. A čez čas se je zgodilo nekaj nepričakovanega: ugotovili sta, da so bile to le zvite sanje.

*Tamara Belec
(CIRIUS Kamnik)*

63

Lea Bitenc (CVIU Velenje)

PRINC VSEH SANJ

Polona je šla v gozd na sprehod. Iz oblakov so začele padati dežne kaplje. Zeblo jo je, zato je šla v bližnjo gostilno in si naročila čaj z limono, da bi se pogrela.

Nehalo je deževati in odpravila se je naprej. Povzpela se je na goro in v dolini zagledala otroke, ki so se igrali z žogo in spuščali zmaja. Ker ima Polona rada otroke, se je odšla igrati z njimi. Igrali so odbojko.

Preživeli so lep popoldan in se veseli odpravili domov, saj je medtem na konju prijezdil princ vseh sanj in jih povabil, naj odjezdijo z njim v najlepše sanje ...

*Vlado Godler, Vojka Batista, Maja Štern,
Petra Senekovič, Biserka Pernek
(ZUDV Dornava)*

64

Aleksandra Kovačić (VDC Polž)

LJUBI MOJ PETER

Ljubi moj! Najprej ti pošiljam ljubeč pozdrav. Ti si najlepši fant v mojem življenju. Ko te zagledam, srce moje vztrepeta, ko objameš me, obstaja svet samo za naju dva. Ti si najlepši fant na svetu. Oh, te tvoje lepe oči, iz njih ljubezen žari. Ko te poljubim, čutim tvojo ljubezen in pozabim na vse okoli sebe. Ti mi daješ veliko pozitivne energije in zvesto ljubezen. Hvala ti, da me ljubiš. Najraje bi bila vedno v tvojem varnem objemu. Ko te ni ob meni, sem zelo žalostna. LEPOTEC MOJ, ZELO TE POGREŠAM IN NESKONČNO TE LJUBIM. Samo tvoja Natalija

Natalija Polajžer

(VDC Polž)

MOJ SPIS O PETRU

Peter ima plave oči. Ima črne lase in moški dekolte s puhom na prsih. Rad ima konja. Jaz pa tudi. In rada jahava v galopu po rožnatem travniku. S konjema se rada sprehajava po romantičnem travniku in nabirava travniške rože in marjetice. Na večer sva se spoznala do potankosti in se povabila na večerjo. Gledala sva v nebo, kako se dela večer, ter mirno zaspala na travniškem sončnem romantičnem pobočju na plemenitem polju s sončnicami.

Andreja Treska

(VDC Polž)

65

Aleksandra Kovačič (VDC Polž)

PREŠEREN

Prešeren je bil pesnik in pisatelj
Dosti je pisal in bil je hitro ki se
knjige pisal bilo sem v tej knji
in sem si ogledala! bilo tu je
zelo lepo!

TATJANA PLOJ

Pesnik France Prešeren se je odpravil v gozd po drva. Ko je prišel v gozd, je ugotovil, da nima žage. Odločil se je, da si bo žago nekje izposodil. Odpravil se je do Matija Čopa, a ta žage ni imel. Potem se je odpravil k sosedu, povodnemu možu Andreju, ki mu je tudi rekel, da žage žal nima. Imel pa je sekiro. France si je hitro nasekal drva in se odpravil v svojo sobo, kjer je ob toplem ognjišču pisal nove pesmi.

Majda Pernek, Sašo Špoljar, Dušan Mesarec
(ZUDV Dornava)

Andreja
Treska

b robu gozda, na visokem hribu, je stal čudovit grad. Imel je dva stolpa.

Pred gradom so cveteli čudoviti oranžni, rdeči in roza tulipani. Čudovito je dišalo. Na drevesih so prepevali ptički, okrog pa so letali pisani metuljčki. Grad je bil prazen.

Nekega dne je prišel tam mimo gospod Dušan, ki je bil drvar. V strašnem požaru mu je nekoč pogorela hiša, zato je iskal novo domovanje. Ko je prišel pred grad, je potrkal na vrata. Nihče mu ni odprl. Klical je, a se ni nihče oglasil.

Odpravil se je v gozd, posekal drevo in izdelal velik lesen ključ, s katerim si bo lahko odklenil grajska vrata. Pridno je delal in do večera je bil ključ končan. Odklenil je vrata in šel spat. Ker ga je zeblo, si je zakuril v grajski peči. Ampak ponoči je na tla padla iskrica in grad je pričel goreti.

Dušan se je še pravočasno prebudil in stekel iz gradu. Čudoviti grad je pogorel do tal. Od njega so ostala le vrata in velik lesen ključ.

Priletela je ptička, ki je Dušanu rekla, naj ključ v ključavnici obrne, kajti ta veliki leseni ključ je bil narejen iz lesa čudežnega drevesa, zato je bil tudi sam čudežen. Ko je Dušan obrnil ključ, se je grad ponovno sestavil in zgradil nazaj v lepo grajsko poslopje. Zdaj je bil še lepši in okrog njega je cvetelo še več rožic. Od takrat naprej je živel Dušan v tem gradu, ptički pa so mu vsak dan delali družbo. Vsako leto jim je v zahvalo postavil gnezda in valilnice.

In prijaznih ptičkov je bilo vedno več ...

*Dušan Mesarec, Vojka Batista,
Danica Vargazon, Majda Pernek
(ZUDV Dornava)*

67

Leon Halas (VDC Polž)

Ž

ivel je dober gospod, ki je imel zelo rad svojo žogo. Bil je prijazen in posojal jo je tudi drugim.

Nekoč jo je posodil nekemu gospodu, ki pa je bil zelo hudoben. Žoga tega ni vedela in se je šla igrati z njim. Žoga se je kotalila in kar sama skakala. Hudobni gospod jo je metal na koš, večkrat pa jo je tudi brcnil. Brcal jo je tako močno, da jo je predril. Nastala je velika luknja in žoga je bila skoraj uničena.

To je videl dober gospod, ki je šel k hudobnemu in mu povedal, da se tako z žogami ne dela. Hudobnega moža se ni nič prijelo, raje je stekel proč in se pretvarjal, da se ni nič zgodilo.

Dobri mož pa je vzel svojo žogo, jo odnesel domov in jo pokrpal. Obljubil ji je, da jo bo prihodnjič posodil le še tistim ljudem, ki bodo do nje prijazni.

Sašo Špoljar

(ZUDV Dornava)

B

il je oblačen dan in David se je odpravil v gozd. Tam je zagledal tri drevesa, polna divjih češenj. Zelo si jih je zaželel jesti. Poskušal je splezati na drevesa, a mu ni uspelo.

Na bližnjem travniku je zagledal zmaja in pomislil, da bi si pomagal z njim. Poskušal je poleteti z zmajem, a mu tudi to ni uspelo.

Nato je zagledal žogo. Metal jo je v krošnjo, pa mu tudi tokrat ni uspelo.

Izza visoke gore je zapihal veter, in ker je bil dobrega srca, je Davidu pomagal. Tako močno je pihnil v krošnjo, da so češnje popadale na tla.

Mimo je pridirjal konj in ga vprašal, ali lahko tudi on je češnje. David mu je odgovoril, da so češnje samo njegove. Konj je žalostno odšel.

David je pozobal veliko češenj, preveč češenj in dobil je ... drisko!

O, groza!

Šele takrat je pričel razmišljati, da ni ravnal prav in da bi moral češnje deliti s konjem. Tako se je naučil, da je lepo deliti!

Miran Bunc, Sašo Špoljar, Vojka Batista,

Vlado Godler, Majda Pernek

(ZUDV Dornava)

Kamišibaj zgodbe

ZALJUBLJENA ŽELJA

Punca in fant sta šla na sprehod po cesti. Oblaki so se stemnili. Zapihal je veter. Dež je začel liti. Vrtinec je odnesel fanta in punco na polje, kjer rastejo rože. Nabrala sta rože. Pogovarjala sta se o poroki.

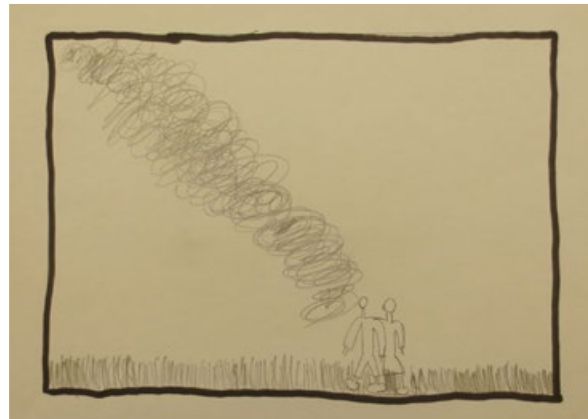
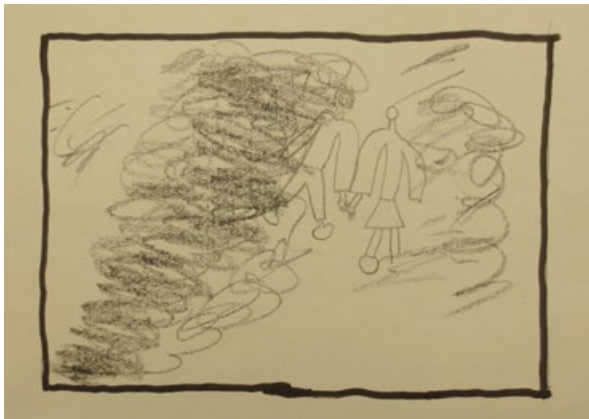
Dragica Lebar (CUDV Črna na Koroškem)

1

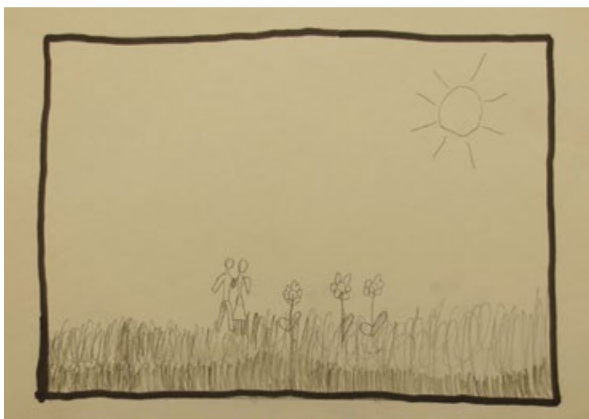
2

3

4

5

6

7

POMLAD

Bil je sneg. Roža je zmrznila. Sonce je posijalo.
Roža je zacvetela.

Stanka Janše
(CUDV Črna na Koroškem)

74

1

2

3

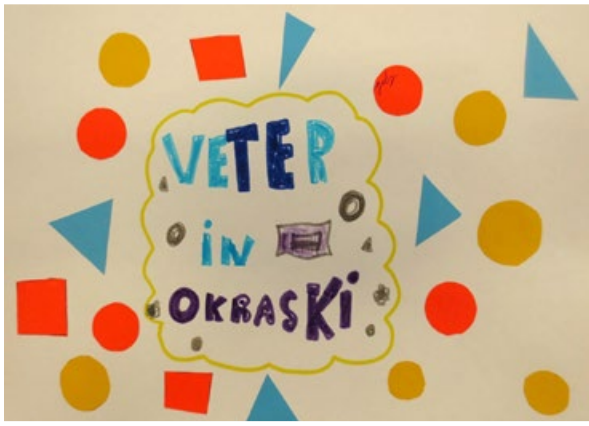

4

5

Stanka Janše (CUDV Črna na Koroškem)

1

VETER IN OKRASKI

kraski so bili na jelki. Potem je zapihal močan veter in odnesel okraske vsepovsod. Otroci so jih iskali in jih našli. Veter je zapihal še enkrat. Otroci so pobrali okraske. Dali so jih na jelko.

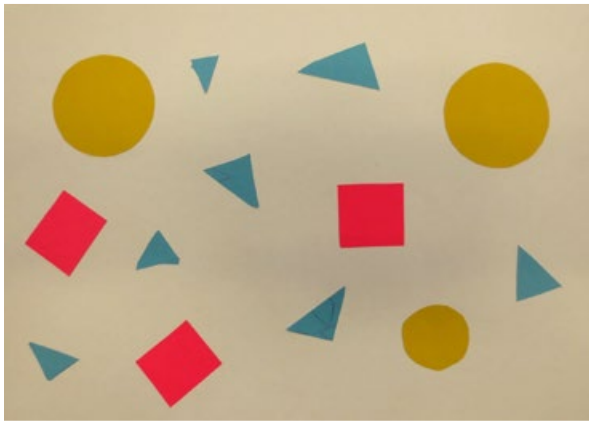
Simona Polajšer (CUDV Črna na Koroškem)

2

3

4

5

6

7

KO VSI SPIJO

Z

večer se Sebastjanov voziček spremeni v raketo. Ima gumb. Odleti v nebo. Volkovi tulijo. Trikrat obkroži luno. Zjutraj pristane nazaj v CUDV -ju. Nobeden ne verjame zgodbi. Pa je resnična.

Sebastjan Bricman (CUDV Črna na Koroškem)

76

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Jure Engelsberger (mentor, ilustrator
v CUDV Črna na Koroškem)

SAŠKINA ZGODBA

Z

elo napeto: zgodba govori o Saški. Saška je imela pod puloverjem harmoniko. Tekli so za njo kot hudič.

Aleš Sedelšak

(CUDV Črna na Koroškem)

1

2

3

4

5

6

7

NESREČA COSTE CONCORDIE

Šli so na pot. Peljali so blizu obale. Ladja se je začela potapljati. Prišli so reševalci in policija. Dobili so mrtve ljudi. Čisto na koncu so ladjo prerezali. Kapitan je zaprt.

Damijan Kačič
(CUDV Črna na Koroškem)

1

2

3

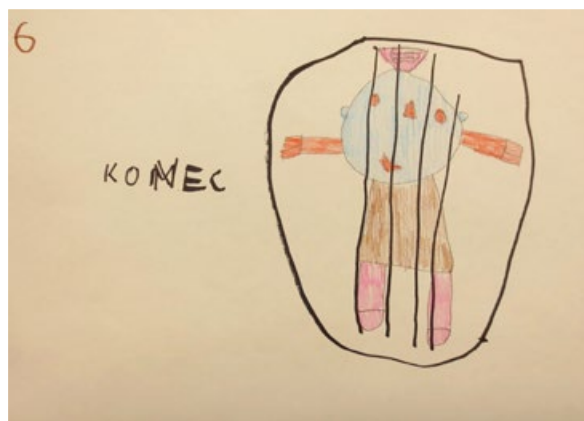
4

5

6

7

ZGODBA O ORFEJU IN EVRIDIKI

Tjaša Berčnik (CVIU Velenje)

1

Teja Stropnik (CVIU Velenje)

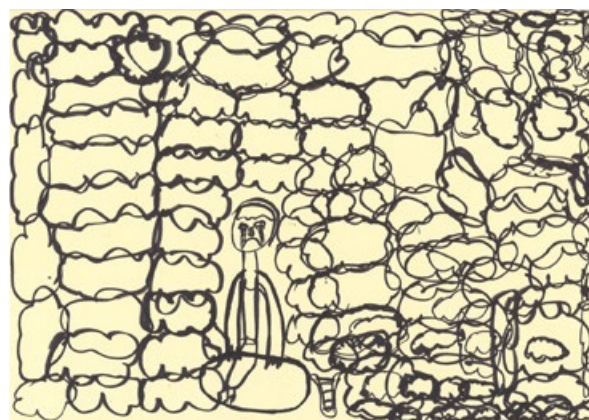
2

Lea Bitenc (CVIU Velenje)

3

Maruša Golčer (CVIU Velenje)

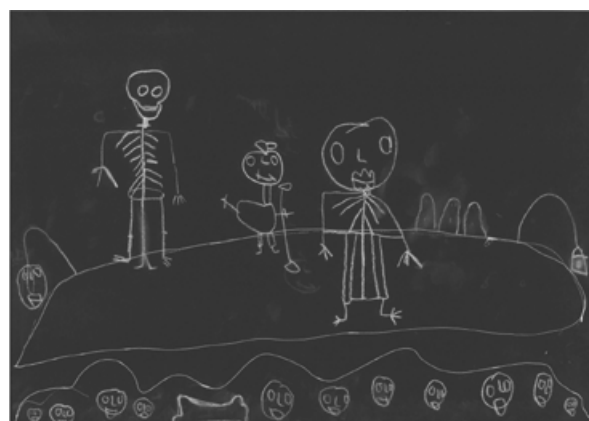
4

Sanja Grabovac (CVIU Velenje)

5

Barbara Škoflek (CVIU Velenje)

6

Josip Grbić (CVIU Velenje)

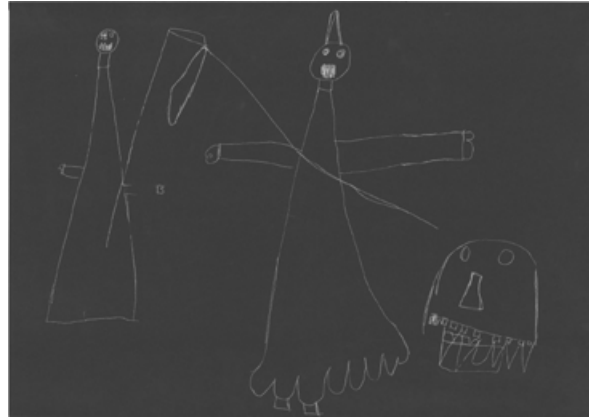
Zala Pirec (CVIU Velenje)

7

8

Sanja Grabovac (CVIU Velenje)

Kaja Praprotnik (CVIU Velenje)

9

10

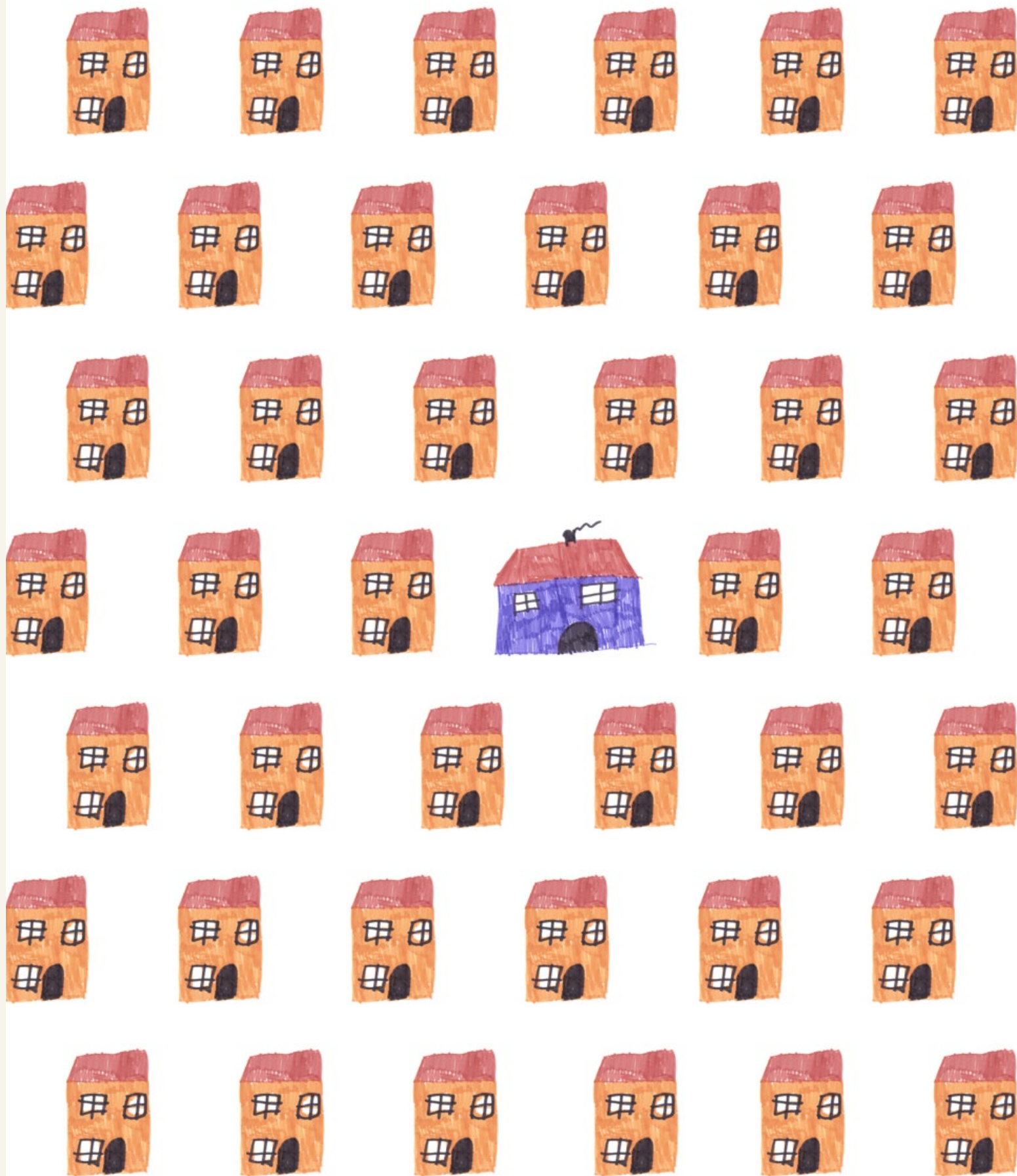
Rosana Štiglic (CVIU Velenje)

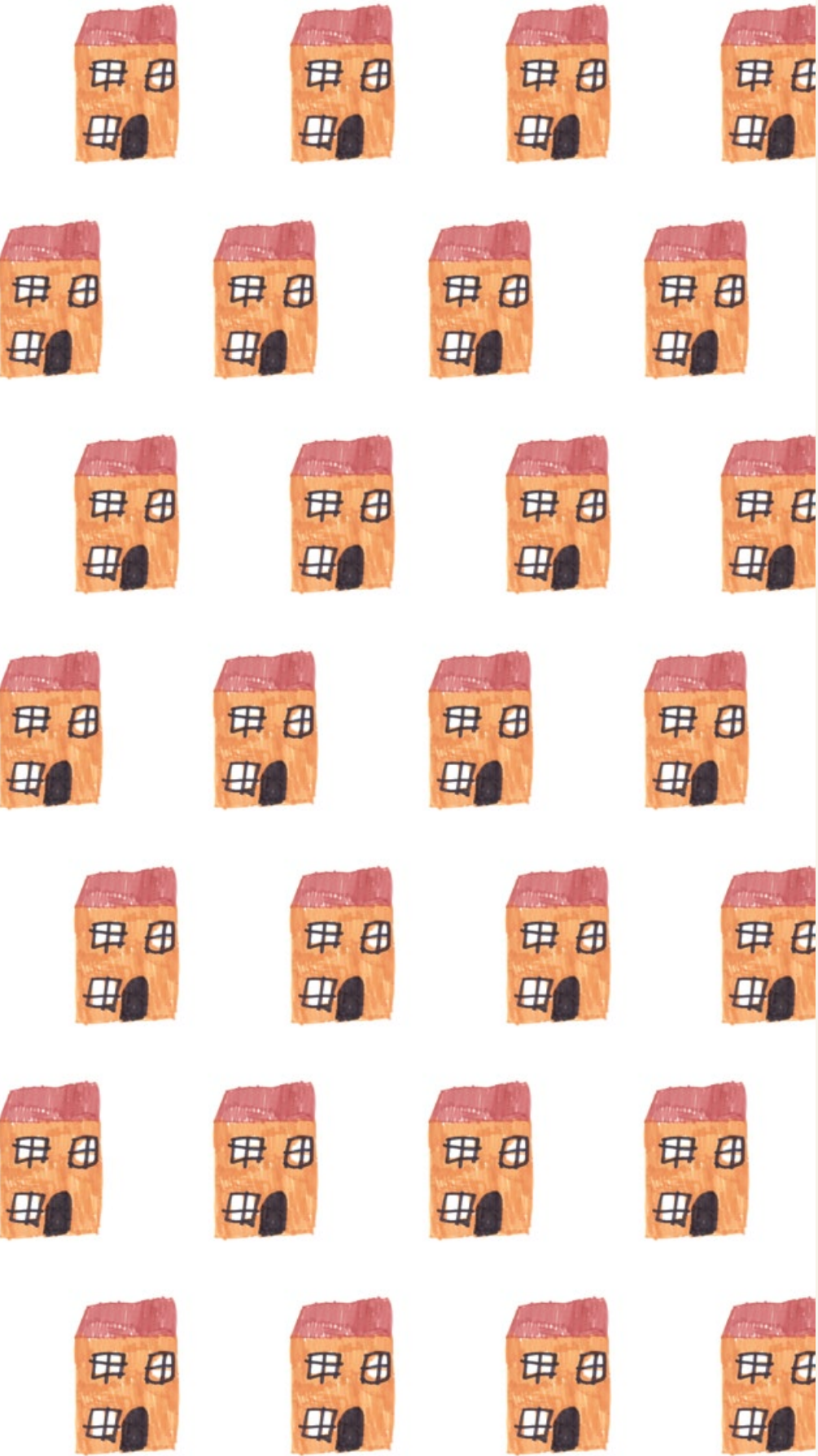
Kaja Praprotnik (CVIU Velenje)

11

12

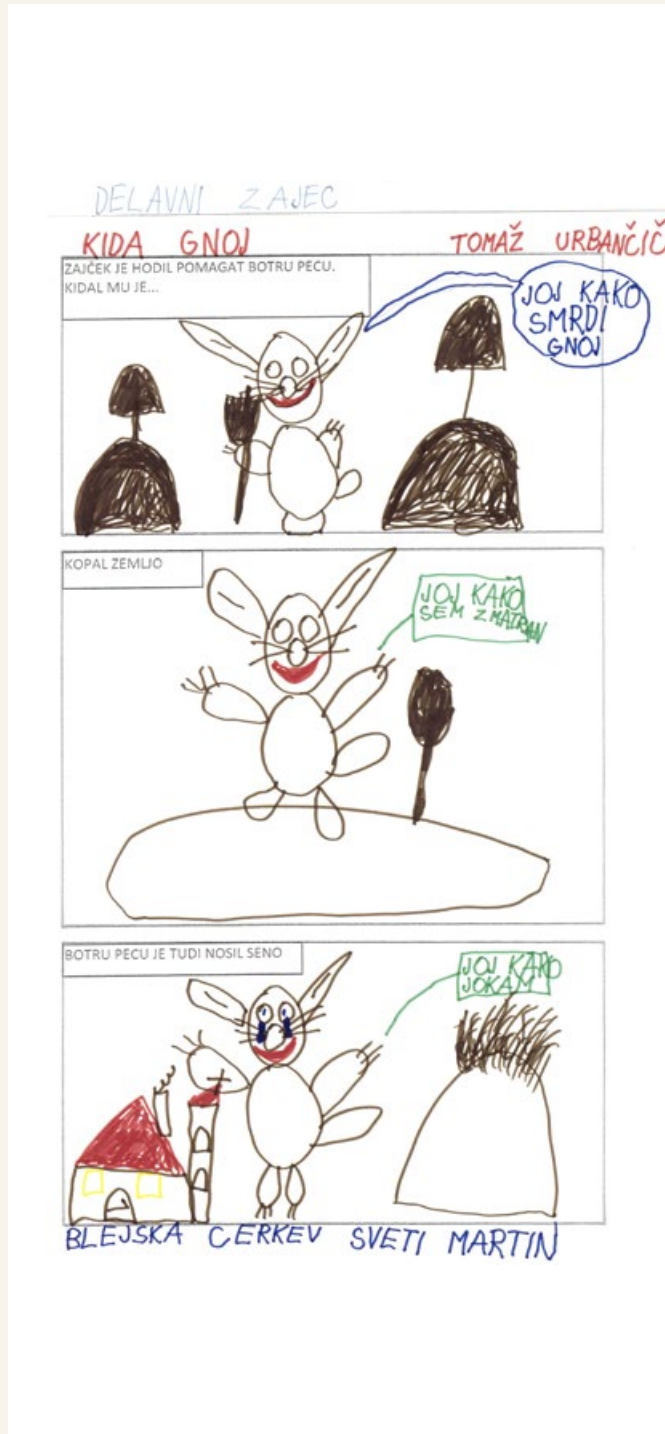
Stripi

DELAJNI ZAJEC

1.

Tomaž Urbančič
(CUDV Radovljica)

2.

Mateja Grm
(CUDV Radovljica)

3.

Miha Zupan

(CUDV Radovljica)

VESELI ZAJČEK

1.

Darja Vrhunc

(CUDV Radovljica)

2.

Simona Peternel

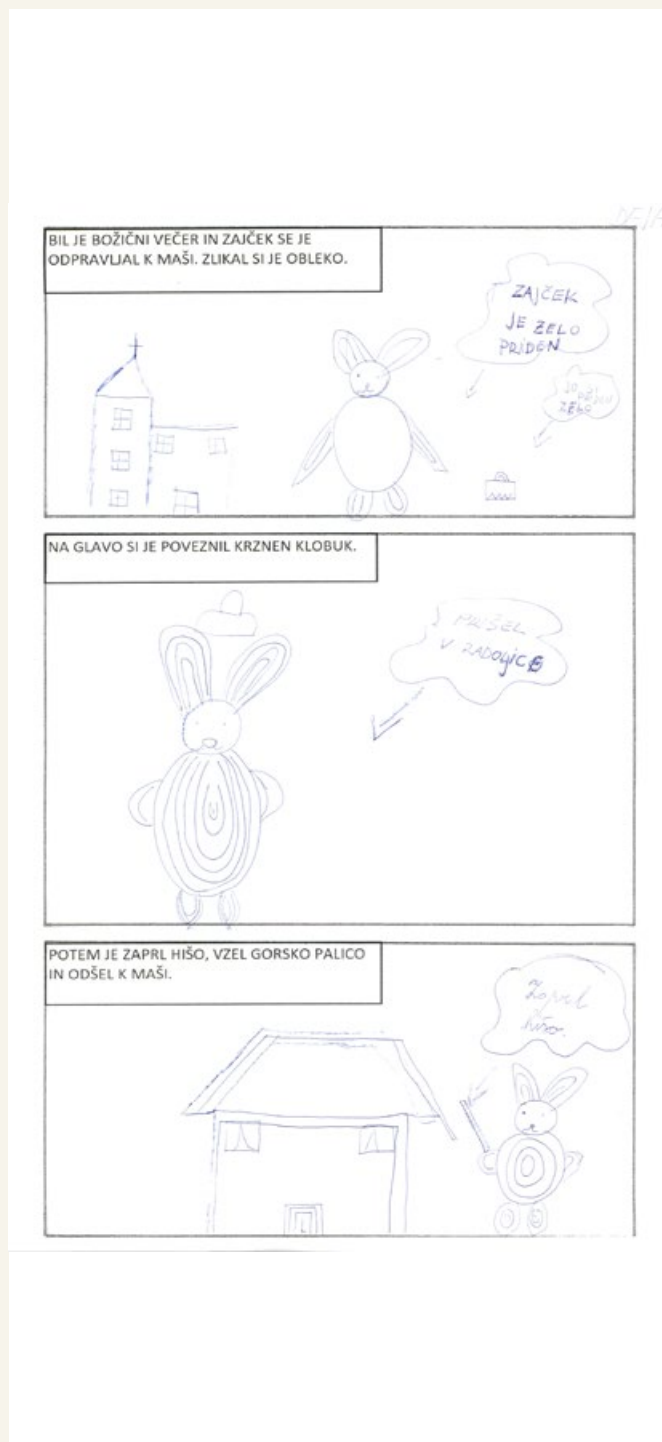
(CUDV Radovljica)

3.

Dejan Celik

(CUDV Radovljica)

LISICA V FURLANIJI

1.

Darja Vrhunc

(CUDV Radovljica)

Darja Vrhunc

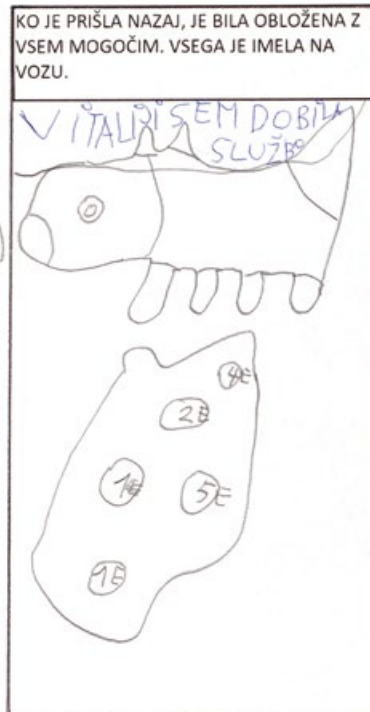

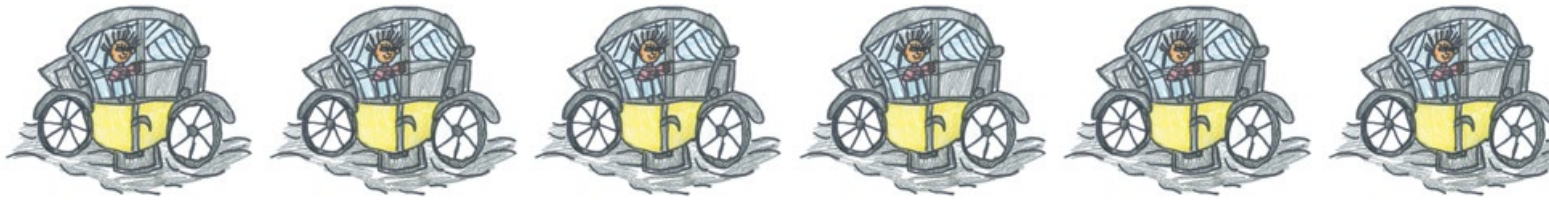
2.

Poldka Petrič

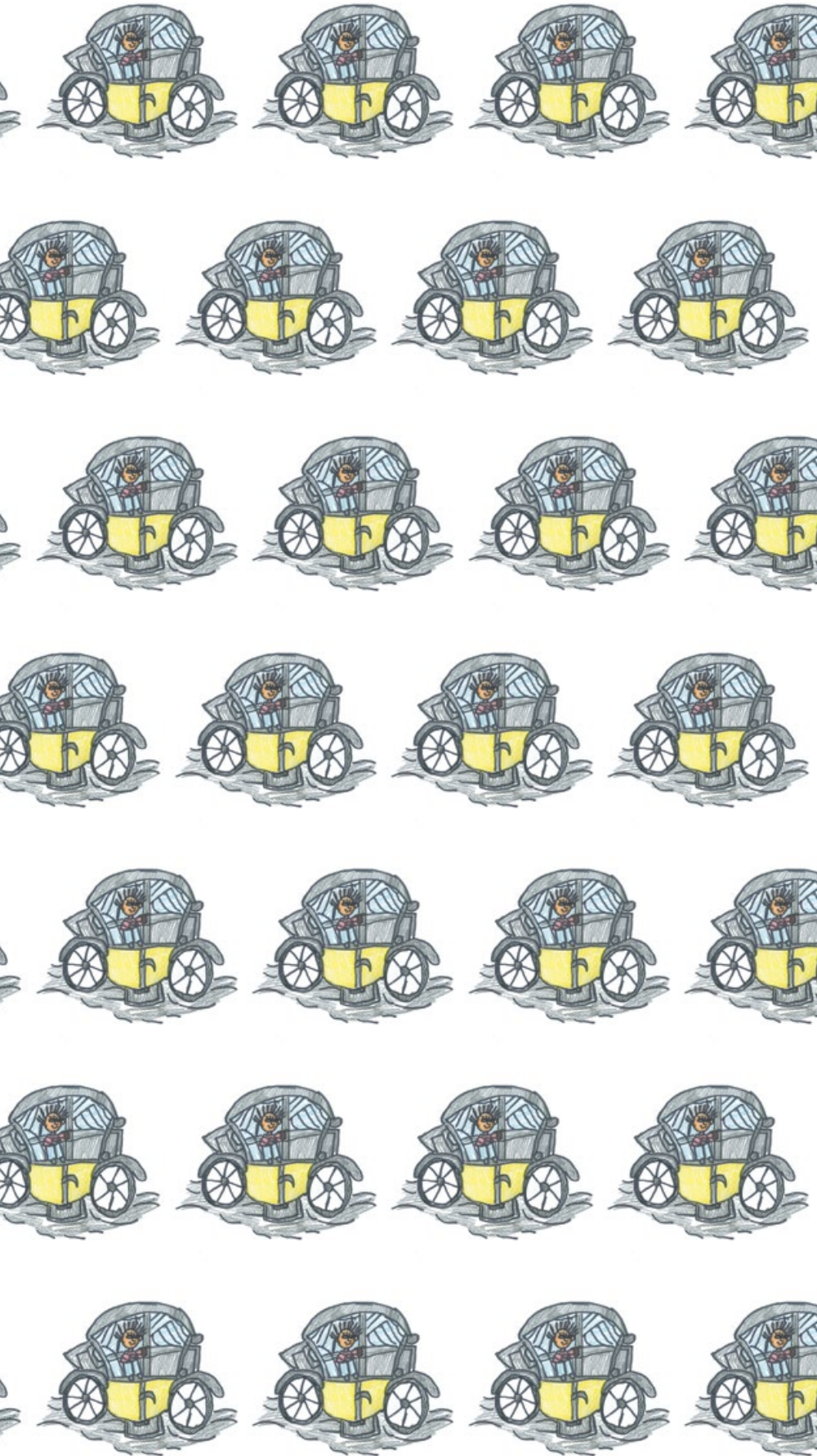
(CUDV Radovljica)

LETO 2018. Petrič Poldka

Priredbe

ZGODBA O KRALJU MATJAŽU

Kralj Matjaž je bil dober kralj. Imel je za ženo Alenčico. Prišli so Turki. Pobili so skoraj vso Matjaževo vojsko. Matjaža in njegovih 100 junakov je skrila gora Peca. V votlini so vsi zaspali. Ko bo brada Matjažu zrasla 9 x okoli mize, se bodo vsi prebudili.

Udeleženci

v CUDV Črna na Koroškem

ANDREJA PEKLAR: FERDO, VELIKI PTIČ

Nekoč, pred davnimi časi, je bil gozd. V krošnji enega drevesa je živel Ferdo, velik ptič sivkasto črne barve z dolgim kljunom. Bil je večji od otrok in od hiše.

Otroci so po lestvi plezali na ptiča. Odlično so se počutili in bili so veseli. Baloni so bili pisanih barv.

Veliki ptič je dvigoval težek tovor in čistil visoke dimnike – bil je žerjav in dimnikar. Ko je delo končal, mu je postalo vroče. Pil je vodo iz jezera. Zmanjkovalo je vode in ribe so bile na suhem. Živali so bile jezne, ker niso imele za piti. Tudi ljudje so bili razburjeni. Ferdo je popil vso vodo iz jezera!

Ferdo, veliki ptič, je bil žalosten in je šel po svetu. Imel je slab dan. Srečal je majhnega rdečega ptička. Ferdo se je potolažil, ker je imel družbo. Na nebu je bil črn oblak. Ferdo ga je prijel in oba ptiča sta ga nesla k jezeru.

Začelo je deževati. Bil je močan naliv in jezero se je spet napolnilo. Vsa narava je oživila. Ljudje in živali so bili veseli. Otroci so Ferdu poklonili rože in dobil je odlikovanje. Postal je zmagovalec. Bil je slaven, ker jih je pripeljal do srečnega konca. Balon je poletel v zrak in ne vemo, kam.

Udeleženci

v CUDV Radovljica

Vesna Potočnik (CUDV Radovljica)

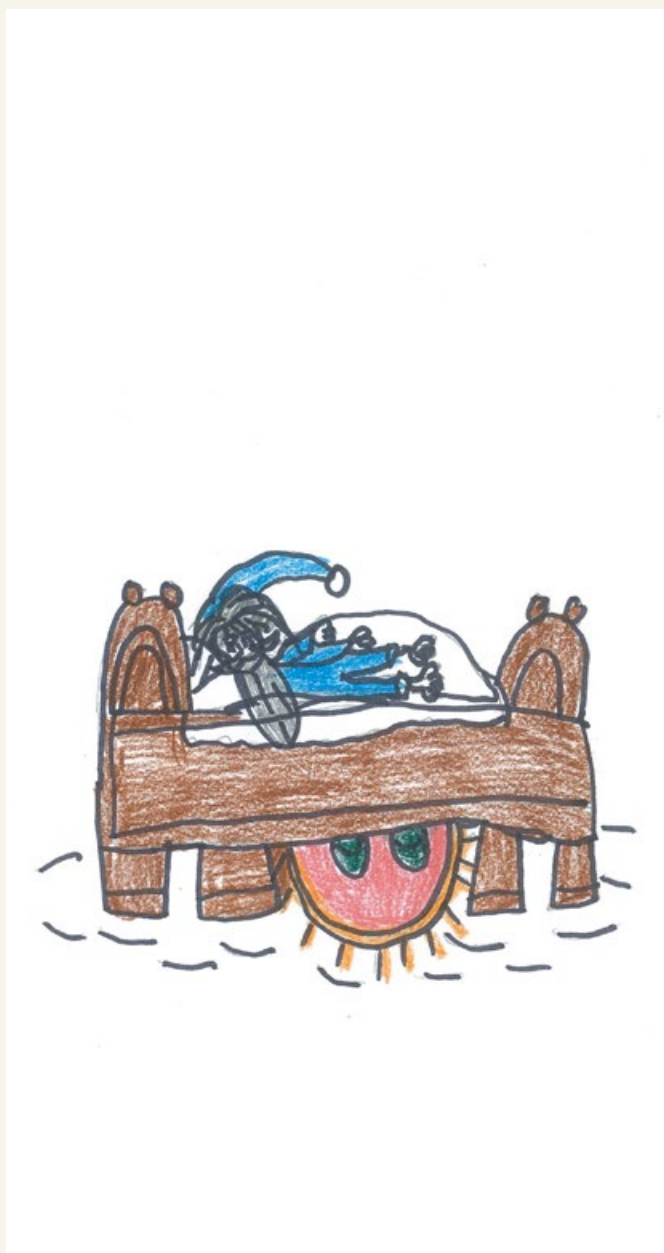
SVETLANA MAKAROVIČ: MESEČINSKA STRUNA

Nekoč je živela revna družina. Oče je zbolel. Še zadnjič je zaigral na violino. Počila mu je ena struna. Oče je umrl.

Sin Tibor je šel v gostilno. Zaigral je na violino. Da bi zaslužil denar za kruh. Violina je škripala. Ker ni imela ene strune. Tiborja so nagnali iz gostilne.

94

Vesna Potočnik (CUDV Radovljica)

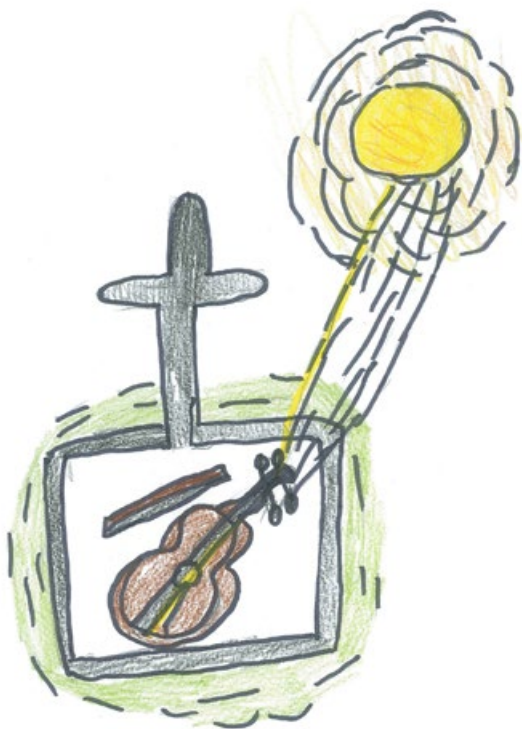

Vesna Potočnik (CUDV Radovljica)

Šel je na očetov grob in zajokal. Posijala je luna. Njen žarek se je spremenil v struno na violini. Tibor je lahko lepo igral.

Tibor je šel spet v gostilno. Čudovito je zaigral. Zaslužil je veliko denarja. Vsi so ga hoteli poslušati. Postal je bogat. Popravili so hišo. Jedli so dobro. Kupil je lepe obleke in nakit za sestro in mamo. Bogastvo jih je pokvarilo. Postali so važni, pohlepni in nehvaležni.

Vesna Potočnik (CUDV Radovljica)

Vesna Potočnik (CUDV Radovljica)

Tibor je hotel biti slaven in imeti vedno več denarja. Zastonj je zaigral le staremu očetovemu prijatelju. Tudi kralj je slišal o Tiborju, kako čudovito igra. Povabil ga je na grad. Iskat so ga prišli s kočijo.

Ob cesti je sedel star očetov prijatelj. Bil je zelo bolan. Prosil ga je, da mu še zadnjič zaigra. Umirajočemu starcu Tibor ni izpolnil zadnje želje. Rekel je, da mu bo zaigral kasneje.

Na gradu je zaigral kralju. Violina je cvilila, ker je izginila čudežna mesečna struna. Kralj ga je spodil z gradu. Tibor se je peš odpravil proti domu.

Vesna Potočnik (CUDV Radovljica)

Srečal je ljudi, ki so šli s pogreba. Umrl je star očetov prijatelj. Tibor je šel do groba. Hotel mu je zaigrati. Ni šlo. Violina nikoli več ni zaigrala. Tibor ni bil vreden čudežne violine, ker sta ga denar in slava pokvarila.

**Ksenja Dornik, Mateja Grm,
Simona Peternel, Poldka Petrič, Vesna Potočnik,
Barbka Rešek, Darja Vrhunc
(CUDV Radovljica)**

Vesna Potočnik (CUDV Radovljica)

MAJA VIDMAR: Z ZAMIKOM

E

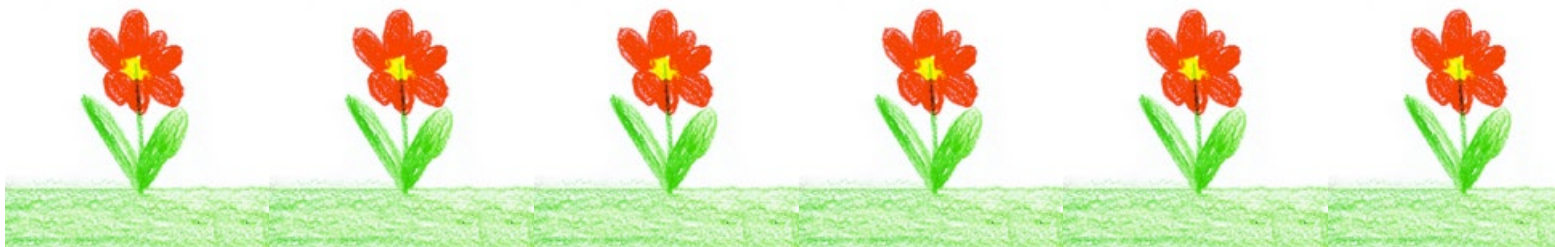
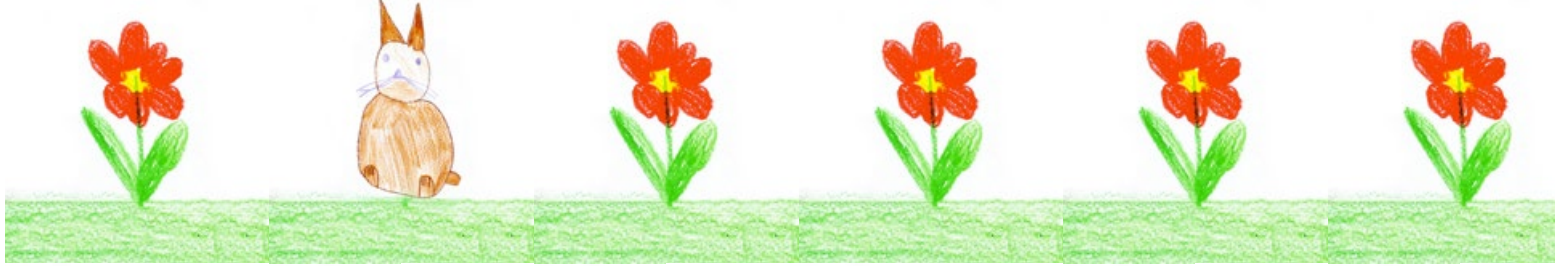
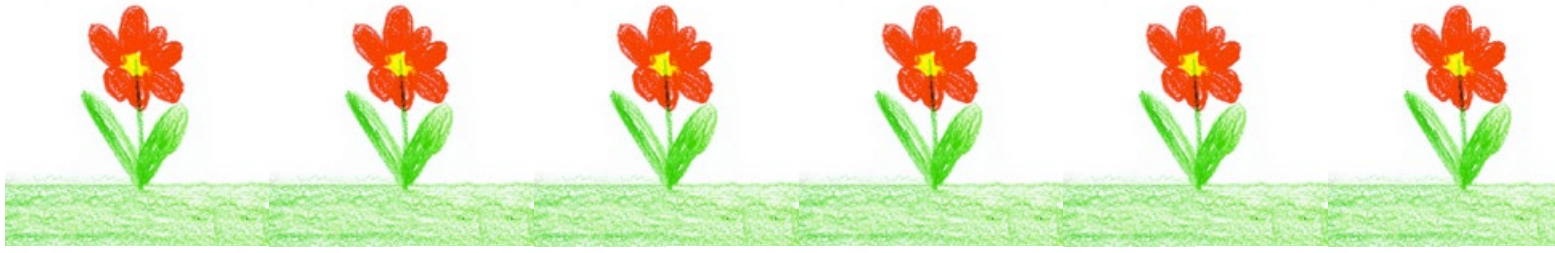
nkrat končno nisem
zamudila avtobusa,
toda moja mama ga bo.
Uspela se bom razjeziti,
zato je ne bom čakala.
Res je ne bom čakala.
Vedno zamujam
zaradi nje.
Grem na avtobus in pika.

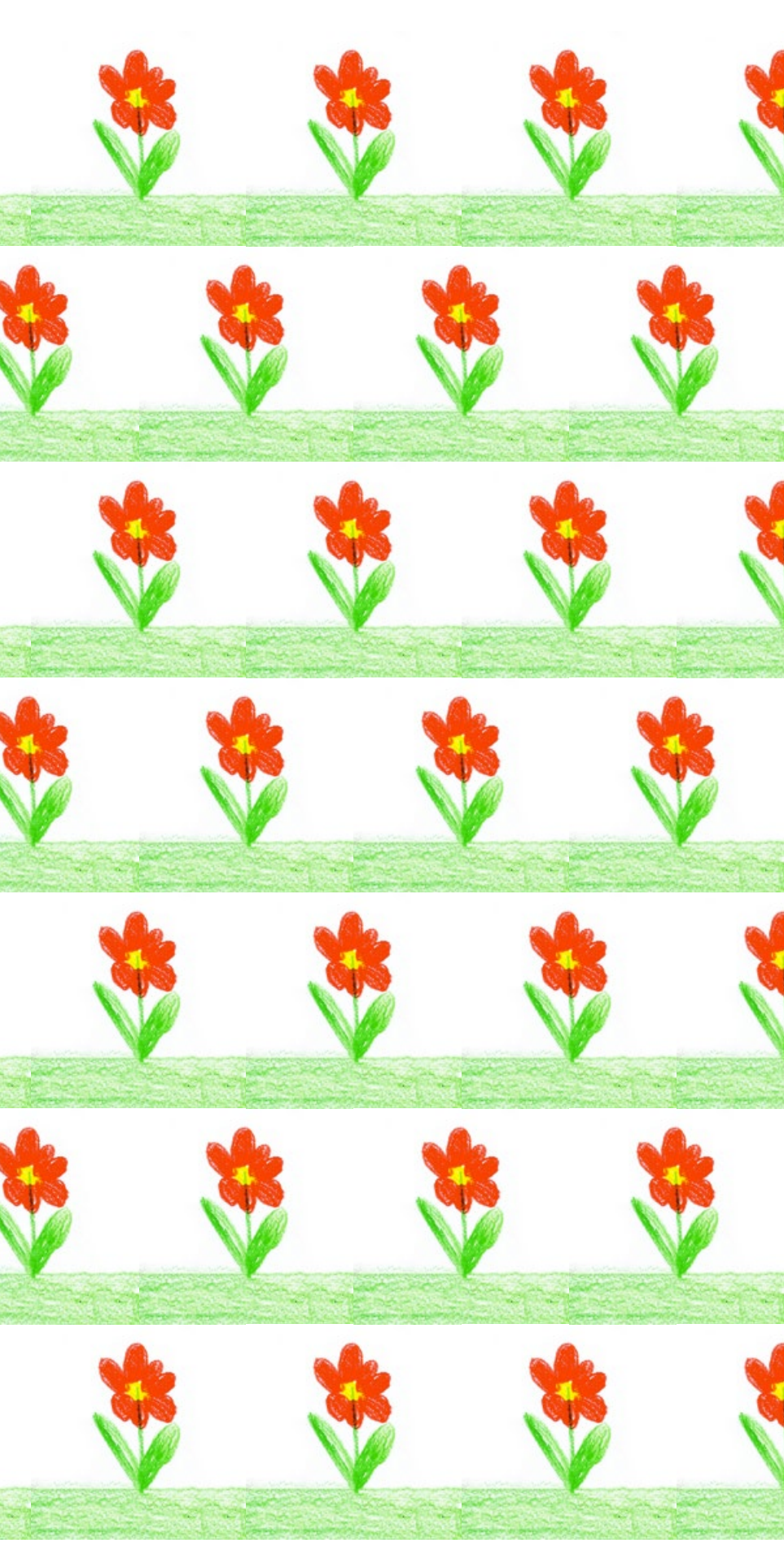
98

K meni prisede sprevodnik.
Počutim se slabo.
Vpraša, ali mi je slabo.
»Ne, moje mame ni bilo.«

Udeleženci

v CUDV Radovljica

TO JE MOJA MUCA KI SI
JO ŽELIM

SUZANA
ŠTEBIH

V MAČJEM GLEDALIŠČU

NASTOPATA:
MAČEK MEDO
MAČKA PIKA

edo leži na dvorišču in se leno preteguje.

Mačka Pika si zaželi sprehoda ob obali ...

MAČKA PIKA: Mijav! Pridi z mano, greva na mačji sprehod ob obali ...

MAČEK MEDO: Oh, ne ljubi se mi. Mijav!

MAČKA PIKA: Lenuh, mijav! Vstani in greva! Cele dneve samo poležavaš, jaz pa naj vse delam sama. Sama kuham mačje jedi, perem mačje perilo, pospravljam mačje stanovanje, pazim na najine male mačke, hodim v mačjo trgovino. Vse sama. *(razburjeno)* Sama!

MAČEK MEDO: Ah, mijav, mijav ... Nehaj, saj vidiš, da počivam!

MAČKA PIKA: Mijav, boš počival ob obali. Pa še sončni zahod boš lahko obenem občudoval. Pred tem pa se bova sprehodila po pesku.

MAČEK MEDO: No, mijav, to pa je romantično. Lepo se sliši. Naj bo ...

In odpravila sta se na doooooolg mačji sprehod. In potem sta skupaj počivala na pesku vse do sončnega vzhoda.

**Miran Bunc, Vojka Batista, Biserka Pernek,
Andreja Žebela, Majda Pernek, Dušan Mesarec,
Petra Senekovič, Maja Štern, Danica Vargazon,
Vlado Godler**
(ZUDV Dornava)

Spremne besede

TRETJE LETO PROJEKTA »VKLJUČUJEMO IN AKTIVIRAMO!«

Tretje leto izvajanja projekta »Vključujemo in aktiviramo!«, namenjenega opolnomočenju štirih ciljnih skupin (zapornikov v fazi odpusta, oseb s težavami v duševnem zdravju, oseb z motnjami v duševnem razvoju in oseb, ki se zdravijo odvisnosti od prepovedanih drog) za približevanje trgu dela, ki ga med letoma 2016 in 2019 vodi Javna agencija za knjigo RS, sofinancira pa Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada, je bilo leto presežkov. V letu 2018 smo namreč namesto sprva načrtovanih sedem skupin lahko v usposabljanje zaradi dobrih rezultatov prvih dveh let in pozitivnih odzivov s terena vključili kar petnajst skupin. Z iskanjem institucij, ki bi z nami sodelovale, ni bilo nikakršnih težav. Dober glas o projektu ViA se je že razširil med njimi, tako da so se nam vse, ki smo jih povabili, z veseljem pridružile. Zaradi večjega števila skupin smo seveda v projekt vključili tudi več literarnih in likovnih mentorjev ter, najpomembneje, dali priložnost večjemu številu udeležencev, da so se kot v prvih dveh letih pod vodstvom mentorjev in na podlagi izbranega slovenskega lep-slovja preizkušali v svojih sposobnostih umetniškega ustvarjanja in socialnih spretnosti.

Zaradi velikega zanimanja institucij, namenjenih osebam z motnjami v duševnem razvoju, smo šest skupin organizirali v Centrih za usposabljanje, delo in varstvo Matevža Langusa Radovljica in Črna na Koroškem, Varstveno delovnem centru Polž Maribor, Zavodu za usposabljanje, delo in varstvo dr. Marijana Borštnarja Dornava, Centru za vzgojo, izobraževanje in usposabljanje Velenje ter Centru za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje Kamnik, udeleženci naših usposabljanj pa so bili še zapornice in zaporniki ter osebe s težavami v duševnem zdravju. Nekaj institucij se je v projekt vključilo prvič, z nekaterimi pa smo bili že stari znanci. Enako je bilo tudi z našimi mentorji, saj jih je nekaj projekt in način dela že poznalo iz lastnih predhodnih izkušenj, nekateri pa so bili novi v tovrstnih vlogah (letošnji mentorji in mentorji ilustriranja, ki so delali z osebami z motnjami v duševnem razvoju, so bili Cvetka Sokolov in Adriano Janežič, Aksinja Kermauner ter Jure Engelsberger in Jerca Cvetko, Tone Partljč in Bojana Dimitrovski, David Bedrač in Manica Klenovšek Musil, Bina Štampe Žmavc in Kristina Krhin, Neli Filipič in Hana Stupica). Tudi to je precej pripomoglo, da so bili načrti usposabljanj

premišljeni, velikopotezni in inovativni ter izzivov polni tako za mentorje kot za udeležence, njihovi skupni končni besedilni in likovni dosežki pa številčni, celoviti in kvalitetni. Nekateri so res preseгли lastne meje in vsa pričakovanja okolice, kar nas že tretje leto zapored utrjuje v prepričanju, da projekt ViA ni brca v prazno ter da kupom birokracije navkljub izpolnjuje višje poslanstvo.

S tem skladden je tudi letošnji obsežen zbornik, ki sem ga kot prvo leto ponovno razdelila na dva dela. Prvi del z naslovom *Sprehodi čez mostove* združuje izdelke oseb z motnjami v duševnem razvoju, drugi del *Iz zlate kletke* pa prispevke skupin iz zaporov in institucij, v katere so vključene osebe s težavami v duševnem zdravju.

V prvi zbornik umeščene pesmi, prozna besedila in razmišljanja ter likovna ustvarjalnost nas bralce, če parafraziram odlomek iz doživeto zapisane spremne besede ilustratorja Adriana Janežiča, popeljejo čez mostove, ki tenkočutno povezujejo notranje svetove udeležencev z zunanjim svetom in tako krajšajo zgolj navidez velike razdalje med njimi in nami. Kot vselej sem zbornik strukturirala zvrstno, znotraj tega pa tematsko. Liričnim kratkim haikujem, ki so se jih v tem letu lotevali v več skupinah, sledijo zvrstno manj določljive pesmi in nekaj primerov vizualne poezije. Prozna besedila vpeljujejo bolj ali manj realistični ter praviloma krajši zapisi, refleksije in razmišljanja, posebno poglavje pa so fantazijske, pravljicne oziroma literarno oblikovane zgodbe. Letošnji hit je bil tudi kamišibaj, japonsko papirnato gledališče, ki se je izkazalo za zelo hvaležen medij, saj združuje tako literarno kot tudi likovno in uprizoritveno dejavnost ter kot tako aktivira vsa mogoča čutila. Podobno kombinacijo likovne in besedne govorice na neki način omogoča tudi strip, v zbornik pa je na koncu vključen tudi »klasičen« dramski tekst. Dramatika v različnih oblikah je bila namreč v več skupinah zelo priljubljena.

Kot v prvem letu se je pri delu z osebami z motnjami v duševnem razvoju ponovno pokazalo, kako pomembno je besedila, ki so jih prebirali v okviru usposabljanja, ustrezno in njim razumljivo prirejati. V seznam priporočene literature je sicer vključenih nekaj del t. i. lahkega branja, so pa mentorji namenoma za udeležence izbirali tudi dela, ki njim niso bila vnaprej prilagojena.

Med delavnicami so jih nato skupaj prebirali, se ob njih pogovarjali in vsebino zapisovali v njim dostopnejši obliki. Pri tem se je upravičeno pojavila močna želja, da bi te priredbe, katerih besedila sicer so vključena v zbornik, v njem zapisali tudi po zakonitostih lahkega branja. Čeprav ali – še bolje – prav zato, ker se zavedamo, kako pomembno je upoštevati zakonitosti tovrstnega zapisa besedil, pa v ta zbornik, ki je v okviru projekta ViA oblikovno enotno zasnovan za vse štiri vanj vključene ranljive družbene skupine, tovrstnih besedil v lahko berljivi obliki nismo mogli vstaviti. Je pa nekaj besedil lahkega branja, med njimi tudi zgodba »Ivan in Ana« Toneta Partljiča, ki ga je priredila dr. Dragica Haramija in ga preizkusila z udeleženci v okviru ViA projekta, dostopnih na spletu v časopisu *20 minut* Zavoda Risa in na spletni strani VDC Polž Maribor. Upam pa, da bodo tudi tukaj objavljene priredbe vsebin lahko v pomoč pri delu z osebami z motnjami v duševnem zdravju in da bodo v prihodnje podlaga za ustrezni in pravilni »lahkobralni« zapis.

Zarika Snoj Verbovšek,
urednica in koordinatorka projekta

KOT ŽLAHTNE CVETLICE NA POLJU DRUGAČNOSTI

Ajdo vse zanima in zrelo razmišlja, Blaž skriva svojo duhovitost za blagim nasmeškom, Endi je mojster podob, Maja globoko čuti, Maša je ena sama ljubezen, Monika je zvedava in nasmejana, Nina je vsestransko nadarjen deključ, Samo obožuje hitre avtomobile, Špela piše kot iz priročnika lepe stavke, Tamara sanja o srečnih ljudeh, Timotej rad nastopa, Uroš se potaplja v svoje knjige, Urša ima nagajive domisljice, Viktorija pa želi napisati roman o vilah. Tako zelo pisan in raznolik je naš mali ViA svet v CIRIUS-u, ki ga nisem poznala, dokler me tam niso sprejeli in so pred mano razprli svoje mlade barve kot šopek travniških cvetlic. Vsak zase in vsi skupaj so pri priči osvojili moje srce. Seveda se je vse skupaj začelo že pred našim prvim srečanjem. Pri pisanju načrta za delo sem izhajala iz želje zavoda, da bi tekom leta nastala pravljica, ki bi jo sami tudi ilustrirali. Zato sem vsebinski lok usposabljanja zgradila večinoma na spoznavanju pripovedništva, sodobnih pravljic in kratkih zgodb, obenem pa sem si zamislila, kako jim bom predstavila zgodovinski razvoj in tehnično plat nastajanja (sodobne) knjige. Tako v prvem delu. V drugem delu, ki nas v trenutku, ko to pišem, še čaka, pa se bomo nekoliko bolj posvetili dramaturgiji besede, nastopu, tematsko pa družbenim vprašanjem, ki bodo zagotovo zaposlovala čas njihove odraslosti: težave zaradi uničevanja planeta in begunskim problemom.

Prvi, obsežnejši del naših srečanj je realiziran. Brali smo zgodbe in pravljice, se o njih pogovarjali, raziskovali in širili motiviko z lastnim pisanjem. Obiskala nas je pravljčarka Anja Štefan, ki jih je očarala s svojim pripovedovalskim darom in pokazala, da pravljice še zdaleč niso le za otroke. Aksinja Kermauner jim je knjige predstavila z zornega kota oseb z drugačnimi potrebami, kar jih je navdušilo, saj na lastni koži poznajo in živijo rek »vsi drugačni, vsi enakopravni«. Ilustratorka Andreja Peklar jih je zapeljala v nefiguralno likovno izražanje, pred tem pa pripovedovala o avtorski nemi slikanici, v kateri pripovedujejo le podobe. Z Žigo Valetičem so se spoznali s principom pisanja scenarijev, uporabnih bodisi za strip ali film.

Hkrati sem usmerjala njihovo pozornost v raziskovanje oblikovnega vidika knjige. S časovnim strojem smo prepotovali pot od glinenih tablic do sodobnega bralnika. Svojo »Zvito zgodbo« so zapisali na papirnati svitek, tako so se soočili z načini

zapisovanja pred razvojem tiska. Eno delavnico smo posvetili kaligrafiji, drugo knjigoveštvu. Še pred tem sem jih seznanila s sodobno knjižno »subkulturo« zinov, tj. knjižic, ki jih lahko vsak ustvarjalec zlahka sam izdela. Manica Klenovšek Musil jim je, po drugi strani, prikazala svoje slikanice, ki so v celoti šivan izdelek. Obenem so se lahko seznanili tudi z bralnikom, ki je še najbolj zanje primeren medij. Tako so lahko v krajšem časovnem obdobju s praktičnega in teoretičnega vidika zaobjeli širšo sliko razvoja in nastanka knjige. Pokazalo pa se je, da tudi sami nadvse radi ustvarjajo z rokami; pišejo, režejo, lepijo, šivajo ... Vedno znova smo se vračali k vajam za ustvarjalnost in domišljijo ter k lastnim poskusom besedne ustvarjalnosti. Spoznali so ljudsko in sodobno pravljico, fantastično zgodbo, zgodbo absurda, sodobno kratko zgodbo. Dve srečanja smo posvetili dialogom. Pripravila sem jim delavnico s stripovskimi »oblački«, na kateri so se udeleženci razdelili na tiste, ki pišejo vprašanja, in one, ki pišejo trditve; vsi pa so izbrali tudi svoj lik, ki je lahko bil moškega ali ženskega spola. Misli, ki so jih pisali v oblačke, so bile sicer naključne, a na temo izginotja. Te smo potem uredili v nekakšno smiselno zaporedje in dobili zgodbo precej absurdnega nesporazuma, ki pa je lepo ponazarjala ustvarjanje suspenza (napetosti). Na naslednji delavnici so zgodbi dodali pripovedovalca v vlogi pojasnjevalca. Nastala je skupinska, sodobna in dokaj utrgana žanrska zgodba »Slišal sem strele«. Eno je gotovo: to sta bili najbolj zabavni delavnici.

Še pred začetkom modula ilustracij so s podporo raznih kreativnih vaj napisali skupinsko pravljico, po obliki pravzaprav živalsko pripovedko »Zvita pamet«. Zanj so prispevali zamisli prav vsi: izbrali so like, jim dali imena, si zamislili njihove lastnosti, zaplet ... Iz kaosa različnih zamisli se je izluščil prav soliden izdelek, ki je nato dobil likovno podobo na delavnicah ilustriranja.

Hkrati smo se ukvarjali tudi s simboli in nekaterimi poglavitnimi arhetipi; življenje, svoboda, ljubezen, trenutek, sreča, drugačnost ... Ob tem so nastajali kratki zapisi, intimna razmišljanja, zapisana v oblikah pesmi ali zelo kratke, mikrozgodbe, nekakšni izpovedni utrinki, pri pisanju katerih so udeleženci spoznali prednost uporabe sedanjika, s katerim dosežemo

učinek dramatičnosti. Če so pri pisanju pravljice izhajali predvsem iz domišljije, so ob teh nalogah posegali na polje lastnih izkustev in čustvovanj. Ti drobni biseri se bodo bralcu nemara zazdeli kot pritajeni kriki duše, ki je, četudi ujeta v še tako zelo mlado življenje, doživela in spoznala več, kot morda lahko nosi. Po poletnih počitnicah se je za nas začel drugi, sklepni del projekta, ko bomo raziskovali ustvarjalnost skozi bolj gledališki pogled, veselimo pa se še tudi obiskov nekaterih ustvarjalcev in strokovnjakov, ki bodo zagotovo široko razprli pogled na življenje skozi drugačno perspektivo. Vrhunec bodo zagotovo Simona Semenič, Boštjan Videmšek in predvsem naša edina Nobelova nagrajenka Lučka Kajfež Bogataj.

Kar smo novega spoznali o besedi *drugačnost*, ki je v CIRIUS-u povsem udomačena, je njena včasih precej skrita kvaliteta – žlahtnost. Ustvarjalnost je zagotovo orodje, ki ji omogoči zasijati tako, kot si zasluži. Za to si prizadevamo tudi v svojem projektu.

Neli Filipić,

mentorica v CIRIUS Kamnik

ZVITE ILUSTRACIJE ZVITE PRAVLJICE

K

ot mentorica ilustriranja sem bila povabljena k izvajanju delavnic v zavodu CIRIUS Kamnik, kjer so se prav tako kot jaz prvič znašli v projektu »Vključujemo in aktiviramo!«. Ker sem se leto prej kot gostja udeležila tovrstne delavnice v CUDV Dolfke Boštjančič Draga, sem vedela, da me ne čaka lahko delo. Bila sem tudi malo v dvomih glede svojih sposobnosti, saj sem pred tem imela stik samo z otroki v osnovnih šolah, tu pa sem v »uk« dobila srednješolce.

110

V CIRIUS-u so že na uvajalnem seminarju izrazili željo po izdelavi slikanice, ki bi jo lahko v prihodnosti tudi izdali, zato sva z mentorico usposabljanja Neli Filipič začeli takoj razmišljati, kako jim ustreči. Ideja se mi je zdela super, saj mi je ilustriranje in oblikovanje slikanic najbolj blizu. Tako so se pod Nelijinim mentorstvom udeleženci lotili pisanja svoje – kot naročeno – živalske pravljice. Ker je CIRIUS šola, sva morali z Neli sestaviti program tako, da smo s sklopom ilustratorskih delavnic končali še pred šolskimi poletnimi počitnicami. To, da so udeleženci obiskovali srednjo šolo, je izvajanje mojega dela delavnic otežilo. Prav bi mi prišlo še nekaj terminov, saj je veliko udeležencev manjkalo zaradi dodatnih popoldanskih dejavnosti, maturantskega plesa ali iz drugih razlogov.

Še pred svojim prvim mentorskim obiskom sem z Neli obiskala njeno delavnico, na kateri me je na kratko predstavila in spoznala z udeleženci. Prvič sem slišala pravljico, kolikor so jo do takrat sestavili. Skupaj smo razmišljali o živalskih likih in jih poimenovali. Zanimivo se mi je zdelo, da so bili nekateri predlogi imen skoraj otroški, značilni za klasične otroške pravljice. Na svoji prvi dve pedagoški uri sem s seboj prinesla kar nekaj slikanic, ki jih imam v svoji zbirki in ki so se mi zdele najprimernejše za njihovo starost in zanimanja. Komaj so čakali, da jih lahko prelistajo. Po začetnem navdušenju in kratkem pogovoru, kaj ilustracija sploh je, smo se lotili izdelave zgodborisa ter analizirali in razdelili pravljico na deset delov oziroma ilustracij – za vsakega udeleženca eno. Že po prvem srečanju sem spoznala, kako neverjetno hitro mineta ti dve uri in da ne gre vedno vse po vnaprej pripravljenem načrtu.

V nadaljevanju sem se vedno bolj soočala s težavo manjkajočih udeležencev. Nekateri so morali že takoj, ko so si na začetku ure izbirali svoje motive za ilustriranje in začeli skicirati, oditi k drugim dejavnostim. Vseeno sem si želela izpeljati načrtovano in jih vsaj malo navdušiti nad ilustracijo in risanjem nasploh.

Opustila sem svojo željo po igranju z različnimi slikarskimi tehnikami in učenju osnov likovne teorije ter s seboj raje prinesla enciklopedijo živali.

Ker so bili nekateri izmed udeležencev precej v dvomih glede svojih risarskih sposobnosti, sem večkrat poudarila, da jih ne sme biti strah risanja in neuspeha ter da jim bom pomagala. Kljub temu pa sem želela, da je risba njihova z vsemi napakami vred, zato sem jih opogumljala, da ni nič narobe, če gredo tu pa tam čez črto, saj je vse le na listu papirja, ki ga lahko zmečkamo in vržemo stran ali pa ga poizkusimo nekako rešiti. Pomembno se mi je zdelo tudi, da jih čim večkrat pohvalim. Tako so se sprostil tudi tisti, ki se jim je sprva zdelo, da jim risanje enostavno ne gre, da ne znajo, da njihova žival ni ničemur podobna, zaradi česar so izgubljali zagon. Zdi se mi, da jim je bilo v pomoč tudi, ko smo v ilustrirani enciklopediji gledali ilustrirane živali, ob čemer so sami videli možno risarsko rešitev drugega ilustratorja. Ko sem sčasoma ugotovila, da le nisem toliko starejša od njih, da jih kot mene zanimajo grozljivke, da lahko Nini, ki sama *non stop* riše, priporočim kakšen poseben *brush pen*, da lahko z njimi govorim o dolžini volkovih krempljev ali lisičini zvitosti in da me Maša rada zafrkava, je izginila tudi moja živčnost.

Po premisleku sem se odločila za akrilni medij v preprosti črni in beli na rjavem pak papirju. Nekateri so si želeli barv, vendar sem jim razložila, da je bistvo delavnic skupen izdelek, slikanica, ki mora biti na koncu celovita, zato posamezna dela ne smejo preveč izstopati. Čeprav je bilo v skupini več deklet, so se na moje začudenje predvsem fantje navdušili nad risanjem, analizirali svoje delo in z menoj debatirali o naslednji podobi, ki jo bodo spravili na papir. Tako jih je bila na četrtem, predzadnjem srečanju poleg mene in strokovne sodelavke Marjete Jazbec le peščica – in skupaj smo risali, medtem ko je zunaj divjalo neurje. Ob mojem zadnjem obisku smo ugotovili, da nam manjka še nekaj ilustracij. Situacijo je rešil Endi, risarski navdušenec, ki me je presenetil z izdelanim stilom in narisal par manjkajočih motivov. Delavnic je bilo konec neverjetno hitro. Prehitro. Žal mi je, da zaradi časovne stiske udeležencev nismo uspeli dokončati čisto vsega. Vendar so kljub pomanjkanju časa le nastali kvalitetni izdelki. Komaj čakam, da v oblikovanje dobim končno različico pravljice in jo postavim ob bok njihovim ilustracijam.

Hana Stupica, mentorica ilustratorka v CIRIUS Kamnik

USTVARJALNOST S POMOČJO KAMIŠIBAJA

Uradnem listu Evropske unije iz leta 2018 najdemo »Poročilo o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje«. Prvo načelo evropskega stebra socialnih pravic je, da ima vsakdo pravico do kakovostnega in vključujočega izobraževanja, usposabljanja in vseživljenjskega učenja. Tako lahko ohrani in pridobi znanja in spretnosti, ki mu omogočajo polno udeležbo v družbi in uspešno obvladovanje prehodov na trgu dela. Referenčni okvir priporočila določa osem ključnih kompetenc, med katerimi je kot zadnja navedena kulturna zavest in izražanje. Ta vključuje razumevanje različnih načinov sporočanja zamisli med ustvarjalcem, udeležencem in občinstvom, in sicer v pisnih, tiskanih in digitalnih besedilih, gledališču, filmu, plesu, igrah, umetnosti in oblikovanju, glasbi, običajih in arhitekturi ter hibridnih oblikah. Osebe z motnjo v duševnem razvoju (OMDR) so opredeljene kot osebe z znižano splošno ali specifično ravniyo inteligentnosti, z nižjimi sposobnostmi na kognitivnem, govornem, motoričnem in socialnem področju ter s pomanjkanjem veščin. Mišljenje pri OMDR je konkretno, težje dosežejo abstraktni nivo ali ga sploh ne. Domišljija je skromna ali je skoraj ni, govor pa je navadno slabše razvit. Težko komunicirajo na način, ki je lasten normativnim ljudem. Vendar pa jim kreativnost na področju umetnosti lahko omogoči, da izražajo svoje ideje, prepoznajo svoje občutke, krepijo samozavest ter izboljšujejo samopodobo in tako povečajo kakovost svojega življenja. Ponudimo jim lahko najrazličnejše oblike umetniškega izražanja.

Glede na stopnjo motnje v duševnem razvoju ločimo osebe z lažjo, zmerno, s težjo in težko motnjo v duševnem razvoju. Intelktualno se, predvsem osebe s težjo in težko motnjo, ne morejo kosati z osebami z normativnim razvojem, lahko pa najdemo prostor zanje na umetniškem področju. Približamo jim lahko različne oblike umetnosti in ustvarimo najrazličnejše priložnosti za njihovo umetniško izražanje. S tem razvijamo njihovo ustvarjalnost in jih opolnomočimo za izražanje prepričanj, vrednot, misli in čustev skozi umetnost. Tako je tudi s kamišibajem. Kamišibaj je japonska tehnika pripovedovanja najrazličnejših zgodb ob slikah (kamišibaj pomeni papirnato gledališče). Slike pri tem vlečemo iz butaja, majhnega lesenega odra. Kamišibajkar ali kamišibajkarica, torej pripovedovalec ali pripovedovalka, stojita ali sedita ob butaju, ki je navadno na mizi. Predstava se začne, ko kamišibajkar dve leseni palčki (*hiošigi*) nekajkrat udari drugo ob drugo. Pripoved in njeno

slikovno sporočilo ob butaju tako sprejmemo s pomočjo več zaznavnih kanalov (vizualnega, slušnega in kinestetičnega). V skupini udeležencev, ki so bili letos vključeni v projekt »Vključujemo in aktiviramo!« in s katerimi smo se odločili preizkusiti v kamišibaju, jih je bilo nekaj s težjimi motoričnimi motnjami. Ob snovanju zgodbe, izdelavi slik in sami predstavitvi izdelkov smo v skupini odkrivali in krepili močna področja udeležencev ter njihovo socialno podobo (načrtovanje, prepoznavanje bistvenih prizorov in njihov prikaz, likovno ustvarjanje, retorične spretnosti, nastop). Sam proces pred predstavo, torej izdelava slik, izbira zgodbe in pripovedovanje ob butaju, je spodbujal kreativnost, izražanje, veččutno učenje in motivacijo. Krepil pa je tudi socialno interakcijo (nastop pred publiko in njen odziv). Pozornost gledalcev ob končnem nastopu se je preusmerila na slike, zato kamišibajkarji oziroma njihovi govorci ob pripovedi niso bili izpostavljeni. Priprava na uprizoritev in nato igranje kamišibaja pa sta vseeno spodbujala psihosocialne procese, ki prispevajo h gradnji identitete, razvijanju socialnih kompetenc in socialne empatije. V našem primeru so se s pomočjo govorca ob predstavitvi kamišibaja lahko izrazili tudi tisti, ki imajo težave pri govoru in koordinaciji. V celotnem procesu je skupina izjemno napredovala v samem besednem izražanju, krepile so se samozavest ob nastopanju, motivacija in pripravljenost za sodelovanje. Ko smo jim ponudili raznolike priložnosti za izražanje, se je izkazalo, da so tudi tisti s težjo motnjo v duševnem razvoju na umetniškem področju lahko povsem enakovredni.

Aksinja Kermauner,
mentorica v CUDV Črna na Koroškem

KAMIŠIBAJ ZGODBE IZ ČRNE NA KOROŠKEM

112 e kak mesec preden sva se odpravila na dolgo pot iz Ljubljane do Črne na Koroškem, kjer stoji Center za usposabljanje, delo in varstvo, sva nenehno razmišljala, ali je sploh mogoče tako navidez preprosto japonsko pripovedno gledališče, imenovano kamišibaj, ki pa je v svojem bistvu silno kompleksno, predstaviti povsem drugačnim udeležencem, kot jih sicer srečujemo na svojih delavnicah in seminarjih. Z navdušenjem sva se sicer odzvala na vabilo projekta »Vključujemo in aktiviramo!« pod okriljem Javne agencije za knjigo RS, da bi eni izmed ranljivih skupin predstavila kamišibaj, s katerim se ukvarjava že od leta 2013. A ko sva izvedela, da bo skupina sestavljena iz odraslih z zmerno ali težjo motnjo v duševnem razvoju, sva bila nekoliko prestrašena in v dvomih, ali nam bo sploh uspelo opraviti tako zahtevno nalogo in pokazati kakršen koli rezultat.

Kamišibaj gledališče je sicer na prvi pogled enostavna umetniška oblika, vendar se ob njej srečujemo z zahtevnimi miselnimi in praktičnimi procesi, kot so: »razrez« zgodbe ali pesmi na pomenske enote oz. prizore, ki jih je nato potrebno filmsko kadrirati in narisati, nazadnje pa nastopiti pred publiko: pripovedovati in interpretirati zgodbo ob vlečenju slik iz lesenega kamišibaj odra (butaja). Stroka za osebe z motnjami v duševnem razvoju pravi, da gre za ljudi z manj skladnim senzomotornim in miselnim delovanjem ter s šibkejšimi sposobnostmi za načrtovanje, organizacijo, odločanje in izvedbo dejavnosti. Da uporabljajo preprostejši jezik, da njihovi miselni procesi potekajo bolj na konkretni kot na abstraktni ravni ter da redko razvijajo govor in sporazumevanje. Da je zaznavanje zunanjih dražljajev pri njih zelo omejeno, zaradi česar je tudi odziv nanje omejen. Da potrebujejo stalno vodenje, pomoč pri osnovnih opravilih, varstvo in nego, saj imajo večinoma poleg gibalnih motenj še druge težke motnje in podobno. Razlogov za skrb je bilo tako več kot dovolj.

A obenem so strokovnjaki prepričani, da jim moramo omogočiti izražanje prepričanj, vrednot, misli in čustev ter jim približati različne oblike umetnosti in ustvariti priložnosti za njihovo umetniško izražanje. Strokovni delavci iz centra v Črni, kjer imajo dobre izkušnje že s projektom »Lahko branje«, so naju prepričevali, da sta prav na področju umetnosti različnost in raznolikost med ljudmi najbolj sprejeti in cenjeni. Tudi ob

izvajanju projekta ViA v letu 2016 se je potrdilo, da se pri ljudeh lahko zgodi premik v razmišljanju, ko na stvari pogledajo z druge perspektive, tako da se zavejo, kaj vse lahko dosežejo. Vseeno pa sva bila nekoliko negotova, kaj naju čaka, ko se bova srečala s svojo skupino.

V centru so naju lepo sprejeli in kmalu sva spoznala skupino varovancev, ki letos literarne svetove odkrivajo ob pomoči mentorice Aksinje Kermauner. Ker sva imela na voljo le deset pedagoških ur, razporejenih na štiri srečanja, smo se takoj lotili dela. Ob prvem obisku sva jim predstavila svoja poklica ilustratorja in performerke ter kratko zgodovino kamišibaj gledališča. Nato sva jim zaigrala nekaj kratkih, žanrsko raznolikih predstav. Ob tem smo se seznanili s procesoma delitve besedila na prizore in ilustriranja zgodbe. Skupina simpatičnih in zelo zgovornih udeležencev je zbrano spremljala dogajanje v malem odru in zahtevala še. Z radovednostjo in popolno pozornostjo je doživela Rilkejevega »Panterja«, inuitsko ljudsko zgodbo »Okostnjakinja« in še nekaj najinih avtorskih zgodb, namenjenih mlajši publikli. Pri ljudski »Dekle je po vodo šlo« pa so udeleženci spontano začeli peti z nama.

Na najino presenečenje so po koncu uvodne predstavitve, ko je napočil čas za pogovor o njihovih zgodbah, ki jih bomo zapisali, razdelili na prizore in nato zrisali, te kar vrele iz njih. Damijan je takoj naznanil, da bo povedal zgodbo o malomarnem kapitanu, ki je potopil prestižno potniško ladjo Costa Concordia ob italijanski obali. Simona nam je povedala zgodbo o vetru in odpihnjenih novoletnih okraskih, ki jih otroci nato ujamejo in ponovno obesijo na jelko. Ker je zunaj naletaval sneg, si je Stanka izbrala temo pomladi in govorila o prvi roži, ki pokuka iz zemlje. Dragica pa si je zamislila zgodbo o paru, dveh zaljubljenih, ki ju iz mesta odnese tornado in ju naposled odloži na travnik, poln rož. Ker je kamišibaj medij, pri katerem je dobrodošlo uporabiti tudi zvočila in instrumente, se je Vesna ponudila, da bo spremljala nekatere od predstav. Hitela sva zapisovat zgodbe, v veliko pomoč in podporo pri vodenju delavnic pa nama je bila tudi pedagoginja Saša Fužir, ki je postala celo junakinja ene izmed kamišibaj zgodb.

Na drugem srečanju smo obnovili zapisane zgodbe, ki so si jih njihovi avtorji dobro zapomnili. Zanimanje ostalih udeležencev

za posamezne vsebine je bilo tudi iztočnica, da sva razdelila posameznike v skupine. Odtlej je delo potekalo individualno oz. skupinsko. Določeno zgodbo je bilo potrebno razdeliti na prizore. Pri tem sva vsaki skupini (oz. posamezniku) pomagala iskati ustrezne prizore, ki bi pomensko določali zgodbo. Ob izboru ustreznega likovnega materiala (barvic, flomastrov, kolaža, tempera barvic) se je pokazalo tudi, kakšne finomotorične sposobnosti imajo določeni posamezniki in kdo lahko prevzame likovno izdelavo. Medtem ko so bili nekateri zaposleni s slikanjem in risanjem, so drugi pod najinim mentorstvom izbrali glasbila, s katerimi bi lahko spremljali vsebino določene zgodbe, ter vadili mehaniko kamišibaja – odpiranja butaja in izvlek slik od prve do zadnje.

Tako smo glede na sposobnosti udeležencev določili, kdo bo v posamezni skupini tisti, ki pripoveduje, kdo tisti, ki odpre butaj in v njem menja slike, kdo bo risal in kdo bo izvajal glasbeno spremljavo zgodbe.

Aleš in Sebastjan, ki sta na vozičkih in imata slabo razvito finomotoriko, nista mogla sama izdelati kamišibaj prizorov. Njuni, duhoviti in domiselni zgodbi (»Saškino zgodbo« in »Ko vsi spijo«) je zato zapisal Jure in ju z njuno pomočjo razdelil na pomenske enote oz. prizore. Odločila sva se, da ju bo namesto njih Jure tudi zrisal in jima tako kljub vsemu omogočil nastop pred publiko ob zaključku zadnjega srečanja. Aleševa zgodba govori o pedagoginji Saši, ki skrbi zanj, in o njunih skupnih dogodivščinah v centru. Sebastjanova pa je znanstvenofantastična prigoda o njegovem invalidskem vozičku, ki se, »ko vsi spijo«, ob pritisku na gumb spremeni v vesoljsko plovilo, s katerim se Sebastjan poda na nočno potovanje.

Na tretjem srečanju smo dokončali slike in vadili nastop. V nekaterih skupinah je bilo potrebno prilagoditi ali zamenjati vloge, da so se vsi udeleženci počutili sposobne za izvedbo predstave. Ob nastopu so udeleženci sami zrisali tudi plakat in poskrbeli za napoved dogodka po vsem centru.

Sklepni nastop najinih kamišibajkarjev je potekal tekoče, kadar pa je med predstavami prišlo do tehničnih ali vsebinskih zapletov, smo skupaj hitro rešili situacijo in nadaljevali. Gledalci so nas dobro sprejeli. Po vsaki predstavi so bili nastopajoči deležni velikega aplavza, čestitk in pohval, kar je bilo zanje veliko

priznanje in dotlej še neznano doživetje. Po nastopu so bili samozavestnejši in vidno ponosni nase.

Na koncu smo naredili še kratko skupno evalvacijo, pri čemer smo se nasmejali zapletom ter poudarili pozitivne vidike in rešitve posamezne predstave. Vsakemu izmed udeležencev sva iskreno čestitala za njegov ustvarjalni zanos in trud, ki je bil glede na razpoložljiv časovni okvir resničen presežek.

Slovo od teh posebnih ljudi je bilo skorajda težko, saj smo se zelo zblížali. Od navihane Dragice še tu in tam dobiva kak duhovit sms. Nekateri so si od naju želeli kak spominek, drugi so nama podarili kaj svojega. S svojim predanim delom in spontanostjo so nama dokazali, da v vsakem človeku, naj bo še tako drugačen, tli ustvarjalna iskra, ki potrpežljivo čaka svojo priložnost, da z določeno mentorsko vzpodbudo vzplamti in se izrazi. Najino delo v CUDV Črna na Koroškem je pridalo kamenček v umetniški mozaik udeležencev, ki ga bodo lahko gradili še naprej. V umetnost se bodo lahko, če bodo imeli željo raziskovati, vedno vračali. In tako ne bodo presenetili le drugih, temveč tudi same sebe.

Jure Engelsberger in Jerca Cvetko,
mentorja ilustratorja in performerja
v CUDV Črna na Koroškem

BARVITOST NAŠEGA LETA V CUDV RADOVLJICA

Seveda se je že na prvem srečanju izkazalo, da je načrt usposabljanja preobsežen. Seveda sem vanj stlačila preveč gradiva. Seveda sem preveč brala. A sem se hitro (na)učila – iz izkušenj in v sodelovanju s strokovno sodelavko Darjo Horvat Uršič. Že na drugem srečanju je steklo.

Sestavili smo svojo zgodbo o velikem ptiču Ferdu in jo zapisali. Ko je v Radovljico pritekel zajec, ki se je za božič napil, so udeleženci in udeleženke z Adrianom Janežičem izdelali svoj strip o zajcu po svoji meri. *Mesečinsko struno* nam je pomagal razumeti violinist Klemen Bračko. Pri obnovi so bile težave s povezavami med dogodki, a smo jih s skupnimi močmi prebrodili. Predvidenim petim srečanjem, ki so bila po načrtu namenjena pripravi na uprizoritev predstave »Rešite najino hišico«, smo dodali še tri. Izkazalo se je, da je dramatisirano besedilo iz zbirke dramskih uprizoritev *Želim, hočem, zmorem* prezahtevno. Da bi si delo olajšali, smo vsa imena iz dramatisirane nadomestili z dejanskimi imeni nastopajočih. Besedilo sem skrajšala približno za polovico in ga tudi sicer poenostavila. Z udeleženkami in udeleženci smo oblikovali dialoge, ki so bili bližje njihovem načinu izražanja. Pomagalo je tudi, da je več iztočnic izreklo več udeležencev hkrati – tako nastopajočim ni bilo treba toliko razmišljati, kdo je na vrsti. Tudi ponavljanje ene in iste povedi je povzročalo težave, zato sem ga v veliki meri opustila. V novi različici je vsak nastopajoči svoj del besedila poudaril s flomastrom za označevanje.

Kljub posegom v besedilo, ki so udeležencem in udeleženkam lajšali težave s pomnjenjem, jih je večina do naslednjega srečanja veliko pozabila. Ker pripravi na nastop nismo niti mogli niti želeli nameniti še več časa, smo nastopili tako, da sem poleg vloge pripovedovalke prevzela tudi vlogo »narekovalke« – nastopajočim, ki se svojega besedila nismo mogli spomniti, sem ga »narekovala« tako, da sem ga vpletla v pripoved.

Na tem mestu se bo verjetno marsikdo vprašal – je sploh smiselno, da osebe z motnjami v duševnem razvoju spodbujamo k spoznavanju književnosti in pogovarjanju o njej? Je! Odzivi udeleženk in udeležencev na literarna besedila, vzdušje in občutek povezanosti na naših srečanjih so zame zadosten dokaz, da je tako. Doživljanje in razumevanje umetnosti je pri osebah z motnjami v duševnem razvoju bolj intuitivno kot intelektualno,

nikakor pa ne manjvredno. Vsebina prebranih del je zanje hkrati iztočnica za pripovedovanje o njihovih osebnih izkušnjah. Z bralnimi spodbudami poleg tega, kot me je opozorila Darja, uporabnike in uporabnice iztrgamo iz rutine ponavljajočih se delovnih nalog v delavnicah, jih spodbudimo k razmišljanju in jim damo občutek, da štejejo, občutek, ki ga vsi potrebujemo. V procesu priprave dramatisirane predstave sem se znašla pred dilemo, ali so otroške pesmice (v dotičnem dramskem besedilu gre za »Naša četica koraka«) primerne za odrasle udeležence in udeleženke z motnjami v duševnem razvoju. Zaposleni v CUDV Radovljica so trdno prepričani, da je uporaba otroške literature za odrasle bralce neprimerna in nespoštljiva. Moj protargument je bil, da otroške pesmi radi pojemo tudi odrasli brez motenj v duševnem razvoju. Isto velja za dobre slikarice – odraslemu bralcu lahko nudijo veliko estetskega in bralskega užitka.

Vsaj še dvakrat sva morali z Darjo načeti to temo in si vzeti veliko časa za pogovor, da sem razumela, kako s svojimi argumenti primerjam okoliščine, ki niso primerljive. Osebe z motnjami v duševnem razvoju večina staršev vse življenje obravnava kot otroke. To pogosto še vedno počne tudi družba v širšem pomenu besede. A v resnici niso otroci v odraslih telesih, temveč so *odrasli*. Če jih razumemo kot otroke, jih prikrajšamo za priložnost, da bi v največji možni meri razvili svoje potenciale. Ti v marsičem presegajo stopnjo otrok ali se od otroške izkušnje preprosto razlikujejo. Spodbujanje tipično otroških dejavnosti, kot je na primer petje otroških pesmic, (lahko) prispeva k napačni in pokroviteljski predstavi o odraslih osebah z motnjami v duševnem razvoju. Tovrstni stereotipi vplivajo na to, kako se z osebami z motnjami v duševnem razvoju pogovarjamo in kaj od njih pričakujemo, s tem pa k zaviranju njihovega razvoja. To ne pomeni, da si pred duševnimi motnjami zatiskamo oči in da se ne prilagajamo dejanskim intelektualnim in drugim zmognostim posameznikov in posameznic. Tudi s prevelikimi pričakovanji bi namreč osebe z motnjami v duševnem razvoju prikrajšali. Prav tako ne pomeni, da je vsakršno petje otroških pesmic nujno škodljivo – pomembno je, da z veliko mero rahločutnosti v konkretnih okoliščinah presodimo, ali se mu bomo raje izognili ali ne.

Po uprizoritvi dramskega besedila »Rešite najino hišico« smo nadaljevali s poezijo, z izborom haikujev Josipa Ostija. Gostja Ana Zavadlav je z uporabo tehnike mokrega svilenega papirja ilustrirala nekaj haikujev, ki smo jih prebrali in se o njih pogovarjali. Na koncu so isto tehniko preizkusili tudi udeleženci in udeleženke. Čeprav se je izkazalo, da težko razumejo metaforičen jezik (na primer, kaj pomeni, da »pometam v sebi«), je bilo srečanje za vse prisotne izjemno umetniško doživetje, tudi za naju z Darjo. Zlaganje skupinskih haikujev nam je bilo prav tako v veselje. Isto velja za izdelovanje kolažev pod vodstvom Andreje Borin na enem od naslednjih srečanj. Likovne izdelke smo na drugi delavnici po poletnih počitnicah uporabili kot iztočnice in navdih za ustvarjalno pisanje lastnih pesmi in zgodb k ilustracijam, ki jih je več mesecev prej navdihnili poezija Josipa Ostija in Andreje Borin.

Naša srečanja sta popestrili tudi pisateljica Nataša Konc Lorenzutti, s katero »smo praznovali noč knjige«, kot je zapisala udeleženka Simona, in pripovedovalka Vesna Radovanović. Pogovor o ljubezni ob zgodbah Ferija Lainščka je potrdil, da gre za zelo občutljivo temo. Obravnava Lainščkovih zgodb (s pomočjo katerih smo spoznavali tudi uporabo bralnikov) je, kot vse druge literarne iztočnice, udeležence in udeleženke spodbudila zlasti k pripovedovanju o sebi in svojih osebnih izkušnjah. Posebej močna spodbuda za to je bil tudi pogovor o delu *Zakaj je babica jezna?*, ki ga je dopolnil obisk Lele B. Njatin.

Na zadnjem srečanju decembra bomo izdelali novoletne čestitke in si zaželeli srečno. Še zadnjič se bomo objeli. A to ne pomeni, da me ne bo pot še kdaj zanesla nazaj v CUDV Radovljica, da skupaj preberemo kakšno pesem ali si povemo zgodbo. Da grem pogledat v delavnice, kaj je novega. Da se Poldki osebno zahvalim za vsa elektronska sporočila.

Srečno, Barbka, Darja, Dejan, Ksenja, Mateja, Miha, Poldka, Simona, Tomaž in Vesna! Ne bom pozabila, česa sem se naučila od vas. In od tebe, draga Darja Horvat Uršič. Hvala za vse!

Cvetka Sokolov,

mentorica v CUDV Radovljica

K

o sem v hladni januarski zimi prestopil prag CUDV Radovljica, sem takoj občutil nekakšno prijetno toplino. Ne toliko zaradi ogrevanega prostora kot predvsem zaradi ljudi v njem. Ljudi prijaznih in iskrih pogledov, ki so več kot očitno izžarevali odkrito radovednost nad mano – prišlekom. Čeprav še nikoli nisem bil v podobni ustanovi, sem se počutil nenavadno domače. Ko sem nekaj mesecev pred tem dobil povabilo k sodelovanju pri projektu »Vključujemo in aktiviramo!«, sem se od vseh predlaganih skupin, ki so bile na voljo, najbolj ogrel za skupino odraslih z motnjami v duševnem razvoju. Ti ljudje so mi bili že od nekdaj posebej pri srcu in do njih sem, tudi zaradi nekaterih osebnih izkušenj, gojil prav posebno naklonjenost. Prepričan sem bil, da bi bilo mentorstvo v takšni skupini gotovo nadvse dragocena in nepozabna izkušnja, zato sem z veseljem sprejel izziv.

Po prihodu v center za usposabljanje sem se najprej srečal s kolegico Darjo Horvat Uršič, strokovno sodelavko, ki mi je predstavila nekatere posebnosti udeležencev, da sem se vsaj teoretično malce pripravil na skok v neznano. In potem so prišli. Drug za drugim so vstopali v prostor, veseli in razigrani, s širokimi nasmehi na obrazih. Brez kakršnih koli zadržkov so prihitali k meni, me pozdravljali kot starega prijatelja, ki se je ravnokar vrnil od kdo ve kod, mi postavljali najrazličnejša vprašanja, Poldka pa mi je takoj ponosno hitela pripovedovat o harmoniki, ki jo je narisala pred leti in zanjo prejela celo pohvalo samega župana! Tako sem se sredi vsega živahnega živžava že na samem začetku počutil prav prijetno in sproščeno. Nastopil je čas za pričetek dela. Z Darjo in glavno mentorico Cvetko Sokolov smo se že na uvodnem seminarju v Ankaranu dogovorili, da bom izdelal projekt izdelave avtorskega stripa, ki naj bi se vsebinsko navezoval na strip Davida Krančana *Pijani zajec*. Udeleženci so se posedli okoli velike mize in podali smo se na stripovsko avanturo. V uvodnem delu smo na kratko preleteli zgodovino stripa in potem sem, v želji, da jih pretirano ne zamorim s suhoparnimi podatki, prešel na zanimivejši in bolj dinamičen del – osnove stripa. Razglabljali smo o načinu pripovedovanja zgodb skozi zaporedje sličic, o vlogi likov in govornih oblačkov ter spoznavali možnosti različnih likovnih in tekstovnih elementov, s katerimi poudarjamo razpoloženja stripovskih likov in vzdušje v stripovski zgodbi. Razvil se je živahen pogovor in naš čas je

skoraj prehitro minil. Domov sem se vrnil s prijetnim občutkom, da smo uspešno prebili led.

Na naslednjem srečanju smo nadaljevali z barvami. Spoznali smo osnove mešanja barv in poudarjanje različnih čustvenih razpoloženj s pomočjo barv. Udeležencem sem razdelil črno-bele kopije stripa v treh sličicah, pri katerih sem iz govornih oblačkov predhodno izbrisal besedilo. Za nalogo so morali v oblačke napisati lastno besedilo, s katerim naj bi se čim bolj približali dogajanju na sličicah. Iskanje ustreznih besedil je rojevalo zabavne in duhovite rešitve. Na koncu so nekateri stripe še pobarvali in naloga je bila v celoti odlično opravljena.

Po dveh srečanjih sem spoznal, da je vsebina usposabljanja, kakršno sem zasnoval v načrtu, nedvomno preveč zahtevna za kognitivne sposobnosti udeležencev. Potrdila se je Darjina napoved, da bom moral svoj program močno oklestiti in ga pravzaprav sproti prilagajati glede na dogajanje v skupini. Zato sem se odločil, da bomo na vseh prihodnjih srečanjih namesto avtorskega stripa izdelali tri krajše stripe. Tri prazna slikovna polja sem opremil z besedilnimi odlomki iz stripa *Pijani zajec* in jih razdelil udeležencem, ki so morali na posameznem slikovnem polju likovno upodobiti dogajanje. Opazovanje udeležencev pri delu je bilo navdihujoče. Motivacija je bila izvrstna, vsi so se zakopali v ustvarjanje lastnih likovnih podob in druga za drugo so nastajale živahne in barvite ali pa zgolj linearne stripovske pripovedi.

Tomaž je za cerkev, v katero se odpravi zajec, narisal kar svojo domačo, kamor zahaja z družino, zraven pa dopisal še njeno ime, da se bo jasno vedelo, za katero cerkev gre. Darja je risala neustavljivo. Še preden smo zaključili s prvo sliko in sem začel nizat navodila za drugo, je imela slednjo že do polovice končano. In kot se za vnetega, delu predanega ustvarjalca spodobi, me je med mojimi razlagami resno opominjala: »Tovariš, ne toliko govorit, gremo risat.« Njena predanost delu je bila res izjemna. Simpatična Simona, na obrazu katere se je vedno raztezal topel nasmech, je potrebovala malce več pomoči, da je razumela povezavo med likom, govornim oblačkom in besedilom. Z malce truda sva te stripovske zagate uspešno rešila. Miha je bil poseben kaveljc. Jezik mu je tekel kot navit, z risanjem stripa je pa precej na hitro opravil. Naj je šlo za lisico ali zajca, vsakega je upodobil s

PROJEKT VIA V CVIU VELENJE

K

o sem kot mentorica skupine učencev v CIUV Velenje pristopila k imenitnemu projektu »Vključujemo in aktiviramo!«, sem vedela, da bo to posebna izkušnja. Še posebej po obveznem usposabljanju, kjer sem spoznala obe strokovni sodelavki in se z njima pogovorila o učencih. Tako sem v soglasju z njima naredila seznam predlaganih knjig in delovni načrt za vse leto. Dejstvo, da so bili v skupini mojih učencev le trije bralci, mi je močno otežilo izbiranje del. Posebej skeptična sem bila glede romanov in daljših proznih besedil, saj bi jih bilo nemogoče v predpisanem času prebirati naglas. Zanesljivo je bilo le to, da bo treba program sproti fleksibilno prilagajati. Ko sem pred začetkom ustvarjalnic prišla na spoznavno srečanje z učenci, me je opogumljalo dejstvo, da so me sprejeli brez zadržkov, kar je bil dober začetek.

Veliko sem razmišljala, kako v udeležencih prebuditi uspavano ustvarjalnost, za katero sem bila prepričana, da spi pod včasih zaskorjeno apatijo in nezainteresiranostjo. Po dolgem premisleku sem se odločila za poezijo in, priznam, da zelo predrzno in pogumno, za haiku. To čarobno, najkrajšo pesem na svetu. Vedela sem, da so veliki japonski mojstri svoje haikuje za preizkušnjo najprej prebirali otrokom. Ne brez razloga. Haiku je previharjen bonsaj poezije. Ne trpi sprenevedanja in nepotrebnih odvečnih besed. Tako smo začetne težave previharili z minucioznim čarobnim haikujem, ki povezuje svetove. Udeleženci so ga nemudoma posvojili in vzljubili. Nastalo je nekaj čudovitih umetnic o letnih časih, ki so objavljene v tem zborniku. Ker večina ne obvlada veččine branja in pisanja, pesmi niso mogli sami zapisati. Potrebna sta bila potrpežljiva pozornost in hkratno memoriranje, da smo jih lahko sproti zapisovali. Hkrati so jih skoraj zmeraj tudi likovno upodobili.

Izvedli smo tudi rengo, poezijo, ki jo je napisalo več avtorjev. Postopek je tak, da si vsak izmisli en verz. Prvi prvega, vsak naslednji verz, ki si ga izmisli vedno drug udeleženec, pa se mora navezovati na prejšnjega. Sodelovali so vsi udeleženci in tudi strokovni sodelavki, učiteljici Mateja Meh in Nina Koletnik, nastali pa so haikuji na temo pomladi.

V kratkem komentarju k ustvarjenim izdelkom naj omenim, da so se udeleženci pri pesnjenju zelo prvinsko odzvali na letne čase. Ker so haikuji nastajali v obdobju od zime do pomladi, so

117

krogom namesto glave in z dvema trikotnima ušesoma. Na zadnjem srečanju sem ugotovil, da mu bolj kot vizualni jezik ležijo besedila, saj je odlično bral in, tiho kot miška, uro in pol zavzeto prepisoval besedilo iz slikanice Svetlane Makarovič. Poldka je bila vedno polna zgodb in prav tako izjemno zavzeta risarka. Ko so udeleženci končali z upodabljanjem, smo se lotili še govornih oblačkov in naslova stripa. Skupaj smo iskali ustrezne stavke, ki naj bi jih izrekala zajec ali lisica v stripu, in se ob različnih duhovitih predlogih pošteno zabavali. Še posebej Poldka je rada malce pobrskala po svoji domišljiji in iz nje večkrat privlekla kakšno hudomušno domisljico, ob kateri se je sami sebi naglas smejala. In vsi smo se smejali z njo! V takšnem ozračju smo ustvarili vse tri stripe in svoja razigrana srečanja počasi pripeljali do konca.

Moja izkušnja z udeleženci je bila resnično čudovita. Vsak je imel svoje posebnosti. Med druženjem na delavnicah sem spoznaval njihova intimna doživljanja in bogate notranje svetove, ki so jih skozi črto ali barve prelivali na papir. Njihove oči, ki iste stvari vidijo precej drugače kot moje. Njihovo iskrenost in simpatično neposrednost, ki je celotno skupino pogosto spravila v glasen smeh. In lepo je bilo gledati vse te nasmehe na obrazih, sproščenost ob ustvarjanju, brez pritiskov in napetosti. Njihova potapljanja v barve, čebljanje med delom in resničen trud, da bi ustvarili izdelek po svojih najboljših močeh. Večkrat so me presenetili z nenavadno domiselnimi interpretacijami določenih podrobnosti v besedilu, interpretacijami, ki so odražale njihove, zame pogosto nepričakovane in nadvse duhovite miselne predstave o dogajanju v naših stripovskih zgodbah. S pomočjo likovne govorice so zgradili tenkočutne mostove med svojim notranjim ter zunanjim svetom in resnično sem vesel, da sem se imel priložnost sprehoditi po njih. Po koncu delavnic sem jih poleti prvič ponovno obiskal. Snidenja smo se vsi iskreno razveselili, tokrat res kot stari prijatelji. S Cvetko in Darjo smo si skupaj ogledali še novo radovljiško knjižnico in si ob slovesu obljubili, da se kmalu spet vidimo. Starih prijateljev pač ne pozabiš kar tako.

Adriano Janežič,

mentor ilustrator v CUDV Radovljica

tudi pesmi pretežno zimsko-pomladne. Poletni haiku se zdi kot droben hrepeneči zazdih po poletju. Od prvega verza, ki zariše vzdušje, do osrednjega, kjer greje toplina poletja, ki se v zadnjem zlije z lepoto letnega časa. V jesenskem haikuju je osupljivo popoln siže jesenskega vzdušja, od minevanja časa v pošumevanju listja do njegove relativnosti v občutju neskončnosti. Oba zimska haikuja sta navidez diametralno nasprotje. V prvem se v zaključni kadenci srček smeji, pri drugem pa je v srcu zima. Pa vendar je obema haikujema skupno neizmerno pretanjeno občutje lepote in beline zime. V pomladnih haikujih se razcvitajo rože. Večni atribut rasti in pomladnega brstenja življenja. V prvem, »Pomlad na mojem bregu«, je že prvi stih začrtan kot mojstrski poteg s čopičem, ki se ga ne bi sramoval niti mojster. Prav tako se nadaljuje drugi stih, ki ga dodatno podčrta zadnji, kjer se haiku zlije v magično občutje pomladnega prebujenja človeka in sveta. Povsem drugačen je drugi pomladni haiku. Zelo osebni, intimni in ponotrani. Odpira se navznoter, v tiho osončje srca. Svoja srečanja smo začeli z poezijo in s poezijo smo junija tudi končali.

Večina naših ur v zadnjih dveh mesecih je bila nato posvečena pripravam na nastop ugledališčene poezije. Uprizorili smo *Pesem za liro*, nesmrtni mit o Orfeju in Evridiki. Od prvotnega branja knjige in poslušanja priložene zgoščenke, nad čemer so bili učenci očarani, smo prehodili dolgo pot do različice pesnitve v novi, skrajšani obliki, ki v uprizoritvi ni bila daljša od petnajstih minut. Bilo je veliko včasih skoraj nepreglednih težav. Od težav z gibanjem, z memoriranjem gibov in besed ter s povezovanjem vsega v smiselno celoto. Nenehno preigravanje spomina ter pozabljanja teksta in gibov, hkrati pa občudovanja vredna vztrajnost, trud, navdušenje in neskončno počasen, a vendarle napredek. Bilo je dolgo potovanje z včasih komaj pihljajočim vetrom v jadra poezije. Na koncu smo vendarle srečno pristali na odru Kulturnega doma Velenje na osrednji občinski proslavi ob državnem prazniku.

Borges je nekoč zapisal, da so metafore večne, nekakšna skupna pradediščina človeštva. Ne prvokrat so se njegove besede pokazale kot resnica. Poezija odpira srca in pregrade sveta.

Bina Štampe Žmavc,
mentorica v CVIU Velenje

ČUSTVENI NABOJ, DRAMATIČNOST IN MISTIČNOST V ILUSTRACIJI

Bilo je v začetku avgusta, ko sem nekje sredi Makedonije prejela klic s povabilom k projektu »Vključujemo in aktiviramo!«. Kako lep in zanimiv projekt, sem si mislila. Rekla pa: »Po mojem nisem prava za to. Veste, jaz nimam izkušenj, ne znam ...« Zarika je pripomnila, da je na začetku vse malo strah in da jih muči negotovost, končna izkušnja pa je povsem drugačna. »Nič se ne bojte,« je bila nežna in prepričljiva. OK. Nastopili sta trema in negotovost.

Na seminarju v Ankaranu smo se z mentorico Bino Štampe Žmavc ter strokovnima sodelavkama Nino Koletnik in Matejo Meh dogovarjale ter iskale ideje v smeri gledališke delavnice. Nina in Mateja sta bili navdušenki nad kamišibajem, japonskim papirnatim gledališčem, češ da učinkuje kot most med besedo in sliko, kar je še posebej dobrodošlo pri osebah z motnjami govora. Sklenile smo, da bo kamišibaj za skupino učencev v CVIU Velenje krasna rešitev.

Pred uradnim pričetkom delavnic sva z Bino prišli na spoznavni obisk v Velenje.

Trema in negotovost, ki sta se dotlej stopnjevali, sta me ob izredno odprtem, toplem in sončnem sprejemu učencev povsem zapustili. Tovrstni občutki so bili v tej skupini povsem odveč. Je bilo pa zato potrebne več improvizacije. Prav kmalu se je namreč izkazalo, da bom morala prilagoditi prvotni načrt. V planu sem imela pet obiskov po dve šolski uri. V tem času naj bi udeležence na kratko seznanila s kamišibaj tehniko, skupaj pa bi nato izdelali ilustracije na temo Binine literarne predloge *Pesem za liro*. Vsak od udeležencev naj bi prispeval vsaj po eno risbo/ilustracijo, ki bi bila ob uprizarjanju zgodbe prikazana v butaju (lesenem kamišibaj odru). Po prvotnem načrtu naj bi učenci izdelali risbe in naštudirali besedilo za kamišibaj do aprila, ko so načrtovali predstavitev na proslavi. A kot rečeno, ni šlo vse kot po maslu, na kar so nas opozarjali in pripravljali že v Ankaranu. Bina je morala zaradi nekaterih omejitev učencev nekoliko spremeniti priprave na gledališko izvedbo. Ker sem sama medtem že začela s programom kamišibaja, sem sklenila nadaljevati z že začetim. Literarna predloga je bila namreč skoraj enaka, le da so jo tako lahko spoznali v različnih gledaliških tehnikah.

V začetku februarja sem udeležence torej neposredno seznanila s kamišibajem. S svojimi risbami sem jim uprizorila klasično grško zgodbo o Orfeju in Evridiki. (Z Bino sva se namreč predhodno dogovorili, da bom jaz obdelovala klasično zgodbo o Orfeju in Evridiki, sama pa je isto zgodbo podajala s svojim delom *Pesem za liro*). Podrobno smo si ogledali tudi butaj, v katerega smo v kratkem nameravali vstaviti tudi njihove risbe. Na šoli so v tem času že pripravljali svojega. Ob mojem naslednjem obisku, ko smo si bili že čisto domači, so se že pohvalili z lastnim butajem. Domenili smo se, da jim ga bom jaz še nekoliko polepšala in okrasila. A to je bila moja domača naloga. Njihova naloga pa je bila ilustriranje prizorov iz Orfejeve zgodbe. Vsakič znova, ko sem prišla, smo najprej obnovili celotno zgodbo in se spomnili, katere prizore smo že obdelali in ilustrirali. Izkazalo se namreč, da zgodbo utrjujejo in dojemajo kot celoto le s pomočjo številnih ponavljanj. Poleg tega smo risbe, nastale na prejšnjih srečanjih, že vstavljali v butaj, saj so tako udeleženci lažje dojeli, kaj pravzaprav počnejo. Ker so bila v skupini večinoma dekleta, smo imeli včasih ob bolj travmatičnih in strašnejših prizorih težavo, kdo jih bo risal. Vse bi risale le veselje, ljubezen, srečo, poroke, srečne živali, mavrice ... Vendar sem ugotovila, da jih dramatične tematike z negativnim čustvenim nabojem hkrati plašijo in privlačijo, zato smo se pogumno lotevali tudi teh. Pravzaprav so se učenci prav z zanimanjem lotevali vprašanja, kako narisati žalost, strah, samoto, smrt, mistično podzemlje ...

Ker je zgodba (čustveno) napeta, sem želela, da upodabljajo prizore tako z risbo, ki je zelo neposredna in močna, kot tudi z barvami. Prvotne risbe smo zato kasneje nadgradili še z barvami, ki so ustrezale posamezni tematiki. Večkrat sem bila zelo prijetno presenečena, kako so bili učenci dojemljivi pri izbiri barv, risbe in simbolov za ustvarjanje določenega čustvenega izraza. Hkrati pa me je na primer presenetilo, da je lahko zanje pravo trpljenje, kako pripraviti roko do tega, da nariše navzdol obrnjena usta kot izraz žalosti. Po nekaj ponovitvah in s pozitivno naravnostjo pa je udeleženci le uspelo. No, njena usta so bila ob tem obrnjena močno »navzgor« in raztegnjena vse do ušes. Zelo zanimive in posrečene ilustracije so tudi tiste, ki prikazujejo dogajanje v mističnem podzemlju. Učenci so s svetlimi

pisali risali na temno podlago in z risbo imenitno poustvarili strašljivost sveta mrtvih.

Kot rečeno, nekatere teme so sem jim zdele sicer privlačne, a preveč strašne, da bi si jih želeli uprizarjati. Zato smo se na primer ob smrti malo za res, malo za hec posvetili izrisovanju človeškega skeleta. Smrt nato ni bila več tako strašna. Končni prizor, kjer Orfej umre, pa so, zanimivo in celo malo nenavadno, sprejeli z radostjo. Pustimo to, da je Orfej mrtev, saj je vendar končno za vse večne čase združen s svojo ljubljeno Evridiko. Zato smo zgodbo zaokrožili z radostnim, srečnim in ljubeznivim vzdušjem.

Svoja srečanja smo sklenili tako, da smo od vsakega učenca izbrali vsaj po eno delo in vse skupaj vstavili v butaj. Potem sem jim znova uprizorila zgodbo Orfeja in Evridike v kamišibaj tehniki, a tokrat z njihovimi ilustracijami in njihovim butajem. Navdušenje je bilo obojestransko. In zelo veliko. Učenci so prepoznali svoje risbe in risbe sošolcev v čisto drugačni luči. Iz ust so mi jemali besede in sami z zanosom dopolnjevali zgodbo. Dobro je bilo! Naš trud je obrodil sadove.

Kristina Krhin,
mentorica ilustratorica
v CVIU Velenje

RADOST V VARSTVENO DELOVNEM CENTRU POLŽ V PARKU MLADIH V MARIBORU

K

ar takoj po novem letu 2018 smo se prvič srečali Natalija, Lana, Janja, Tadej, Leon, Tajči, Andreja, Ivan, Tomaž, Mario, Matej, Robi, Alenka, Dejan, Aleksandra in jaz. Včasih pride še kdo, komu pa kaka stvar prepreči prihod (recimo bolezen). Z njimi so tri predane defektologinje in psihologinje, Sabina Petek (pred tem petnajst let direktorica in motor novogradnje v Parku mladih), mlada Alenka in gospa Duška, ki v Park mladih vodi skupino iz enote na Rapovčevi ulici. Sabina Petek pa s kombijem vozi skupino iz Lenarta. Sicer je v VDC Maribor osem enot, mi torej združujemo tri.

Osmeja januarja, na naš prvi skupni dan, poteče precej časa, da se predstavimo. Le redki le z imenom in imenom enote, večina želi povedati kaj o sebi. Natalija pove, da je bila z vozičkom na božji poti v Fatimi in v Medjugorju in da je je poln Maribor, ker ne vzdrži doma. Piše pesmi in igra v igralski družini Roka Vilčnika. Nastopala je že v Beogradu. Tajči je zagrizena fotografinja, ki sodeluje na tekmovanjih in natečajih. Leon, krojač, šiva in veze in je tekmoval že v Indiji in bil enajsti na svetu. Mateju, ki kar naprej prejema srebrne kolajne ter bere in hodi v knjižnico, sta segla v roko že predsednik države Borut Pahor in svetovni prvak Primož Kozmus, Lana hoče končati osnovno šolo v andragoškem zavodu ... Itd. itd. Ugotovim, da so ambiciozni in vsaj na kakem področju uspešni. So radovedni in pripravljeni sodelovati. Seveda se predstavim tudi sam, a številni me tako

ali drugače poznajo. Z vzpostavljanjem kontakta razen enega ali dveh torej nimajo težav. Prvi dan jim povem svojo črtico iz knjige *Hotel sem prijeli sonce*.

Poslušajo in sodelujejo nadvse pozorno, a ko obnavljamo, vidim, da razumejo vsak po svoje in manj, kot sem pričakoval glede na njihovo pozorno poslušanje. Povem jim, da bomo vabili medse goste, ki se jim bodo vsakokrat predstavili.

Doslej so bili z nami igralec Rado Pavalec, muzikologinja Inge Breznik, pisateljica in mentorica podobne skupine v Črni na Koroškem Aksinja Kermauner, pravljničarka Vesna Radovano- vič, igralka Mojca Partljič, doktorica mladinske književnosti Dragica Haramija, slikar Anton Buzeti, pesnik Peter Svetina, pisateljica Janja Vidmar in Nataša Konc Lorenzutti ter pisatelj Vinko Möderndorfer. To so gostje do dne, ko v začetku septembra pišem to besedilo. Do konca sodelovanja naj bi nas obiskali še pater Karel Gržan, Andrej Rozman Roza, igralka Breda Pugelj Otrin, pesnik in knjižničar Borut Gombač in še kdo. Ta srečanja so zanje velika novost, veseli jih srečati toliko ustvarjalcev in se pogovarjati z njimi, slišati toliko »zgodb« ali peti pesmi, slikati z Bojano Dimitrovski. To je zanje resnično »okno« v drug svet ... Gostom verjamejo, se vanje in v njihovo delo »vživijo«, potem pa sami soustvarjajo. Po obisku muzikologinje so sami igrali melodije na preproste inštrumente, ki jim jih je predstavila, po obisku pisateljice Aksinje Kermauner so pisali »poglavje«, ki je v njenem romanu »manjkalo«, in sicer ljubezensko pismo, ki ga v romanu (v verziji »lahkega branja«) junaka Peter in Lucija nista napisala, zaradi česar je nastal velik nesporazum v ljubezni ... Ob nastopu Nataše Konc Lorenzutti so njene basni, ki jih je pred tem interpretirala s pomočjo japonskega papirnatega gledališča kamišibaj, radi dramatizirali in odigrali. Skratka, trudili smo se, da sta dogodek in vsebina srečanja odzvanjala v udeležencih tudi, ko so se gosti odpeljali.

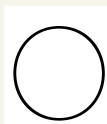
Imeli smo že dve kulturni ekskurziji v gledališče, in sicer na večerno predstavo v kulturni dom v Pekrah, kjer so bili s starši na generalki komedije *Partnerska poroka*, in v SNG Maribor, kjer so se v dvorani in na odru čudili scenografiji za muzikal *Titanik* in sami nastopili z našo verzijo *Romea* in *Julije*. Prav radi so pozneje napisali »poročilo« o ekskurziji.

120

Dejan Šumandl (VDC Polž)

ODPIRANJE JE POTREBA DUŠE

Ob začetku delavnic v okviru projekta ViA sem imela rahlo tremo. Ni me mučil javni nastop, ampak misel, da me udeleženci ne bodo pravilno razumeli, da bom preveč filozofirala ali se zapletla pri razlaganju navodil. Skrbelo me je tudi, da se ne bom spomnila primernih besed, saj govorim slovensko le štiri leta. Kaj pa, če jim bo dolgčas?

Odločila sem se za klasičen pristop učenja risanja in ilustriranja na podlagi priporočene literature. Učinek, ki sem si ga želela, naj bi bil, da bi spodbudila njihovo željo po učenju novih stvari z uporabo lastne domišljije. Z njimi sem delila tudi anekdote iz lastnega življenja, kadar se mi je zdelo, da jih to bo dodatno spodbudilo k ustvarjanju. Že ob prvem srečanju sem bila lepo presenečena. Začutila sem, da so moje metode in tudi mene osebno sprejeli. Seveda, tudi anekdote so pripomogle.

Vsi želimo in potrebujemo, da nas na različnih ravneh vidijo in sprejmejo. Občutek pripadnosti nam omogoča duševno preživetje. Upala sem, da bodo udeleženci sodelovali zato, ker bodo zares radi ustvarjali in zaupali v svoje talente. Takšno zaupanje pa se lahko razvije le, ko smo prepričani, da to, kar izražamo, ne bo povzročilo posmeha in ne bo zavrženo. Po mojih izkušnjah, likovnih in življenjskih, je prav sprejemanje korak do medsebojnega zaupanja.

Uporabniki VDC Polž, ki so bili v naši skupini, so z lahkoto izražali ustvarjalne sposobnosti. Ni bilo preveč samocenzure, kar me je veselilo. Udeleženci so bili različnih starosti, skupina pa je bila sprva precej velika. Včasih se mi je zdelo, da se zaradi pomanjkanja časa ne bom imela priložnosti posvetiti vsakemu posebej. Eni so sicer potrebovali samo par besed spodbude, drugi pa so zahtevali več pozornosti.

Za likovne izdelke smo uporabljali kolaž, barvice, vodenke, svinčnike, gvaš v akrilnih barvah. To so enostavne tehnike, ki zahtevajo malo izkušenj.

Nekateri udeleženci so govorili, da ne vedo, kako se riše, ker tega niso počeli že desetletja. Njihove risbe so dokazale nasprotno. Ta njihov strah je zato hitro minil, saj je človekova želja po lastnem psihološkem izrazu dejansko močnejša kot njegove zavore. Nekateri uporabniki so risbe producirali hitro, pri čemer namerno uporabljam izraz »producirali«, ker je bila njihova pozornost kratkotrajna. Risanju se sicer niso upirali, zdelo

Pomemben dogodek je bilo tudi sodelovanje na veliki tradicionalni prireditvi VDC Polž vseh osmih enot, staršev, politikov in udeležencev varstveno delovnega procesa. Letos »so šli« na kavo v Italijo ter peli in plesali na italijanske melodije. Nastopali so v pevskem zboru, s plesom, skeči in v naši »dramski predstavi« *Romeo in Julija*, ki se dogaja v italijanski Veroni. Veselilo jih je, da sta poleg direktorice njihovega centra govorila tudi župan mesta in sekretarka z Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

V oktobru bomo odpotovali v Ljubljano na predstavo *Kit na plaži* pisatelja in režiserja Vinka Möderndorferja, ki je bil naš gost. Predstava bo v Lutkovnem gledališču Ljubljana. Taka »umetniška ekskurzija« je sicer velik organizacijski, varnostni in konec koncev tudi finančni napor, toda to jim daje občutek, da niso neka izolirana skupina, ampak integralni del družbe, zato o takem dogodku radi govorijo, poročajo, pišejo ... Tudi sicer želim poudariti, da pri udeležencih ne opažam kakih občutkov, da so manjvredni v družbi; presunljivo pa je, kako drug drugega spodbujajo. Zelo presenetljiva se mi zdi ta stopnja njihove solidarnosti; kako so vsi veseli, če je komu kaj novega uspe! Geslo VDC Polž je: »Vodi me, da bom zmogel sam!« In menim, da to tudi počnemo.

Seveda mentor ni objektiven pri ocenjevanju uspešnosti svoje skupine, toda trdno sem prepričan, da so udeleženci napredovali v komunikativnosti, odprtosti in sproščenosti v javnem nastopanju. Večinoma so nadgradili svojo ustvarjalnost kot »igralci«, »pesniki«, pripovedovalci.

Prav danes, ko pišem to spremno besedo, smo imeli srečanje s pisateljico in igralko Natašo Konc Lorenzutti. Ob zaključku smo vsi peli Kekčevo in Mojčino pesem. Peli so tako glasno in zaneseno, da se je slišalo skozi okno in da sem pomislil, kakor se sredi dopoldneva nikjer po vsem Mariboru ne sliši tako glasnega in veselega petja odraslih ljudi kot v našem VDC Polž. Seveda lahko kdo dvomi o taki »samoevalvaciji«, toda prepričan sem, da se je vse to – enoletno druženje članov skupine z uglednimi ustvarjalci, njihovi javni nastopi in obiski kulturnih dogodkov – na neki način »splachalo«.

Tone Partljič, mentor v VDC Polž

Robi Petko (VDC Polž)

Aleksandra Kovačić (VDC Polž)

Ivan Macun (VDC Polž)

Andreja Treska (VDC Polž)

Natalija Polajžer (VDC Polž)

Robi Petko (VDC Polž)

Matej Kopic (VDC Polž)

Dejan Šumandl (VDC Polž)

Tadej Svenšek (VDC Polž)

Alenka Šeliga (VDC Polž)

pa se je, da jih ne stimulira preveč, čeprav so naloge opravljali natančno in skrbno. Drugi so se poglobljali v ustvarjanje, razmišljali in spraševali ter se pogovarjali o aktualnih temah. Pri nekaterih udeležencih me je presenetilo, kako hitro se učijo osnovna likovna pravila ter zakonitosti kompozicije in medsebojnih odnosov barv. Zelo me je veselilo, ko so se bolj sramežljivi udeleženci neodvisno od mojih navodil odločili narisati več kot eno risbo. Likovno ustvarjanje je navdihnilo tudi par krasnih pesmic. Andreja rada združuje besede in risbe na istem papirju. Alenka je natančna in nežna v svojem likovnem pristopu. Aleksandra ustvarja z vidnim užitek in veščino, tako da bi nekoč rada videla njene ilustracije dela *Škrlatne vile napoved*.

Ivanove risbe so mile in iskrene ter polne humorja. Lanine slike so ekspresivne in jasne, njene kompozicije pa pogosto segajo izven formata. Robijev osebni likovni izraz je duhovit, ko ustvarja, pa se ne boji močnih barv. Suzana, ki odlično opaza, je polna optimistične življenjske energije, kar se odraža tudi na njenih slikah. Tatjana tudi rada uporablja detajle in žive barve. Dejan je zelo iskren in neposreden; njegovi spomini na očeta in njuno sprehajanje po Pohorju so ganljivi. Mario se je dolgo oklepal podobe hiše z rožicami v ozadju, ki ji je po potrebi dodajal like, lastne meje pa je prestopil pri prvem risanju portreta, ko smo se medsebojno upodabljali. Natalija je ena izmed tistih, ki so hitro odvrgli dvome o svojih slikarskih sposobnostih. Natančnost in čistost njene linije me spominja na njeno lirično, čustveno pisanje. Pri Tadeju mi je zelo všeč njegov odnos do detajlov, kako izpolnjuje format z zavestjo o majhnih življenjskih radostih: pri risanju doma ni pozabil na žar na dvorišču. Leonove pastelne pokrajine imajo v sebi dokaj prijetne melanholije, njegove barve dihaajo in lepo objemajo format. Janja, ki se zelo hitro uči in odlično opazuje, je pri slikanju in risanju zacvetela. Zdelo se mi je, da ima veliko povedati skozi svoje slike. Sonja je zelo potrpežljiva in natančna pri svojem ustvarjanju, kot čipkarica. Matej je ustvaril več krasnih portretov, ki kažejo, kako samozavestno se izraža in kako zrelo opazuje. Vsak posamezni značaj mu je uspelo ujeti na papir. Tomaž je z nami delil svoj razigrani, pisani pogled na svet, ki mu ne manjka svetlobe in abstraktnega razmišljanja.

S potekom delavnic sem zadovoljna. Zdi se mi, da sem spodbudila izražanje udeležencev in jim odprla nove poglede na notranje procese opažanja, ki so bistveni za ustvarjanje vizualnega. Neizrečene besede in neizražena čustva onemogočajo razvoj duše in zapirajo poti, zato se mi zdi zelo pomembno spodbujati likovni izraz, enega od načinov pristopa k lastni duši. Lahko rečem, da je bila skupina talentirana, navdihnjena in zelo empatična. Hvaležna sem za njihove zgodbe, ki so jih pogumno delili z menoj in jih ilustrirali. Upam, da jim navdušenje nad likovnostjo ostane.

Bojana Dimitrovski,
mentorica ilustratorka v VDC Polž

Vsak od udeležencev ViA usposabljanja v ZUDV Dornava je bil zgodba zase – vsak je potreboval svoj pristop, z vsakim je bilo potrebno delati drugače, da smo prišli do določenih ciljev, ki so se nam včasih posrečili, spet drugič malo manj. Nekateri so se na novosti navadili takoj, drugi so potrebovali več časa. A vsem je bilo skupno, da so bili ob ustrezni spodbudi zelo motivirani za delo, bili so odprti in ustvarjalni. Tako sem si znova dokazal, da ustvarjalnost nima meja. V vsakem človeku je njeno seme, le mentor ga mora posejati v ustrezno prst. In potem skrbno »zalivati«; ne preveč in ne premalo.

S tem sem imel, vsaj na začetku sodelovanja z njimi, največ težav. Nikakor nisem hotel preohlapno načrtovanih ciljev, da bi bilo delo prepočasno, preveč »zračno«. Želel sem si doseči čim več, a po drugi strani nisem želel pretiranih obremenitev, saj sem vedel, da bi s takim pristopom voljo do sodelovanja marsikomu pobil in na koncu ne bi nastalo nič. Tu mi je zelo pomagala strokovna sodelavka Polona Žalar, ki mi je bila tudi sicer ves čas zelo v pomoč.

Sprva so se naši literarni poskusi gibali bolj v območju skupine, kar je bil svojevrsten izziv, ki je temeljil na poslušanju, dopolnjevanju, predvsem pa intenzivnem sodelovanju in prisluškovanju drug drugemu. Čeprav se je kdaj pa kdaj pojavil kdo, ki je hotel preveč izstopati, in kdo, ki se ni vključil, smo kar uspeli sproti uravnovesiti vse te glasove. Nekaterim med njimi pa smo dali toliko spodbude in poguma, da so se postopoma suvereno »odcepili« in pričeli samostojno ustvarjati. Tako smo ob skupinskih dobili še nekaj samostojnih avtorskih besedil.

Pričeli smo seveda z minimalizmom, z besedo, njenim zvenom, ritmom, s stavkom, povedjo. Tako ni presenetljivo, da smo prva srečanja namenili poeziji. Prvo delavnico smo tako posvetili pesništvu in pesmim, spoznavanju sistema COBISS, nekaj naslednjih pa smo posvetili sinonimu za slovensko liriko – Francetu Prešernu, njegovemu življenju in delu, brali *Povodnega moža*, se zabavali ob *Urški* Rozmana Roze (prebrala sva jo skupaj s Polono in navdušila občinstvo), trkali na vrata *Zdravljice*. Kakšno veselje je bilo, ko sem videl, da sem jih navdušil tudi za knjigo! Da so si jo izposodili, pa četudi številni med njimi le zaradi čudovitih ilustracij.

Seveda sem takoj spoznal, da delo v obliki suhoparnega predavanja ne pride v poštev. V usposabljanje sem vključil niz socialnih in didaktičnih iger, barvali smo Prešernove portrete, razmišljali skozi barve besed, življenje in delo pesniškega velikana spoznavali v obliki literarnega *Človek, ne jezi se!*, razmišljali o plesu povodnega moža in Urške ter ugibali, kateri ples sta plesala v pesmi. Nekateri so se tudi zavrteli – tudi sam sem zaplesal z Majdo Pernek, eno od udeleženk, navdušeno plesalko. Sledilo je ukvarjanje s pravljico. Da bi prišli do zelenega cilja, lastne avtorske pravljice, smo počasi in vztrajno korakali. Veliko smo brali, poslušali, gledali, dramatizirali, se življali, izpovedovali, opredeljevali do prebranega. Potem smo se ukvarjali s pravljicnimi števili, črno-belo tehniko, dobrim in zlim v pravljici, spoznavali smo različne vrste pravljic. Šele s pomočjo konkretnih predmetov, ki so jih udeleženci opazovali, tipali itd., smo počasi prispeli do pisanja pravljice.

V nadaljevanju smo se ukvarjali s pripovedjo kot tako, zlasti s potopisom, zanimali so nas medmeti, ki smo jih navezali na vse mogoče socialne zvrsti jezika, obenem pa so nam ti omogočili preplet s spoznavanjem dramatike. Dramatizirali smo basni, se šli lutkovne igre. Kot igralci smo igrali v kratkem gledališčem utrinku, vseskozi pa smo spoznavali tudi najrazličnejše tehnike pisanja ter se seznanili s tem, kako knjiga sploh nastane – od prve zamisli pisatelja, pesnika ali dramatika do natisa. Naša druženja so nadvse oplemenitili tudi številni gostje. Vsak od njih je dal določen pečat, energijo, pristop in vsakemu je uspelo navdušiti našo ekipo.

Tako navdušujejo tudi izbrana besedila, ki so zajeta v objavo. Med njimi izstopajo avtorske pravljice, pesmi Andreje Žebela, pri kateri bo čas za razmislek o samostojni knjižni izdaji, vizualna poezija, moderna pesem, dramski mačji skeč, doživljajski okruški in drugo. Seveda pa ne smemo pozabiti še ene bistvene razsežnosti naših druženj: vzgajanja za branje, za ljubezen do knjige. Družili smo se s številnimi knjigami. Nekatere so si udeleženci tudi na veliko izposojali, nekatere so se jih zelo dotaknile. V nekaterih so jih pritegnile likovne strani, slike in ilustracije, a še najbolj dragoceno je bilo, ko so knjige dobile tudi človeški obraz, ki je bil za njimi – pesmi Sonje Votolen na primer, pa

pravljичne *Mislíce* Ferija Lainščka, pripovedi Nataše Konc Lorenzutti *Kakšno drevo zraste iz mačka* in še mnogo drugih. In tudi moji slušatelji so bili kot knjige. Vsakega od njih sem z veseljem »bral«, se čudil nad likovno opremo, iskrivimi domisljicami in besedami, zapisanimi v njih. Kot imamo ljudje svojo dušo, jo imajo tudi knjige. Tista misel, da sodbe zgolj po platnicah niso na mestu, še kako velja. Prave zgodbe se pričnejo znotraj, stran za stranjo, vrstica za vrstico; naše knjige so se dodobra prepletle, tako med mano in udeleženci delavnic, kot tudi s Polono in z gosti, ki so prihajali. Vezi so se strnile do te mere, da skupaj tvorimo nepozabno dogodivščino.

In če je vsak od nas knjiga, ki s svojimi besedami vstopa v drugo knjigo, nas vidim na razkošni skupni polici v knjižnici človeških zgodb, ki so najbolj dragoceno čtivo vseh časov.

David Bedrač,

mentor v ZUDV Dornava

SPOZNAVANJE S TEKSTILNO ILUSTRACIJO

Naj takoj na začetku poudarim, da so delavnice ilustriranja v ZUDV Dornava potekale v zelo toplem vzdušju. Vzgojitelji, ki sem jih spoznala, še posebej seveda Polona Žalar, ki je bila strokovna sodelavka skupine, se trudijo, da v zavodu vlada domače vzdušje; osnovni moto je, da naj se gojenci počutijo prijetno. Pri tem je tudi telesni kontakt, objem, stisk rok, izredno pomemben. Ob prvem srečanju smo se najprej predstavili. Pripravljeno sem imela krajšo prezentacijo, ob kateri so gojenci zavoda spoznali moje slikanice, otroške projekte in povzetek lutkovne predstave. Celotna skupina si je želela ogledati igro »Pobalinska pujsa« Lutkovnega gledališča Maribor, a žal v okviru projekta to ni bilo mogoče. Na vpogled sem udeležencem prinesla tudi okrog petnajst originalov, ki smo jih razstavili po mizah. Na delavnicah sem namreč z njimi hotela narediti tekstilne kolaže, zaradi tega sem jim želela ob originalnih tekstilnih ilustracijah predstaviti, kaj tekstilni kolaž sploh je.

V izhodišču sem njihovo likovno ustvarjanje načrtovala popolnoma preširoko. Mislila sem, da bodo vizualizirali svojo lastno zgodbo, pesem, vendar sem že pred prvim srečanjem uvidela, da verjetno to vsaj pri veliki večini ne bo mogoče. Tudi tehnika tekstilnega kolaža je precej dolgotrajen postopek.

Po začetnem entuziazmu, da bodo izdelali tekstilno knjigo, mi je kmalu postalo jasno, da to v urah, ki jih imamo na razpolago, ne bo mogoče. Glede na število razpoložljivih ur je bilo realneje pričakovati, da bodo lahko naredili le eno tekstilno ilustracijo. Po razmisleku sem jim za predlogo sama izbrala kratko pesem Borisa A. Novaka »Najhitrejši vlak na svetu«.

Na srečanju smo pesem prebrali in poslušali tudi njeno uglasbitev skladatelja Andreja Makorja v izvedbi OŠ Nazarje. S seboj sem imela tudi liste papirja, svinčnike, vendar so, ko so na mize dobili tekstilno podlogo iz prave ovčje volne v naravni barvi, vreče filca, rabljenih oblačil, sukance, volno, šivanke, lepilo in škarje, vsi takoj hoteli delati s tekstilom. Razveselili so se, da bodo tokrat delali drugače, saj navadno prejmejo list papirja. Vesela sem bila, da sem se že na prvo delavnico pripravila zelo konkretno; s konkretno pesmijo in tudi s konkretnimi primeri ilustracij na temo vlaka. Razdelila sem jim različne ilustracije, vendar se je izkazalo, da so jim bile večinoma vseč iste, zato je nekatere morala Polona kopirati, saj

Biserka Pernek (ZUDV Dornava)

Vojka Batista (ZUDV Dornava)

je vsak hotel imeti svojo ilustracijo. Potem so se lotili dela, v glavnem poustvarjanja po izbrani ilustraciji. Sami so izbirali barve, uporabljali škarje in materiale. Večina je imela težave že pri prenašanju podobe s papirja na tekstil, nekateri so imeli probleme s fino motoriko. Že prijete škarje je za nekatere težko. Razlike so bile tudi v samoiniciativnosti; nekateri so delali samostojno, drugi pa samo ob moji oziroma Polonini pomoči. Krožila sem od posameznika do posameznika in nekateri so delali samo takrat, ko sem bila zraven, potem pa so čakali, da zaokrožim in pridem ponovno do njih. V naslednjih terminih smo z ilustracijami nadaljevali. Večina udeležencev je naredila po eno ilustracijo, nekaj jih je naredilo dve, ena pa tri. Vse brez izjeme so bile tekstilne.

Med delavnicami so spoznali novo tehniko, tehniko tekstilnega kolaža, ki so jo z zanimanjem opazovale tudi druge vzgojiteljice, saj so večkrat gledale, kaj ustvarjamo. No, pasle radovednost.

Udeleženci so izrezovali, lepili, motorično sposobnejši pa tudi šivali. Od posameznika do posameznika smo razmišljali, kako prenašati podobo na tekstil; npr. kako s pomočjo tekstila vizualizirati železniški tir. Nekateri so ga šivali, nekateri izrezovali in lepili, nekateri so ga narisali s pomočjo flomastra. Pogosto so potrebovali konkretne namige, kako nadaljevati s posameznimi deli ilustracije. Nekateri nastale slike so bile izrazito otroške,

Sašo Špoljar (ZUDV Dornava)

enostavne, iskrene, nekatere pa veliko bolj dodelane, vendar so bile slednje v manjšini.

Ob orisu celotnega izvajanja delavnic bi izpostavila udeleženko, katere največja življenjska želja je, da bi izdala svojo lastno pesniško zbirko. V času naših delavnic je obiskovala kolesarski tečaj ter tako tudi napisala pesem o cesti in prometnih znakih. Ilustrirala jo je po lastni podobi, kar se mi zdi velik dosežek. Sicer likovno ni imela veliko potrpljenja, je pa pokazala izredno kreativnost.

Na Polonino povabilo sem se kasneje udeležila še podelitve bralne značke, kjer sem imela krajšo predstavitev svojega dela ter likovno delavnico, na kateri je sodelovalo več različnih skupin, ki so na enaki likovni predlogi izdelovale veliko sovo, ponovno tekstilni kolaž. Upam, da so jo kasneje uspele končati in da sova krasi zavod. Ob bralni znački so priredili tudi razstavo udeležencev ViA in tudi razstavo mojih ilustracij. Izkušnja v Dornavi je bila izredno zanimiva, bogata in se je tako tudi lepo zaključila.

Manica Klenovšek Musil,
mentorica ilustratorica v ZUDV Dornava

Majda Pernek (ZUDV Dornava)

Miran Bunc (ZUDV Dornava)

